

การตีความหมายชีวิตในนวนิยายเรื่องป่ากามเทพของ กฤษณา อโศกสิน
An Interpretation of Life in “Pa Kammathep”, a Novel
by Krisana Asoksin

เสนีย์ ชอบงาม
Sanee Chobngam

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts Degree in Thai and Applied Thai
Prince of Songkla University
2561
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ การตีความหมายชีวิตในนวนิยายเรื่องป่ากามเทพของ กฤษณา อโศกสิน
 ผู้เขียน นายเสนีย์ ซอบงาม
 สาขาวิชา ภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	คณะกรรมการสอบ
..... (รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น)ประธานกรรมการ (รองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม)
กรรมการ (รองศาสตราจารย์ ดร.พรพันธุ์ เขมคุณาศัย)
กรรมการ (รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยและ
 ภาษาไทยประยุกต์

.....
 (ศาสตราจารย์ ดร.ดำรงศักดิ์ ฟ้ารุ่งแสง)
 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้มาจากการศึกษาวิจัยของนักศึกษาเอง และได้แสดงความขอบคุณบุคคล
ที่มีส่วนช่วยเหลือแล้ว

ลงชื่อ.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณะ หนูหมื่น)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ลงชื่อ.....

(นายเสนีย์ ขอบงาม)

นักศึกษา

ข้าพเจ้าขอรับรองว่า ผลงานวิจัยนี้ไม่เคยเป็นส่วนหนึ่งในการอนุมัติจบปริญญาในระดับใดมาก่อน และ
ไม่ได้ถูกใช้ในการยื่นขออนุมัติปริญญาในขณะนี้

ลงชื่อ.....

(นายเสนีย์ ชอบงาม)

นักศึกษา

ชื่อวิทยานิพนธ์	การตีความหมายชีวิตในนวนิยายเรื่องป่ากามเทพของ กฤษณา อโศกสิน
ผู้เขียน	นายเสนีย์ ขอบงาม
สาขาวิชา	ภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์
ปีการศึกษา	2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์นวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ ในประเด็น การแสดงปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ และ 2) วิเคราะห์จินตภาพเกี่ยวกับป่าที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่อง การวิจัยใช้วิธีวรรณคดีวิจารณ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้แต่งได้แสดงเนื้อหาด้านปัญหาของมนุษย์ที่เป็น ประเด็นสำคัญของพฤติกรรมตัวละครใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ทิฐิ และปัญหาเรื่องกามารมณ์ 2) ความ ยากแค้น และความทะยานอยาก 3) ความเปลี่ยวเหงา และการโหยหาความรัก นอกจากนี้ ผู้แต่งได้ เน้นย้ำว่า มนุษย์สามารถเอาชนะปัญหาของตน อีกทั้งยังพิสูจน์คุณค่าความเป็นมนุษย์ได้ด้วยการขัด เกลาจิตใจและกมลสันดานของตน ดังข้อค้นพบการแสดงคุณค่าของมนุษย์ผ่านพฤติกรรมของตัวละคร สำคัญ ใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การรู้จักยับยั้งชั่งใจ และความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ 2) การ ยอมรับความจริง และการกล้าเผชิญปัญหาในชีวิต

อย่างไรก็ดี คุณค่าด้านเนื้อหาดังกล่าว ผู้แต่งได้เลือกใช้กลวิธีการแสดงความเปรียบ เกี่ยวกับป่า ในการโน้มน้าวความนึกคิดของผู้อ่านให้เกิดจินตภาพ เพื่อโยงถึงแก่นเรื่องด้วยกลศิลป์ ดังกล่าวใน 2 ความหมายคือ 1) การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับป่าเพื่อสื่อถึงประสบการณ์ในชีวิตมนุษย์ และ 2) การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับป่าเพื่อสื่อถึงสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์

คำสำคัญ : กฤษณา อโศกสิน ปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ ป่ากามเทพ

Thesis Title	An Interpretation of Life in “Pa Kammathep”, a Novel by Krisana Asoksin
Author	Mr. Sanee Chobngam
Major program	Thai and Applied Thai
Academic Year	2017

ABSTRACT

This research's objectives are to: 1) analyze the problem manifestation and human values in the Thai novel “Pa Karmathep”, and 2) analyze the mental picture of forests relating to the novel's theme. By employing literary criticism methods, a finding reveals that the author exhibits three critical human problems through her characters' behaviors. The problems include pride and sexual problems, poverty and ambition, as well as loneliness and the thirst for love. Another finding confirms the author's message in that humans can overcome their problems, purify their minds, and eliminate unacceptable innate characteristics to maintain their human values. Through its characters, two human values are also discovered in this novel, which includes self-control and understanding of the human nature, as well as truth acceptance and the courage to confront life's problems.

Due to the author's use of a figure of speech, the novel contains its special value when its theme is purposely related to forests in order to create a mental picture to the reader. In other words, forests are referred to human experiences and human sexual instincts in this novel.

Key words: Kritsana Asoksin, Problems and Human values, Pa Karmathep

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความกรุณาของรองศาสตราจารย์ ดร.วรรณนะ หนูหมื่น อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อชี้แนะ แก้ไขข้อบกพร่องในวิทยานิพนธ์ด้วยความเมตตา ที่สำคัญคือความเข้าใจในปัญหาชีวิตอันหนักหน่วงของผู้วิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งใจเป็นอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอย่างสูงในความเมตตาของรองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม ครูผู้ให้โอกาสการศึกษาแก่ผู้วิจัย ซึ่งนับเป็นโอกาสอันสำคัญยิ่งในชีวิตของผู้วิจัย อีกทั้งยังคอยปลอบขวัญและสร้างกำลังใจให้ผู้วิจัยอดทนและเพียรพยายาม

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. พิชรี จำปา ครูผู้เสริมสร้างกำลังใจให้ผู้วิจัย ก้าวเดินอย่างมุ่งมั่นในเส้นทางการศึกษา

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนกวร อังศุวิริยะ ครูผู้ประสิทธิ์วิชา

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. พรพันธุ์ เขมคุณาศัย คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่กรุณาให้ข้อชี้แนะอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยสำนึกในพระคุณของพ่อและแม่ อีกทั้งยังคอยบ่มนิสัยรักดี รักเรียน ที่สำคัญคือ การวางรากฐานอันมั่นคงแก่ชีวิตของลูก ขอบคุณพี่สาวผู้เกื้อกูลน้องคนนี้ด้วยความรักและความปรารถนาดีเสมอมา ที่สำคัญคือไม่เคยปล่อยให้ห้องเผชิญกับความอาหารร้อนใจใดๆ หลานสาวผู้เป็นค่าขวัญและกำลังใจอันสำคัญของชีวิต

ผู้วิจัยขอบคุณ คุณกิตติปัทม์ แสงงาม สำหรับคำแนะนำรวมถึงความช่วยเหลือตลอดระยะเวลาการศึกษา กระทั่งผู้วิจัยเขียนวิทยานิพนธ์สำเร็จ

ผู้วิจัยซาบซึ้งในน้ำใจของ สายธาร ทิมทับ มิ่งมิตรที่แม้จะอยู่ห่างไกลแต่ก็คอยไถ่ถาม สุขทุกข์ของผู้วิจัยเสมอมา รวมถึงความปรารถนาดีจาก ฉัตรชัย เบ็ญโกบ นุรุลฮูดา หะยีสะนิ เบญญา ปานัสสดี มณีรัตน์ กำลังเกื้อ อนุชสรา เรืองมาก เปรมปรีดี โปธิศรีทอง นุรุลฮูดา รัตนเยี่ยม และณศิตา คงทวี กัลยาณมิตรที่คอยช่วยเหลือและคอยปลอบขวัญผู้วิจัยในยามรู้สึกท้อแท้

สุดท้าย ผู้วิจัยขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่กรุณา มอบทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(5)
Abstract.....	(6)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
รายการผลงานที่ตีพิมพ์.....	(10)
สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้พิมพ์.....	(11)
เนื้อหา	
บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	10
ขอบเขตของการวิจัย.....	10
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	10
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	11
ประโยชน์ของการวิจัย.....	12
การทบทวนวรรณกรรม.....	13
การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคุณค่าด้านกลวิธีทางภาษา ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน.....	13
การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคุณค่าด้านเนื้อหา ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ ในวรรณกรรมกับสังคมไทย.....	21
สรุป และอภิปรายผลการวิจัย.....	27
อภิปรายผลการวิจัย.....	27
1. แก่นเรื่อง	27
2. ลำดับเหตุการณ์	29
3. ปัญหาของมนุษย์.....	34

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
3.1 ทิฐิ และปัญหาเรื่องกามารมณ์ : เหตุแห่งความล้มเหลวในชีวิตคู่.....	34
3.2 ความยากแค้น และความทะยานอยาก : ต้นเหตุที่กระตุ้นการดิ้นรน จนทำลายศักดิ์ศรีของตนเอง.....	36
3.3 ความเปลี่ยวเหงา และการโหยหาความรัก : แรงผลักดันสู่พฤติกรรม หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ.....	38
4. คุณค่าของมนุษย์.....	41
4.1 ความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และการรู้จักยับยั้งชั่งใจ: คุณธรรม ที่สามารถรักษาความนับถือตนเองไว้ได้.....	41
4.2 การยอมรับความจริง และการกล้าเผชิญปัญหา: คุณธรรม ที่กำกับความสัมพันธ์กับผู้อื่น.....	44
5. จินตภาพในนวนิยายเรื่องป่ากามเทพ.....	47
5.1 ความสำคัญของจินตภาพกับการศึกษาวรรณกรรม.....	47
5.2 ความเปรียบเกี่ยวกับป่าที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่อง.....	48
5.3 ความเปรียบเกี่ยวกับป่าที่สื่อถึงประสบการณ์ชีวิตมนุษย์.....	52
5.4 ความเปรียบเกี่ยวกับป่าที่สื่อถึงสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์.....	57
สรุปผลการวิจัย.....	61
ข้อเสนอแนะ.....	63
บรรณานุกรม.....	64
ภาคผนวก.....	66
บทความตีพิมพ์.....	68
ประวัติผู้วิจัย.....	89

รายงานผลงานตีพิมพ์

เสนีย์ ชอบงาม และวรรณะ หนูหมื่น. (2561). ปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพของกฤษณา อโศกสิน โดยบทความได้รับการตอบรับตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2561

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้พิมพ์

ที่ ศธ 0521.1.11/ ๒๑๒

คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
90112

๒๘ พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ตอบรับการตีพิมพ์บทความ

เรียน นายเสนีย์ ขอบงาม

ตามที่ท่านได้ส่งบทความเรื่อง ปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายเรื่องป่ากามเทพ ของกฤษณา อโศกสิน เพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ รายละเอียดทราบแล้วนั้น บัดนี้บทความของท่านได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์ฯ เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้บทความของท่านลงตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์ฯ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2561 ทั้งนี้ กองบรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์ฯ จะจัดส่งวารสารมายังท่านต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์มนตรี มีเนียม)

บรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่

งานวิจัยและวารสาร
โทรศัพท์ 0 7428 6675
E-mail: waraporn.no@psu.ac.th

วิสัยทัศน์ คณะศิลปศาสตร์ เป็นคณะชั้นนำทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในระดับชาติและภูมิภาคเอเชีย
คำนิยาม คณะศิลปศาสตร์ มุ่งพัฒนา (Development) รักษาคุณธรรม (Integrity) นำสังคม (Leadership)

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1. การพิจารณา และประเมินคุณค่างานวรรณกรรม

การพิจารณาและประเมินคุณค่างานศิลปกรรมไม่ว่าจะดำรงอยู่ในรูปแบบวรรณกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ฯลฯ เบื้องแรกผู้กระทำกิจกรรมดังกล่าวจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของงานศิลปกรรมแต่ละแขนงให้ถ่องแท้เสียก่อน ทั้งในแง่ ‘วัสดุ’ สำคัญในการประกอบสร้าง รวมถึง ‘ภารกิจ’ ที่งานศิลปกรรมเหล่านั้นถูกสร้างสรรค์ขึ้นมา นั้นเพราะ ภายใต้อำนาจโดยรวมนางานศิลปกรรมนั้น ศิลปะแต่ละแขนงต่างมีวัสดุในการประกอบสร้างที่ต่างกันออกไป และในความแตกต่างกันนั้น ก็จะส่งผลต่อเกณฑ์การพิจารณา และประเมินคุณค่าของตัวงานด้วยเช่นกัน

งานศิลปกรรมอย่างวรรณคดีและ/หรือวรรณกรรมก็มีวัสดุอันเป็นลักษณะเฉพาะในศาสตร์ของตนที่แตกต่างไปจากศิลปกรรมแขนงอื่น ดังที่ดวงมน จิตรจันทน์ (2556, น. 23) กล่าวว่า

ศิลปะแยกออกเป็นสาขาต่างๆ ด้วยวัสดุที่แตกต่างกันเช่น จิตรกรรมใช้สีและเส้น นาฏกรรมใช้การเคลื่อนไหวของร่างกาย ดุริยางคศิลป์ ใช้เสียงสูงต่ำและทำนองของดนตรี ส่วนวรรณคดีใช้ภาษาเป็นวัสดุงานสร้างสรรค์เช่นนี้ เรียกรวมกันว่า ศิลปกรรม และถือว่ามีคุณสมบัติเป็นสิ่งสุนทร จึงอาจนิยามวรรณคดีอย่างสั้นๆว่า วรรณคดี คือ ศิลปกรรมที่มีภาษาเป็นวัสดุ (เน้นโดยผู้วิจัย)

ทั้งนี้ วัสดุของงานศิลปกรรมอย่างวรรณคดีอันหมายถึงภาษานั้น ก็มีใช้รูปแบบภาษาที่ใช้กันอย่างดาษดื่นในชีวิตประจำวัน หรือรูปแบบภาษาที่ใช้ในการรายงานข้อมูลข่าวสารดังปรากฏตามสื่อประเภทต่างๆ รวมถึงภาษาในตำรา และแบบเรียน หากแต่เป็นรูปแบบภาษาที่จะต้องผ่านการคัดสรร กลั่นกรอง จนเกิดเป็นสำนวนประณีต สอดคล้องกันกับเจตนา นาควัชระ(2520, น.26) กล่าวว่า “ภาษาในวรรณกรรมจะต้องเป็น “เป็นภาษาที่กลั่นกรองแล้ว นักประพันธ์ในบางครั้งอาจไม่ใช่

ภาษาที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน แต่จะเลือกเฟ้นถ้อยคำสำนวนเพื่อให้เกิดความไพเราะประการหนึ่ง หรือเพื่อแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดของตนประการหนึ่ง” จนสามารถปลุกเร้าอารมณ์ และกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดแก่ผู้รับสารคือผู้อ่าน ให้เกิดจินตภาพคล้อยตามไปกับ ‘สาร’ ที่ผู้สร้างสรรค์วรรณคดี ประสงค์จะนำเสนอได้

ดังนั้น การพิจารณา และการ “ประเมินค่าวรรณกรรมในเบื้องต้น จึงหมายถึงการที่ ผู้พิจารณา และประเมินคุณค่าของวรรณคดีจะต้องชี้ให้เห็นให้ได้ว่า กวีใช้ภาษาแสดงความเปรียบได้ เหมาะสม ซาบซึ้งหรือไม่ประการใด” (ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, 2520, น. 26-30)

ความเห็นดังกล่าวของม.ล.บุญเหลือ แม้จะโน้มเอียงไปยังวรรณกรรมประเภทร้อยกรองหากพิจารณาผู้สร้างสรรค์งานด้วยคำว่า “กวี” แต่ทั้งนี้ก็สามารถนำข้อชี้แนะดังกล่าวมาปรับใช้ ในการพิจารณาและประเมินค่าวรรณกรรมแขนงอื่น อาทิ นวนิยาย เรื่องสั้น และกวีนิพนธ์ร่วมสมัยได้ เช่นกัน เนื่องจากงานศิลปกรรมเหล่านี้ต่างก็มีภาษาเป็นวัสดุสำคัญในการสื่อสารแก่ผู้รับ

อนึ่ง ภายหลังจากนี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า ‘วรรณกรรม’ แทนคำว่า ‘วรรณคดี’ เพื่อครอบคลุมงานศิลปกรรมทุกประเภทที่มีภาษาเป็นวัสดุ

ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณกรรมซึ่งมีธรรมชาติเป็นงานศิลปกรรม และมี ภาษาที่ผ่านการเลือกสรรอย่างประณีตมาใช้เป็นวัสดุในการสื่อสารแก่ผู้อ่านนั้น นับเป็นแนวคิดสำคัญ ต่อการพิจารณา และประเมินคุณค่างานวรรณกรรม แต่ทั้งนี้กลวิธีทางภาษาก็มิใช่เกณฑ์เดียวที่จะ นำมาใช้เป็นแนวทางและ/หรือเกณฑ์ในการพิจารณา และประเมินคุณค่าของงานวรรณกรรม หากยัง ต้องพิจารณาร่วมกับ ‘ภารกิจ’ ของวรรณกรรมด้านการสื่อสารประสบการณ์สุนทรียะ อันหมายถึง

ประสบการณ์ทางอารมณ์ในงานศิลปะซึ่งเราให้ผู้อื่นร่วมรู้สึกด้วย และเกิด ความเพลิดเพลินเป็นความสำเร็จอารมณ์อันเนื่องมาจากความประทับใจ หรือ ความรู้สึกรื่นรมย์ในความหมาย หรือถูกโน้มน้าวด้วยแรงกระทบอารมณ์อย่างใด อย่างหนึ่งในการรับสารจากตัวงาน (ดวงมน จิตรจันทน์, 2556, น. 20)

การสื่อสารประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ปรากฏพร้อมกันกับ ‘สาร’ ในงานศิลปกรรม อย่างวรรณกรรม โดยมากพบว่า มักเป็นการสื่อสารประสบการณ์ทางสุนทรียะที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของ มนุษย์ในแง่มุมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความสุข ความสนุก ความเศร้าหรือความทุกข์ในชีวิต ดังที่ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2539, น.179) นักวรรณคดีศึกษาคนสำคัญของไทยได้ให้นิยามเกี่ยวกับ วรรณกรรมไว้ว่า “วรรณกรรมเป็นพื้นที่แสดงความรู้สึกส่วนลึกของมนุษย์” หรือหากจะเป็นการสื่อสาร ประสบการณ์สุนทรียะผ่านเรื่องราวของสิ่งมีชีวิตอื่น ก็จะต้องเป็นเรื่องราวของสิ่งมีชีวิตที่ผู้รับสารคือ มนุษย์สามารถใช้จินตนาการในการร่วมรับ และเทียบเคียงประสบการณ์เหล่านั้นเข้ากับประสบการณ์

ส่วนตนได้ ดังที่ เจตนา นาควัชระ(2538, น. 168) กล่าวว่า “แม้วรรณคดีจะเป็นโลกมาया แต่ก็มี ความสมจริงเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับวรรณกรรมแต่ละชิ้นได้”

ตัวอย่างเช่น ในร้อยแก้วของ อังคาร กัลยาณพงศ์ เรื่อง **น้านมสีแดง** ในรวมเล่มกวี นิพนธ์ ชื่อ **ปนิธานกวี** แม้จะเป็นความเรียงที่ใช้ภาษาแบบร้อยแก้ว แต่อังคารก็เลือกสรรวัสดุอัน หมายถึงภาษามาร้อยเรียงกันได้อย่างประณีต มีโวหารความเปรียบเชิงกวีนิพนธ์ที่มีพลังทางวรรณศิลป์ ในการสร้างจินตภาพแก่ผู้อ่านเกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับความอาลัยรักระหว่างแม่หมาป่า และลูก การสื่อประสบการณ์ทางสุนทรียะผ่านตัวละครดังกล่าว แม้จะเป็นสิ่งมีชีวิตที่ต่างไปจากมนุษย์ แต่ก็ไม่ อาจปฏิเสธได้ว่า ความรู้สึกโศกเศร้าอันเกิดจากความอาลัยรักเป็นประสบการณ์ร่วมที่มีได้เกินเลย ไปกว่าผู้รับสารอย่างมนุษย์จะสร้างจินตนาการ ในการแบ่งรับประสบการณ์ดังกล่าวได้

ธรรมชาติของวรรณคดี ซึ่งมีภาษาเป็นวัสดุ และมีภารกิจในการสื่อประสบการณ์ สุนทรียะ ที่มักข้องเกี่ยวกับการแสดงประสบการณ์ความสุขและความทุกข์ของชีวิตมนุษย์ หรืออาจจะ เป็นชีวิตอื่นที่สามารถนำมาเทียบเคียงกับชีวิตของมนุษย์ได้ ตามทัศนะของนักวรรณคดีศึกษาอย่าง ดวงมน จิตรจางค์ และ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณนั้น สอดคล้อง และตรงกันกับพันธกิจของกวี หรือผู้ประพันธ์ ดังที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2531, น. 136) กล่าวว่า “สำหรับกวีเอกวรรณคดีคือการ แปรชีวิต+การสร้างความงาม”

พันธกิจดังกล่าวของกวี ซึ่งอาจหมายรวมถึงผู้ประพันธ์วรรณกรรมทุกสกุล ไม่ว่าจะ เป็น กวีนิพนธ์ นวนิยาย และเรื่องสั้น ตามทัศนะของวิทย์ ศิวะศรียานนท์ ต่อการแปรชีวิตนั้น พบว่า เครื่องมือสำคัญสำหรับการปฏิบัติพันธกิจดังกล่าวของกวี หรือผู้ประพันธ์ คือ การกำหนด ‘ปัญหา’ หรือ ‘ความขัดแย้ง’ (conflict) ขึ้นแก่ตัวละคร นัยหนึ่งก็เพื่อให้โครงเรื่องสามารถดำเนินไปได้ และอีก นัยหนึ่งก็เพื่อที่จะเปิดโอกาสให้ตัวละครได้เผยความรู้สึกนึกคิดของตนเองแก่ผู้อ่าน อันเป็นคุณลักษณะ ของงานวรรณกรรม ขณะเดียวกันนั้น ผู้อ่านซึ่งหมายถึงผู้เฝ้าติดตามความเป็นไปของตัวละครก็จะได้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด รวมถึงพัฒนาการเกี่ยวกับบุคลิกของตัวละคร เมื่อเผชิญแต่ละ ปัญหา สอดคล้องกับ ดวงมน จิตรจางค์ (2544) ที่ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการกำหนดปัญหาแก่ตัว ละครเอาไว้ที่น่าสนใจว่า

ตัวละครที่ตรึงใจผู้อ่านมักต้องมีความซับซ้อนภายในจิตใจ มี ลักษณะเฉพาะโดดเด่นมีความสมเหตุสมผลในการแสดงพฤติกรรมทั้งในส่วนที่ นำไปสู่ปัญหาเผชิญปัญหาและแก้ปัญหา (ดวงมน จิตรจางค์, 2544, น.122)

ไม่อาจกล่าวได้ว่ากวีแสดงปัญหาของมนุษย์เพื่อตำหนิติเตียนหรือ สร้างความเกลียดชังแต่ควรกล่าวว่าปัญหาของมนุษย์เป็นอุปกรณ์สร้างความเข้าใจ

ในมนุษย์ และอาจให้ความชื่นชมในความเป็นมนุษย์ได้ด้วย (ดวงมน จิตรจางค์, 2544, น. 137)

ทั้งนี้ เครื่องมือที่กวี หรือผู้ประพันธ์เลือกใช้ในการ ‘แปลชีวิต’ แก่ผู้อ่านอันหมายถึง การกำหนดปัญหา หรือความขัดแย้งแก่ตัวละครนั้น พบว่ามีปรากฏอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1.การกำหนด ปัญหาและความขัดแย้งจากปัจจัยภายในจิตใจ ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างอารมณ์ และ/หรือ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ปัญหาดังกล่าวนี้อาจจะเป็นผลมาจากลักษณะที่ 2.คือการกำหนดปัญหา และความขัดแย้งจากปัจจัยภายนอก ซึ่งมักมีความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อม อาทิ ตัวละครอื่น ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และระบบศีลธรรม

ปัญหา และความขัดแย้งระหว่างชีวิตของมนุษย์กับปัจจัยภายนอกที่กวี หรือผู้ประพันธ์เลือกใช้เป็นเครื่องมือในการแปลชีวิตของตัวละครนั้น พบว่า ค่อนข้างจะเป็นปัญหาใหญ่ สำหรับผู้อ่านที่ยังขาดความเข้าใจในภารกิจของวรรณกรรมที่มักพิจารณา ประเมินคุณค่าด้วยนำ บริบทดังกล่าวมาเป็นเกณฑ์ชี้วัดคุณค่าของวรรณกรรม ปัญหาดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการ ที่ผู้อ่านยึดติดอยู่กับแนวคิด และมายาคติที่ว่า วรรณคดีเป็นสมบัติของชาติ เป็นแบบแผนอันดี รวมถึง เป็นแหล่งข้อมูลทางวัฒนธรรมที่ดีงาม ควรค่าแก่การอนุรักษ์ โดยลืมนึกพิจารณาว่าแท้จริงแล้ว

การที่กวีเลือกข้อมูลทางประวัติศาสตร์(บางส่วน) และประเพณี (บางส่วน) มาเป็นวัสดุของงานก็เพราะว่าวรรณคดีเป็นเรื่องของชีวิต และกวีไม่อาจ แสดงชีวิตที่ปราศจากบริบททางวัฒนธรรมได้ (ดวงมน จิตรจางค์, 2544, น. 13) เน้นโดยผู้วิจัย

โดยเฉพาะความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับปัญหาศีลธรรมที่มักถูกนำมาเป็นเกณฑ์ ในการพิจารณา และประเมินคุณค่างานวรรณกรรมอยู่เสมอ ดังปรากฏการณ์ที่เคยมีการเรียกร้องให้ เผาทิ้งวรรณกรรมโบราณ อย่างวรรณคดีบางชิ้นด้วยแนวคิดว่างานเหล่านั้น มีเนื้อหาหมิ่นเหม่ต่อ จริยธรรม และศีลธรรมทางเพศ ข้อเรียกร้องดังกล่าวนี้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเลือกพิจารณา เนื้อความแค่บางส่วน โดยขาดการวิเคราะห์เชื่อมโยงความเป็นเอกภาพของตัวบทที่จะต้องสอดรับกัน ระหว่างรูปแบบ และเนื้อหา เพราะหากหากเมื่อเนื้อหาของวรรณกรรมมีที่มาจากชีวิตมนุษย์ ก็จำเป็นต้องอยู่เองที่ผู้ประพันธ์จะต้องกล่าวถึงบริบทแวดล้อมมนุษย์ไปด้วย เพราะหากไม่แล้ว โลกมายุแห่ง วรรณคดีก็จะขาดความสมจริง ดังที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2544, น. 231) กล่าวว่า

วรรณคดีสร้างขึ้นจากชีวิต จากความคิด ความรู้สึกของมนุษย์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงๆ วรรณคดีจึงหลีกเลี่ยงหรือละเลยปัญหาศีลธรรม เสียมิได้สิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจะต้องเกี่ยวข้องกับปัญหาศีลธรรมเป็นเงาตามตนไป แม้ภารกิจของวรรณกรรม คือ การสื่อประสบการณ์สุนทรีย์ซึ่งมีเนื้อหาจากชีวิต ของมนุษย์

ทั้งยังเป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีอาจเลี่ยงความเกี่ยวข้องกับบริบทแวดล้อมไปได้ โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง ศีลธรรมทางเพศที่มักจะหมิ่นเหม่ต่อการพิจารณา และประเมินคุณค่า วรรณกรรม แต่กระนั้น วรรณกรรมก็ได้มีภารกิจเข้าซ้อนกับตำราสอนศีลธรรม เช่นเดียวกันกับที่กวี หรือผู้ประพันธ์เองก็มีภารกิจที่ต่างไปจากนักศีลธรรม ดังที่วิท้ย ศิวะศรียานนท์ (2544, น. 231-232) กล่าวว่า “นักศีลธรรมจะกล่าวว่าชีวิตควรเป็นเช่นนั้น แต่กวีจะพูดว่าชีวิตเป็นเช่นนั้น”

เมื่อกวี หรือผู้ประพันธ์กำหนดให้ชีวิตของตัวละคร “เป็นเช่นนั้น” คือการเป็นไปในการทำนองหนึ่งๆ ซึ่งอาจจะดำเนินไปตามกรอบเกณฑ์ของศีลธรรม หรือสวนทางกันก็ตามแต่ ผู้อ่าน หรือผู้พิจารณา และประเมินคุณค่างานวรรณกรรมที่ดี จึงไม่ควรด่วนตัดสินตัวละครจากการกระทำปลายเหตุ หรือเลือกพิจารณาแค่บางบทบางตอน หากจะต้องเฝ้าติดตาม เพื่อสังเกตพฤติกรรม ตั้งแต่ต้นเรื่อง อันหมายถึงภูมิหลังของตัวละคร เพื่อจะสามารถอธิบายได้ว่า เมื่อผู้ประพันธ์กำลัง “แปลชีวิต” ด้วยการกำหนดให้ตัวละครเผชิญกับปัญหา และความขัดแย้งนั้น ตัวละครรับมือ และจัดการกับปัญหาของตนอย่างไร รวมถึงตัวละครสามารถพิสูจน์คุณค่า และสร้างความหมายของความเป็นมนุษย์ ได้มากน้อยเพียงไร สมเหตุสมผลหรือไม่ เมื่อต้องเผชิญกับปัญหา

ดังที่ผู้วิจัยรวบรวมทัศนะของนักวรรณคดีศึกษามาลำดับอภิปรายข้างต้นนั้น คงเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นแนวทางการพิจารณา และประเมินคุณค่างานวรรณกรรม ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และภารกิจของงานศิลปกรรมที่มีภาษาเป็นวัสดุอย่างวรรณกรรม รวมถึงพันธกิจของผู้ประพันธ์ อันจะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ของผลการเสพรับ รวมถึงการพิจารณา และประเมินคุณค่างานวรรณกรรมได้อย่างเหมาะสม

2. การตีความหมายชีวิตในงานวรรณกรรม

ในโลกของวรรณกรรมอันหมายรวมถึง วรรณคดี กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น และนวนิยาย จัดเป็นโลกที่ผู้ประพันธ์จำลองขึ้นจากประสบการณ์ชีวิตทั้งที่เผชิญโดยตรง และ/หรือโดยอ้อมจากการ

รับรู้ ผสานกับความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ เพื่อความต้องการสื่อประสบการณ์สุนทรีย์ ซึ่งก็คือประสบการณ์อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวของมนุษย์อันได้แก่ อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดที่สัมพันธ์กับบริบททางสังคม และวัฒนธรรม ดังที่ เจตนา นาควัชระ (2521, น. 79) กล่าวถึงการแสดงเนื้อหาของวรรณกรรมว่าจะต้อง “...ครอบคลุมประสบการณ์ของมนุษย์ในทุกแง่มุม” ไม่ว่าจะเป็นมิตินทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรัก โลภ โกรธ หลง ความสุข ความทุกข์ ความงดงามหรือความอัปลักษณ์ของชีวิต สอดคล้องกันกับที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2544, น. 140) กล่าวถึงเนื้อหาของศิลปะว่า “...ศิลปะที่แท้จริง คือศิลปะที่หันหน้าเข้าสู่ชีวิต มิใช่หลีกเลี่ยงหรือหลบลิ...”

ลักษณะของศิลปะที่แสดงการหันหน้าเข้าสู่ชีวิตอย่างไม่หลีกเลี่ยงที่จะกล่าวถึงเรื่องราว หรือความน่ารังเกียจก็ตามทีของชีวิต ตามทัศนะของ วิทย์ ศิวะศรียานนท์นั้น ก็พบว่าศิลปะในรูปวรรณกรรมประเภทนวนิยายมักได้รับความนิยมในการเลือกใช้เป็นพื้นที่ในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับมิติต่างๆของชีวิตมนุษย์ ปัจจัยส่วนหนึ่งที่สร้างความนิยมต่อการเลือกสื่อประสบการณ์สุนทรีย์ผ่านพื้นที่ของนวนิยายนั้น อาจเพราะนวนิยายเป็นพื้นที่ที่มีขนาดค่อนข้างยาวกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น และด้วยความยาวของขนาดนี้เองที่เอื้อให้ผู้ประพันธ์สามารถนำเสนอทัศนะ และเรื่องราวของชีวิตมนุษย์ ผ่านการกำหนดบุคลิกตัวละครได้หลากหลายตัวละคร ที่สำคัญปริมาณของเนื้อที่ยังเอื้อให้ผู้ประพันธ์สามารถแสดงพัฒนาการเกี่ยวกับชีวิตของแต่ละตัวละครที่มีการเปลี่ยนแปลง ผันแปรไปตามบริบท และเหตุการณ์รายล้อมได้อย่างซับซ้อน สอดรับกับความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ในโลกแห่งความจริงที่มักผกผัน และผันแปรตามประสบการณ์ชีวิตในแต่ละช่วงเวลา ด้วยนัยข้างต้น การอ่านวรรณกรรมซึ่งเป็นโลกของการจำลองและประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ จึงเปรียบได้กับ

...การขยายวงแห่งความชัดเจน(experience) ของเราโดยนำเรา
เข้าสู่ชีวิตอันกว้างขวาง หลากหลายยิ่งกว่าชีวิตของเราหลายเท่าพันทวี...ทำให้เรา
เกิดความทึ่งใจกับเพื่อนมนุษย์เกินกว่าที่เราหวังจะได้รับในช่วงชีวิตอันสั้นของเรา...
(วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2544, น. 229)

แต่ทั้งนี้ การที่ผู้อ่านวรรณกรรมจะสามารถขยายวงแห่งความชัดเจน (experience) ผ่านประสบการณ์ “อ่าน” ตัวบทที่เป็นวรรณกรรมได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้อ่านจะต้องไปให้ถึงกิจกรรมอย่างหนึ่งซึ่งเรียกว่าการ “ตีความ” อันหมายถึงการต่อยอดทางความคิดจากสารที่ปรากฏในตัวบท และสกัดดึงเอาคุณค่า และความหมายที่ผู้ประพันธ์แฝงฝังมา กับเนื้อหาออกมาอธิบายให้ได้ว่า เรื่องราว และประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ที่ผู้ประพันธ์นำเสนอผ่านวรรณกรรม ทั้งในแง่มุมของความดีเลวของมนุษย์ในระดับปัจเจกที่ลึกเร้นอยู่ในจิตสำนึก และอาจ

เกี่ยวข้องไปสู่ปัญหาในระดับสังคมผ่านการแสดงออกทางพฤติกรรมดังปรากฏในตัวบทวรรณกรรมนั้น มีอะไรเป็นแรงผลักดัน และเมื่อต้องเผชิญหน้าหรือประสบกับความผันแปรในชีวิต ตัวละครสามารถรับมือ และจัดการกับปัญหาของตนได้สมเหตุสมผลเพียงไร และที่สำคัญคือ การจะต้องอธิบายการ แสดงเนื้อหาของความเป็นมนุษย์ในระดับบุคคลที่ยังเกี่ยวพันกับกิเลสออกมาให้ได้

อาจกล่าวได้ในที่สุดว่า หาก “การอ่านวรรณกรรม” คือการร่วมรับประสบการณ์ทางสุนทรียะในแง่มุมที่สื่อส่งผ่านพลังทางอารมณ์ หลังจากได้รับแรงกระตุ้นจากเนื้อหาทางอารมณ์ กิจกรรม “การตีความชีวิตในงานวรรณกรรม” นั้น ก็ส่งผลต่อการกระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านได้ขบคิด เรียนรู้ และเข้าใจโลก และชีวิต ซึ่งประเด็นเหล่านี้ก็คือพลังทางปัญญาที่ผู้อ่านได้รับในขณะที่ความ (ชีวิต) งานวรรณกรรมนั่นเอง

อนึ่ง ความสามารถในการตีความนั้น ยังถือเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของนักวิจัยทางมนุษยศาสตร์ ซึ่งความสามารถนี้ยังต้องประกอบเข้ากับความกล้าทางจริยธรรม ที่จะกระตุ้นเตือนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาการกับชีวิต (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2542, น.23) โดยเฉพาะการวิจัยเอกสารด้านวรรณกรรม ซึ่งมักมีเนื้อหาเกี่ยวเนื่องกับความหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรม ผู้ตีความจึงต้องวางใจเป็นกลางเพื่อชี้ให้เห็นว่าหลักจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมนั้น ส่งผลต่อการเรียนรู้ และเข้าใจชีวิตได้มากน้อยเพียงไร

ผลการศึกษาในงานวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังว่าจะสามารถนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยทางมนุษยศาสตร์ดังทัศนะของนักวิชาการด้านวรรณกรรมข้างต้น

3. นวนิยายฉายภาพชีวิตของกฤษณา อโศกสิน

“วรรณคดีคือการแปลชีวิต+ สร้างความงาม” (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2544, น.268) พันธกิจของกวี หรือผู้ประพันธ์ต่อ ‘การแปลชีวิต’ นั้น ผู้วิจัยได้อธิบายไปในประเด็นก่อนหน้าแล้วว่า กวี หรือผู้ประพันธ์นำเนื้อหาในการสื่อประสบการณ์ทางสุนทรียะมาจากชีวิตมนุษย์ โดยอาศัยเครื่องมือสำคัญ คือการกำหนดความขัดแย้ง หรือปัญหาขึ้นแก่ตัวละคร แล้วจึงดำเนินการแปลชีวิตของตัวละครแก่ผู้อ่าน ผ่านการกำหนดให้ตัวละครแสดงความรู้สึกนึกคิดในการเผชิญหน้ากับปัญหา โดยกวี หรือผู้ประพันธ์จะบรรยาย ‘สาร’ เหล่านั้น ด้วยรูปภาพที่ผ่านการคัดสรร และกลั่นกรอง จนเกิดเป็นสำนวนที่ประณีต ดังนั้น ความงามในเบื้องต้นที่ผู้อ่านได้รับจากการอ่านวรรณคดี จึงหมายถึงความงามทางวรรณศิลป์ในแง่มุมของกลวิธีทางภาษา

ทั้งนี้ ความงาม อันเกิดจาก ‘กลวิธีทางภาษา’ นั้น ก็มีความจำเป็นจะต้องสอดคล้องกับ

ความงามของ ‘เนื้อหา’ ซึ่งเป็นความงามที่มีได้หมายถึงแต่เพียงการเลือกแสดงบางแง่มุมของชีวิตที่เติมไปด้วยความเป็นอุดมคติ อาทิ ความสุข ความสมหวัง ความสำเร็จ หรือ ความเป็นไปของชีวิตภายใต้กรอบ และกฎเกณฑ์ของแบบแผนแต่เพียงถ่ายเดียว หากเมื่อพิจารณาธรรมชาติของวรรณกรรม ซึ่งมีเนื้อหามาจากชีวิต การเผชิญความสุขทุกข์ และอาจหมายรวมถึงความดีเลวจึงเป็นธรรมดาของทุกชีวิตที่ต้องพบเจอปะปนกันไป มีอาจแยกออกจากกันได้ ด้วยเหตุนี้ จึงควรนับเอาความทุกข์ ความพลาดหวัง ล้มเหลว รวมถึงความอัปยศของวิถีชีวิตเข้าเป็นแง่มุมหนึ่งของความงามทางเนื้อหาของงานวรรณกรรมด้วยเช่นกัน ดังที่วิทย์ ศิวะศรียนนท์ (2544, น. 140) กล่าวว่า

ความน่าซึ้ง หรือความขี้ริ้วขี้เหร่ ที่แท้จริงในวรรณคดีนั้น มิใช่ความยากจนข้นแค้นความรุกรูย ความล้มเหลวเทเมมา ความน่าขนพองสยองเกล้า หรือความ วิตถาร นอกรีตนอกรอย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นของแท้ที่มีประจำชีวิตทั่วไปและศิลปะที่แท้จริง คือศิลปะที่หันหน้าเข้าสู่ชีวิต มิใช่หลีกเลี่ยงหรือหลบลิ้น และเพราะสิ่งเหล่านี้เป็นการขยายมณฑลแห่งศิลปะและความงาม สิ่งที่น่าชิงชังในวรรณคดีคือความจอมปลอม ความบิดเบือน (เน้นโดยผู้วิจัย)

การนำเสนอเนื้อหาลักษณะดังกล่าวในแวดวงวรรณกรรมไทย นับตั้งแต่ครั้งที่วรรณกรรมยังอยู่ในรูปวรรณคดีเรื่อยมากระทั่งรูปแบบของวรรณคดีได้คลี่คลายมาสู่ยุคของนวนิยายพบว่า มีผลงานของนักเขียนสตรีหลายท่าน ที่มีความโดดเด่นในการมุ่งนำเสนอเนื้อหาในลักษณะการเผยให้เห็นแง่มุมของชีวิต ซึ่งคละเคล้ากันทั้งในแง่สุขและทุกข์ ผ่านสภาวะทางจิตอันซับซ้อน และมีหลายระดับ ทั้งผิวเผิน และลึกซึ้ง ทั้งเป็นมายาและจริงแท้ ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่ฝังรากมาอย่างยาวนานในสังคมไทย ดังปรากฏในผลงานของกวีราชสำนักอย่าง คุณพุ่ม และคุณสุวรรณ หรือ ในยุคของนวนิยายก็มีผลงานของ ดอกไม้สด โบตัน สุวรรณีย์ อัญชัน และกฤษณา อโศกสิน (ดวงมน จิตรจันงค์, 2536, น. 67)

โดยเฉพาะผลงานของ กฤษณา อโศกสิน นามปากกาของ สุกัญญา ชลศึกษ์ ซึ่งเป็นนักเขียนหญิงที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการเขียนนวนิยายที่สามารถแสดงความสุขทุกข์ของมนุษย์ อีกทั้งยังเผยให้เห็นแง่มุมของชีวิตอย่างหมดจดไม่ว่าจะเป็นด้านที่สวยงาม หรืออัปยศณ์ โดยเฉพาะมิติที่เกี่ยวข้องกับกามารมณ์ดังเช่น นวนิยายเรื่อง **เรือมนุษย์** (ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2509-พ.ศ.2510)และ นวนิยายเรื่อง **ตะวันตกดิน** (2516)ที่ได้รับรางวัลการันตีจาก สปอ. ในปีพุทธศักราช 2511 และ ปี 2515 ตามลำดับ ทั้งยังได้รับคำชื่นชมจากนักวรรณกรรมศึกษา อย่าง มล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ(2520, น. 100) ว่านวนิยายของกฤษณา นั้นเป็น ‘นวนิยายฉายภาพชีวิต’ ที่มีลักษณะเด่นในแง่มุมที่เสนอภาพชีวิตของมนุษย์ในแบบที่

ไม่ทำให้ภาพในเรื่องงดงามกว่าชีวิตจริง พยายามแสดงให้เห็นทั้งด้านดีและด้านชั่ว และคนๆหนึ่งมักมีทั้งด้านดีและด้านชั่วปะปนกันอยู่โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับกามารมณ์ ต้องการจะให้เห็นว่า ในชีวิตของคนทั้งหลาย ความใคร่และความรักจะเข้ามีส่วนสำคัญ ไม่เลือก้วยเลือกชั้นในสังคม

แม้ผลงานของกฤษณา อโศกสิน ใน “ระยะแรกจะเริ่มต้นด้วยการเขียนนวนิยายแนวหลักหนี ซึ่งได้ก็ได้รับความนิยม อย่าง น้ำผึ้งขม (ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2505-พ.ศ.2508) หรือ ระฆังวงเดือน(ตีพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2505-พ.ศ.2508)” (วรรณนะ หนูหมื่น, 2552, น.11) แต่ด้วยประสบการณ์ชีวิตที่สั่งสม และเพิ่มขึ้นตามช่วงวัย จนชัดเจนในการมองชีวิต และโลก ก็ได้กลายมาเป็นวัตถุดิบสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณค่าของเนื้อหานวนิยายในระยะหลัง ดังที่กฤษณา อโศกสินได้กล่าวว่

มนุษย์ก็มี รัก โลภ โกรธ หลง รูปรสกลิ่นเสียง สัมผัส คือ กิเลส ตัณหาของมนุษย์ ดิฉันมีหน้าที่ดึงเอาสีสันของทุกอย่างนี้ออกมาให้ได้...และเราก็เอา ประโยชน์จากการที่เราสมหวัง ผิดหวัง ทุกข์ สุข ร้อยแปดที่เราผจญอยู่มาเป็นเครื่องปรุงให้เกิดรสชาติ สีสิ้น แล้วก็เป็นเครื่องเคราของนวนิยาย มันจะเข้มข้นเรื่อยๆ ตามวัย ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม ด้วยทุกอย่างที่เป็นชีวิตของเรา (กฤษณา อโศกสิน คินส์เวียนน้ำหมึก ‘มนุษย์เป็นของตาย’ 2543, น. 14) (เน้นโดยผู้วิจัย)

การสังเคราะห์ประสบการณ์ชีวิต มาเป็นวัตถุดิบในการนำเสนอเนื้อหาในงานวรรณกรรม ซึ่ง “ไม่ปฏิเสธความจริงที่น่าละอาย”(วรรณนะ หนูหมื่น, 2552, น.11) จะเด่นชัดมากในนวนิยายเรื่อง ปากามเทพ ซึ่งตีพิมพ์ในสตรีสาร ช่วงปี พุทธศักราช 2509-2511 ก่อนจะได้รับการรวมเล่มตีพิมพ์ซ้ำถึง 3 ครั้ง คือ ปีพุทธศักราช 2511, 2531, 2552 ตามลำดับ และในปีพุทธศักราช 2560 นวนิยายเรื่องปากามเทพ ก็ได้รับการผลิตซ้ำผ่านการแสดงเป็นครั้งที่ 2 ออกอากาศทางสถานีช่อง one ซึ่งได้รับเสียงตอบรับจากผู้ชมเป็นอย่างมาก

ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่อง ปากามเทพ อยู่ตรงการนำเสนอเนื้อหาของชีวิตเกี่ยวกับปัญหาของตัวละครที่เกี่ยวข้องพันธุอยู่กับมิติอันหลากหลายทางกามารมณ์ ที่แม้จะดูหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรม แต่ก็ก็เป็นความจริงที่แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือต้านทานความทะยานอยากในกามารมณ์ของตนได้ แต่กระนั้น กฤษณา ก็เลือกมุมมองผู้เล่าผ่านตัวเอกหญิงที่แสดงให้เห็นอีกแง่มุมหนึ่งของชีวิตว่า “กมลสันดาน และความใฝ่ดีของมนุษย์ ประกอบกับศักยภาพในการขัดเกลาตนเป็น

ที่มาของวุฒิภาวะ ซึ่งไม่ขึ้นกับวัยเสมอไป” (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2536, น. 66)

การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ซึ่งมีนวนิยายเรื่อง **ปากกามเทพ** เป็นขอบเขตการวิจัยครั้งนี้ เกิดจากข้อชี้แนะของนักวรรณกรรมศึกษาอย่าง มล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2539, น.99) ที่ได้กระตุ้นเตือนให้เล็งเห็นถึงคุณค่าของนวนิยายเรื่องนี้ว่า **ปากกามเทพ** เป็นนวนิยายที่จะ “อ่านอย่าง ลวกๆไม่ได้ ต้องอ่านอย่างเอาใจใส่ พินิจพิเคราะห์ มีข้อชวนให้คิด มีปัญหาชวนให้ขบ” และเมื่อผู้วิจัย ได้อ่าน และพิจารณานวนิยายเรื่องดังกล่าวอย่างถี่ถ้วน ผู้วิจัยก็พบคุณค่าด้านเนื้อหาที่สอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการข้างต้น ดังจะได้อภิปรายให้เห็นคุณค่า และการแสดงการตีความหมายชีวิต ของนวนิยายเรื่อง **ปากกามเทพ** ในส่วนของบทวิเคราะห์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการนำเสนอทัศนะ และการตีความหมายของชีวิตมนุษย์ในนวนิยาย เรื่อง **ปากกามเทพ** ของกฤษณา อโศกสิน ในประเด็นปัญหาและคุณค่าของมนุษย์
2. เพื่อศึกษาจินตภาพเกี่ยวกับปาที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่อง

ขอบเขตของการวิจัย

นวนิยายเรื่อง **ปากกามเทพ** ของกฤษณา อโศกสิน ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2552

นิยามศัพท์เฉพาะ

การตีความหมายชีวิตในงานวรรณกรรม หมายถึง การวิเคราะห์ตีความวรรณกรรม ด้านเนื้อหาและกลวิธีที่สื่อความหมายของชีวิต อันแสดงผ่านตัวบทวรรณกรรม ทั้งนี้ตัวบทวรรณกรรม

เป็นโลกจำลองประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ ที่แสดงนัยยะทั้งความหมายและคุณค่าของคนในเรื่องไขว่
บริบททางสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง นวนิยายฉายภาพชีวิตของกฤษณา อโศกสิน เรื่อง ป่ากามเทพ เป็น
การวิจัยเอกสาร และเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ มีขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นศึกษาและรวบรวมข้อมูล

- 1.1 ศึกษานวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ ของกฤษณา อโศกสิน
- 1.2 ทบทวนเอกสารเกี่ยวกับทัศนะ และความเห็นของนักวรรณคดีศึกษา
นักวิจารณ์ที่แสดงความเห็นเกี่ยวกับนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ
- 1.3 รวบรวมบทความและงานวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

2. ขั้นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 วิเคราะห์เนื้อหาของนวนิยายเรื่องป่ากามเทพ ประกอบด้วยประเด็น
ดังนี้
 - 2.1.1 วิเคราะห์แก่นเรื่อง
 - 2.1.2 วิเคราะห์ลำดับเหตุการณ์
 - 2.1.3 วิเคราะห์ประเด็นปัญหา และคุณค่าของมนุษย์
- 2.2 กลวิธีของนวนิยายเรื่องป่ากามเทพ
 - 2.2.1. วิเคราะห์จินตภาพเกี่ยวกับป่าที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่อง

3. ขั้นสรุป และอภิปรายผลการศึกษา

ผู้วิจัย สรุป และอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ประโยชน์ของการวิจัย

การศึกษานวนิยายเรื่อง **ปากกามเทพ** ซึ่งเป็นนวนิยายตั้งต้นแนวฉายภาพชีวิตของ กฤษณา อโศกสิน สามารถแสดงให้เห็นคุณค่าของงานประพันธ์ชั้นเยี่ยม ทั้งในด้านการนำเสนอ ความหมาย คุณค่าและแก่นแท้ของชีวิตมนุษย์ รวมถึงกลวิธีทางภาษาที่ผู้แต่งใช้ในการโน้มน้าวความ นึกคิดของผู้อ่านให้เข้าถึงแก่นสำคัญของเรื่องได้อย่างเป็นเอกภาพ ที่สำคัญยังสามารถเป็นแนวทางใน การศึกษานวนิยายฉายภาพชีวิตเรื่องอื่น ของกฤษณา อโศกสิน รวมถึงนักเขียนท่านอื่น

ทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ที่ศึกษานวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

ความสนใจของนักวรรณคดีศึกษาที่มีต่อนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน(นามปากกาของสุกัญญา ชลศึก)นั้น เบื้องต้นพบว่า ปัจจัยประการสำคัญที่นักวรรณคดีศึกษามักการกล่าวอ้างถึงอยู่เสมอ เมื่อประสงค์เลือกใช้นวนิยายของกฤษณา อโศกสินเป็นขอบเขตในการศึกษาวิจัยคือนวนิยายของกฤษณา อโศกสินเป็นบทประพันธ์ที่มีคุณค่าทางวรรณศิลป์สูงเป็นอย่างมาก ทั้งในแง่การนำเสนอเนื้อหาที่แสดงทัศนะอันลุ่มลึกเกี่ยวกับชีวิตของมนุษย์ รวมถึงการเลือกใช้กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอเนื้อหาได้อย่างประณีตมีพลังในการโน้มน้าวผู้อ่านให้เข้าถึงและรวมรับประสบการณ์ชีวิตของตัวละคร ซึ่งผู้วิจัยจะได้ลำดับอภิปรายดังนี้

1. การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคุณค่าด้านกลวิธีทางภาษาในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

นตวัน จันทร์ คงจันทร์ (2543) ศึกษาเรื่อง **ลักษณะการใช้โวจน์สารในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน** ขอบเขตการศึกษาประกอบด้วย นวนิยายของกฤษณา อโศกสินที่ได้รับรางวัลในช่วงปีพุทธศักราช 2511 -ปีพุทธศักราช 2542 จำนวน 6 เรื่อง ประกอบด้วย นวนิยายเรื่อง **เรือนมนุษย์ ตะวันตกดิน บุษบกใบไม้ ปูนปิดทอง ข้ามสีทันดร และจำหลักไว้ในแผ่นดิน**

ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายที่ได้รับรางวัลของ กฤษณา อโศกสิน มีการใช้โวจน์สารในการแสดงอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร รวมถึงการบรรยายฉาก สถานที่ เพื่อกระตุ้นจินตนาการ และโน้มน้าวผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับตัวละคร ทั้งสิ้น 7 รูปแบบ ได้แก่ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา สัมผัสภาษา อากาภาษา วัตถุภาษา และปริภาษา โวจน์สารที่พบมากที่สุดคือ อากาภาษา เป็นโวจน์สารแสดงความเคลื่อนไหวของอวัยวะส่วนต่างๆ ในการสื่ออารมณ์ และความรู้สึกของตัวละคร ดังเช่น การบรรยายความโกรธแค้นของเดช ตัวเอกชายในนวนิยายเรื่อง **เรือนมนุษย์** ด้วยอากาภาษา ความว่า

เดชขบگرامระงับความพลุ่งพล่าน พยายามนึกปลง อย่างทำนว่า
โลกเรา ทุกวันนี้วุ่นวายนักผู้หญิงแย่งผู้ชาย ผู้ชายแย่งผู้หญิง หาสัจจะมีได้เมื่อมีสม
ปรารถนา ก็ตรงเข้าเช่นฆ่ากันเหมือนชีวิตเป็นผักปลา...” (กฤษณา อโศกสิน, 2516,
น. 468 อ้างถึงใน นตวัจน์ คงจันทร์, 2543, น.43)

อวัจนสารแบบ อากาภาษา “ขบگرام” ของตัวละครเดชสื่อให้ผู้อ่านทราบ และ
สามารถจินตนาการได้ถึงความรู้สึกของตัวละครที่กำลังตกอยู่ในอารมณ์โกรธแค้น แต่กระนั้นก็
พยายามระงับอารมณ์ของตนไว้ หรือดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ข้ามสี่พันคร** ฉากที่ตัวละครเที่ยงวัน
รู้สึกทุกข์ใจเมื่อประสบเหตุการณ์ผิดหวังในความรัก กฤษณา อโศกสินกำหนดให้ตัวละครผู้เป็นแม่แสดง
อวัจนสาร แบบอากาภาษา คือการ “โอบบ่า” เพื่อสื่อให้เห็นถึงการปลอบประโลมใจของผู้เป็นแม่
เมื่อลูกชายเกิดความทุกข์ใจในประสบการณ์ชีวิตรัก ความว่า

“แม่” เที่ยงวันคราง “แม่พูดยั้งฝั่งผมเจ็บนะ...เจ็บมากนะแม่”
น้ำตาของมารดาเขาร่วงพรูราวเม็ดฝน เธอหย่อนตัวลงบนขอบเตียงเคียงข้างลูก โอบ
บ่าเขามากอดไว้แน่น เที่ยงวันคงไม่รู้ว่าความรู้สึกของเธอระริก ขึ้นแค้ไหน ทั้งแสน
สิ้นและเสียใจเพียงไร (กฤษณา อโศกสิน, 2529, น. 670 อ้างถึงใน นตวัจน์
คงจันทร์, 2543, น.49)

นอกจากกลวิธีทางภาษาแบบการใช้อวัจนสารในการกระตุ้นจินตนาการของผู้อ่าน
แล้ว การศึกษาของ เบญจวรรณ ขุนฤทธิ์ (2546) ศึกษาเรื่อง **วิเคราะห์จินตภาพในวรรณกรรมที่
ได้รับรางวัล ของกฤษณา อโศกสิน** ซึ่งกำหนดขอบเขตตรงกันกับการศึกษาของ นตวัจน์ คงจันทร์
แต่มีการเพิ่มนวนิยายอีกหนึ่งเรื่องคือ นวนิยายเรื่อง **ทะเลไฟ** ซึ่งได้รับรางวัลดีเด่นประเภทนวนิยาย
จากคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติ ปีพุทธศักราช 2531

ผลการศึกษาของเบญจวรรณ ขุนฤทธิ์แสดงให้เห็นว่า นวนิยายที่ได้รับรางวัลของ
กฤษณา อโศกสินมีลักษณะโดดเด่นด้านความประณีตในการเลือกใช้โวหารภาพพจน์ ในการกระตุ้นให้
ผู้อ่านเกิดจินตภาพคล้ายตามไปกับสารที่นวนิยายต้องการโน้มน้า ผ่านกลวิธีทางภาษาคือการใช้
ภาพพจน์โวหารความเปรียบตามขนบทางวรรณศิลป์ อาทิ ความเปรียบแบบอุปมา ความเปรียบแบบ
อุปลักษณ์ ความเปรียบแบบบุคลาธิษฐาน ความเปรียบแบบอติพจน์ ในการบรรยายเกี่ยวกับ
บรรยากาศ ฉาก สถานที่ ลักษณะนิสัย และอารมณ์ของตัวละคร

ตัวอย่างเช่น ในนวนิยายเรื่อง **บุษบกใบไม้** กฤษณา อโศกสินบรรยายความรู้สึกโกรธแค้นของตัวละครชื่อสามภพ ต่อพฤติกรรมของราชการป่าไม้บางคนที่ขาดความซื่อสัตย์ต่อองค์กร มุ่งแสวงหาแต่ผลประโยชน์ส่วนตน ผ่านภาพพจน์ความเปรียบแบบอุปมา คือการเปรียบความรู้สึกโกรธแค้นของตัวละครเข้ากับสัญลักษณ์ ไฟ ความว่า

บางครั้งเลือดชั้นของเขาจึงเดือดพล่านขึ้นมาเหมือนมีไฟลงเขา
รู้สึกเจ็บแสบแก่ความเห็นแก่ได้ของคนหลายกลุ่มและข้าราชการหลายเหล่ากรมของ
เขา นี่ดูเป็นกรรมมีกรรมเพราะเป็นหน่วยรักษาผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของชาติ
(กฤษณา อโศกสิน, 2543, น. 374 อ้างถึงใน เบญจวรรณ ชุนฤทธิ์, 2546, น.150)

ผู้อ่านที่เฝ้าสังเกตความรู้สึกของตัวละครสามภพ ก็จะเกิดจินตภาพถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครที่กำลังประสบกับอารมณ์โกรธแค้น รวากับกำลังถูกไฟลง

ในนวนิยายเรื่อง **ปูนปิดทอง** กฤษณา อโศกสินได้แสดงความเข้าใจเกี่ยวกับสัญชาตญาณทางเพศระหว่างผู้ชาย และผู้หญิง ว่าเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการดำรงชีวิต กฤษณา อโศกสินสร้างจิตภาพให้ผู้อ่านเห็นความจำเป็นในข้อนี้ ผ่านกลวิธีทางภาษาโดยการเปรียบเทียบเข้ากับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ต่อปัจจัยสี่คืออาหาร ซึ่งถือเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตที่มนุษย์จะขาดเสียมิได้ ความว่า

การสมสู่ของชายหญิงนั้น เป็นความรู้สึกรุนแรงร้อนหนักหนาจริง
ขาดไม่ได้เช่นเดียวกับขาดอาหารทุกมื้อก็จริง แต่เมื่อลงมือเสพด้วยความไม่มั่นคง ไม่
ว่าด้วยอารมณ์เฉพาะหน้า หรือด้วยสำนึกกลึกตื้นบางประการใดก็ตาม มันจะกลับ
กลายเป็นข้าวของแตกหักตำทราวมไปได้ในพริบตา (กฤษณา อโศกสิน, 2528 น.456
อ้างถึงใน เบญจวรรณ ชุนฤทธิ์, 2546, น.144)

ผู้อ่านที่มีประสบการณ์ชีวิตมาพอควรก็จะเกิดจินตภาพตามได้ไม่ยากถึงธรรมชาติของมนุษย์ ดังที่กฤษณาต้องการโน้มนำ เพื่อแสดงให้เห็นความจริงแท้ในข้อนี้ แต่กระนั้น กฤษณา อโศกสินยังกระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักรู้ต่อผลแห่งการกระทำที่จะตามมาหากมนุษย์ปลดปล่อยสัญชาตญาณดังกล่าวของตนโดยขาดการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ

ผลการศึกษาของเบญจวรรณ ชุนฤทธิ์ในประเด็นการ **วิเคราะห์จินตภาพในวรรณกรรมที่ได้รับรางวัล ของกฤษณา อโศกสิน** นอกจากแสดงให้เห็นถึงกลวิธีทางภาษาของกฤษณา อโศกสินในการโน้มนำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพคล้ายตามความรู้สึกนึกคิดของตัวละครในน

นิยายแล้วนั้น ยังแสดงให้เห็นแนวคิดสำคัญบางประการเกี่ยวกับการนำเสนอแก่นแท้ และความหมายของชีวิตมนุษย์ ประเด็นดังกล่าวนี้ก็ปรากฏในผลการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน ด้านเนื้อหา ดังผู้วิจัยจะลำดับอภิปรายการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ในหัวข้อถัดไป

2. การวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับคุณค่าด้านเนื้อหาในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน

การศึกษาของ วีรศักดิ์ จันทร์เพชร (2545) เรื่อง **จริยธรรมในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน** ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ระหว่างปีพุทธศักราช 2511-2540 จำนวน 5 เรื่อง ประกอบด้วย นวนิยายเรื่อง **เรียมมนุษย์ ตะวันตกดิน รากแก้ว ปูนปิดทอง** และนวนิยายเรื่อง **ข้ามสี่พันตร**

ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายของกฤษณา อโศกสินนำเสนอคุณค่าจริยธรรมของมนุษย์ 2 ลักษณะคือ 1. จริยธรรมในวิถีสังคม อันประกอบไปด้วยจริยธรรมวิถีผู้นำ จริยธรรมด้านเพศสัมพันธ์ จริยธรรมทางศาสนา และจริยธรรมด้านอาชีพ ตัวละครที่มีจริยธรรมเหล่านี้ คือตัวละครที่ดำเนินชีวิตตามแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และศาสนา ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่เหมาะสมการยึดถือเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบ ดังเช่นในนวนิยายเรื่อง **ปูนปิดทอง** กฤษณา นำเสนอจริยธรรมทางศาสนา ที่แสดงให้เห็นว่าทุกศาสนามีความสำคัญเท่าเทียมกัน ผ่านบทสนทนาระหว่างวีรวรรณกับบาลี ความว่า

บาลีนำกาแฟร้อนมาต้อนรับเด็กสาวต่างชาติ และร่วมวงสนทนาด้วย หล่อนพบพวกเผยแพร่ศาสนาเป็นประจำ จึงไม่ประหลาดใจแต่อย่างใด ที่ศาสนานั้นมันพยายามต่อการขยายอาณาเขตความนับถือศรัทธาในพระเยซูไปทั่วโลก มีคนจำนวนมากเลื่อมใส ถึงขนาดเสนอตัวเข้ารับใช้ศูนย์ศาสนาที่เผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ ความเลื่อมใสของคนเหล่านี้ เหนียวแน่นมากจนบาลีรู้สึกหลายครั้งว่าลมหายใจเข้าออกของเขามีแต่ศาสนา... หล่อนถือว่า ถนอมทุกสายของศาสนาทุกศาสนาทอดไปสู่จริยธรรมทั้งสิ้น (กฤษณา อโศกสิน, 2528, น.46 อ้างถึงใน วีรศักดิ์ จันทร์เพชร, 2545, น.142)

จริยธรรมส่วนที่ 2. คือ จริยธรรมในวิถีครอบครัว ซึ่งเป็นจริยธรรมที่สำคัญต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมของมนุษย์ในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน การแสดงจริยธรรมในข้อนี้ครอบคลุมทุกความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะความจริยธรรมที่พ่อแม่ควรมีต่อลูก

อันจะส่งผลต่อการกำหนดบุคลิก ลักษณะ รวมถึงพฤติกรรมของตัวละคร ดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง **ปูนปิดทอง** กฤษณา แสดงให้เห็นว่าภาวะการขาดความรักจากครอบครัว ส่งผลต่อพัฒนาการทางด้านจิตใจของตัวละคร ความว่า

ความเปลี่ยนแปลงทางจิตใจร้ายแรงเพราะขาดรักคำจูนของ
 สกรรจ์ ทำให้เขาเริ่มเกเร การเรียนตกต่ำ ขวางทุกคนที่อยู่ตรงหน้าและข้างๆ ...
 ก็เนื่องจากอะไร ถ้าไม่ใช่ปมแห่งความว่าเหวไรไร้สุข พอกับแม่กระเด็นหายไปคนละ
 ทิศละทาง ปล่อยให้เขายืนอ้างว้างอยู่ในอ้อมกอดของครูบางคนทีโรงเรียนประจำ
 (กฤษณา อโศกสิน, 2528, น. 85 อ้างถึงใน วีรศักดิ์ จันทร์เพชร, 2545, น.97)

การกำหนดพฤติกรรม บุคลิก และลักษณะนิสัยของตัวละครด้วยปัญหาจากภูมิหลัง
 ครอบครัวที่ขาดความอบอุ่น เป็นกลวิธีหนึ่งที่กฤษณา อโศกสินนิยมใช้กำหนดเป็นภูมิหลังแก่ตัวละคร
 ดังการศึกษาของ รัชณี กล่อมเกลี้ยง(2541) เรื่อง **พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงใน
 นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน** รัชณีมุ่งศึกษาพฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงทั้งสิ้น 16 ตัว
 ละคร จากนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในช่วง ปีพุทธศักราช 2512- ปี
 พุทธศักราช 2538 จำนวน 15 เรื่อง ประกอบด้วย นวนิยายเรื่อง **น้ำเซาะทราย ไฟหนาว ปูนปิดทอง
 เลื่อมสลบลาย นีออนาง กระเช้าสีดา วิมานไม้ฉำฉา ซิงช้าดอกบานชื่น หลงไฟ เข็มซ่อนปลาย
 ทรายย้อมสี ลายหงส์ หลังลับแล รูปทอง และบุษบกใบไม้**

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายของกฤษณา
 อโศกสิน มี 7 ลักษณะ คือ 1. การมีความสัมพันธ์กับผู้ชายหลายคน 2. พฤติกรรมการเป็นเมีย
 3. พฤติกรรมการอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน 4. พฤติกรรมนอกใจสามี 5. พฤติกรรมติดตามผู้ชายที่ตนพึง
 ใจ 6. พฤติกรรมขายบริการทางเพศ 7. พฤติกรรมแย่งสามีของเพื่อน พฤติกรรมทางเพศด้านลบของตัว
 เอกหญิงในนวนิยายของกฤษณา อโศกสินดังกล่าวมานั้น เกิดจากภูมิหลังที่ขาดการดูแลเอาใจใส่จาก
 ครอบครัว เป็นผลให้ตัวละครขาดภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิต ดังเมื่อตัวละครเติบโตขึ้นจึงมักเรียกร้องเอา
 ความสนใจจากบุคคลอื่น เพื่อชดเชยความขาดพร่องของตน ด้วยการแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ไม่
 เหมาะสม

ในนวนิยายเรื่อง **วิมานไม้ฉำฉา** ตัวละครเอกหญิงอย่างกริมเติบโตมาในครอบครัว
 นักธุรกิจระดับเศรษฐี บิดาและมารดาแม้จะอยู่ด้วยกัน แต่กระนั้นต่างฝ่ายต่างก็แยกกันอยู่คนละชั้น
 ของบ้าน เวลาในการการอบรมเลี้ยงดูปริมจึงแทบจะไม่มี เป็นผลให้กริมเกิดความรู้สึกขาดพร่อง เมื่อ
 โตขึ้นปริมจึงมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้ชายอย่างง่ายดายหากเพียงแคเธอเกิดรู้สึกถูกใจ ชีวิตการ
 สมรสของเธอกับสามีคนแรกจึงล้มเหลวในที่สุด ต่อมากริมได้คบหากับอรชุนลูกชายเพื่อนสนิทของ

บิดา แต่แล้วทั้งคู่ก็ต้องเลิกร้างกันไปด้วยฝ่ายชายนั้นมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ความล้มเหลวจากประสบการณ์ชีวิตรักถึงสองครั้ง ส่งผลต่อพัฒนาการทางความคิด รวมถึงพฤติกรรมการแสดงออกทางเพศของปริมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังเมื่อเธอได้พบรักครั้งใหม่กับตัวละครชายอย่างทองแท้ ปริมมีความรอบครอบในการสานสัมพันธ์กับรักครั้งนี้ (รัชนี กล่อมเกลี้ยง, 2541)

พัฒนาการเกี่ยวกับบุคลิกภาพ และพฤติกรรมของตัวละครหญิง อย่าง ปริม ในนวนิยายเรื่อง **วิมานไม้ฉำฉา** ซึ่งตีพิมพ์ใน ปีพุทธศักราช 2528 สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศรีวิน ธรรมรังรอง (2537) เรื่อง **บุคลิกภาพของสตรีในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของ กฤษณา อโศกสิน** ขอบเขตการศึกษาประกอบด้วย นวนิยายที่ได้รับรางวัลในช่วงปีพุทธศักราช 2511-ปีพุทธศักราช 2533 จำนวน 12 เรื่อง ประกอบด้วย นวนิยายเรื่อง **เรือมนุษย์ ตะวันตกดิน รากแก้ว ไม้ผลัดใบ ลมที่เปลี่ยนทาง บ้านชนนิก ไฟหนาว กระเช้าสีดา บุชบกใบไม้ ปูนปิดทอง ภมร และถ่านไหมไฟเก่า** ศรีวิน ธรรมรังรอง แบ่งช่วงเวลาในการศึกษาบุคลิกภาพของสตรีในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของ กฤษณา อโศกสิน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงแรก ระหว่าง ปีพุทธศักราช 2511-2522 บุคลิกภาพของตัวละครสตรีในช่วงแรกนี้ มีลักษณะของบุคลิกในอุดมคติ คือ มีรูปร่างหน้าตาสะสวย ประพฤติปฏิบัติตนดี อยู่ในกรอบและกฎเกณฑ์ของกุลสตรีไทย ดังเช่นการบรรยายถึงรูปร่างของ พันธุริกา ในนวนิยายเรื่อง **ตะวันตกดิน** ผ่านมุมมองของโสรวาร ความว่า

หญิงสาวที่ยืนอยู่ตรงหน้าเขามีเรือนร่างโปร่ง ผิวคล้ำสนิทไม่ใช่คน
ขาวหรือค่อนข้างขาว ดวงตาใหญ่คิ้วหนาขนตาดกยาว แต่ไม่มึนหมองอย่างขนตาที่
เรียกได้ว่าสวย โสรวารสะดุ้งวาบเมื่อปะทะเข้ากับกระแสแรงๆ ในประกายตานั้นดู
ราวกับแสงสุริย ที่แผดกล้าเต็มตาตอนเที่ยงวัน (กฤษณา อโศกสิน, 2532, น. 33
อ้างอิงใน ศรีวิน ธรรมรังรอง, 2537, น.77)

ส่วนบุคลิกภาพของสตรีในนวนิยายช่วงที่สอง ระหว่าง ปีพุทธศักราช 2523-2533 กฤษณา อโศกสินนำเสนอบุคลิกภาพของตัวละครสตรีที่มีความสมจริงกับชีวิตในสังคมปัจจุบันมากขึ้น ตัวละครมิได้ดำเนินชีวิตตามค่านิยมของสตรีตามขนบทางศีลธรรมแต่ถ่ายเดียว ตัวละครแต่ละตัวมีพฤติกรรมด้านดี และด้านร้ายคละเคล้ากันไปตามแต่สถานการณ์ และประสบการณ์ชีวิต รวมถึงยังพบว่าตัวละครสตรีในช่วงหลังนี้ มีพัฒนาการทางความคิด และการแสดงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อบุคลิกภาพที่ไม่ยึดติดกับค่านิยมของกุลสตรีไทย แต่ใช้ประสบการณ์เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังที่ อะเคื้อตัวเอกหญิงในนวนิยายเรื่อง **ไฟหนาว** สนทนาถึงปัญหาชีวิตรักของตัวเองกับผู้เป็นแม่ ความว่า

ความจริงคือกับเขาก็อึดอัดกันมาตั้งแต่สองปีแรกแล้วนี่คะ... แต่คุณแม่ก็ทราบว่าคุณแม่ก็หัวเก่า ก็คือไม่ชอบหย่าร้าง ไม่ชอบทะเลาะ ไม่ชอบอะไรอีกหลายอย่างที่ทำให้ต่างคน ต่างไป พ่อแม่คือหรือคุณพ่อคุณแม่ก็เป็นแบบอย่างที่ดีมากใน การที่จะทำให้เค้าได้สำนึกว่า การตั้งครอบครัวควรจะอยู่ในลักษณะไหน เรามีหน้าที่อะไรและผู้ชายมีหน้าที่อะไร... เราต้องต่างทำหน้าที่จริงไหมคะคุณแม่ เราต้องมีค่าว่ารับผิดชอบอยู่ในสำนึกของเราเสมอไป อะไรๆ มันถึงจะราบรื่น แล้วถึงว่าจะมีการขัดกันมั่ง มันก็วิสัยธรรมดาเราก็ทำความเข้าใจกันได้ (กฤษณา อโศกสิน, 2523, น.431-432 อ้างถึงใน ศรีวิมล ธรรมรังรอง, 2537, น.645-646)

แต่ชีวิตเดี๋ยวนี้มันกลับกับสมัยก่อน...เพราะฉะนั้นเราจะไม่มียึดมาตรฐานสมัยก่อนมาเป็นมาตรฐานของสมัยนี้ ทุกๆอย่างก็ไม่ไหว...มันใช้ได้เฉพาะคนที่ไม่มีปัญหาเท่านั้นแหละ...แต่สำหรับคนที่มีปัญหาเราเอาแบบแผนเก่ามายึดไม่ได้...ชีวิตแต่งงานเดี๋ยวนี้ไม่ใช่เล่นๆนี่คะแม่ มันต้องมีวิธีหลายวิธีไว้สำรอง...ถูกไหมละคะ...เหมือน อย่างสมัยแม่...คุณตาคุณยายก็ต้องสอนแม่ว่ารู้จักสงวนเนื้อสงวนตัวให้ดีนะอย่าให้มีราศีคาว แต่สมัยนี้ขึ้นสอนอย่างนั้นเขยตายเลยคะ (กฤษณา อโศกสิน, 2523, น. 431-432 อ้างถึงใน ศรีวิมล ธรรมรังรอง, 2537, น.645-646)

พัฒนาการทั้งด้านแนวคิด และบุคลิกของตัวละครในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ชีวิต และบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป ดังที่ผู้วิจัยสังเขปผลการศึกษางานวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ของ ศรีวิมล ธรรมรังรองนั้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สาคร บุญเลิศ (2525) เรื่อง วิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน มีขอบเขตคือ นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ที่ได้รับการตีพิมพ์ในช่วงปีพุทธศักราช 2509-2523 จำนวน 15 เรื่อง ประกอบด้วย นวนิยายเรื่อง ปากามเทพ เมียหลวง น้ำเซาะทราย ไปสู่ฉิมพลี มณีดิน รากแก้ว ฝืนกลางฤดูฝน ไม้ผลัดใบ ไฟพ่าย ประตูที่ปิดตาย พลอยพรแสวง ลมที่เปลี่ยนทาง หนามดอกไม้ บ้านชนนิก และไฟหนาว ผลการศึกษาพบว่า นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน เป็นนวนิยายที่สามารถสะท้อนให้เห็นปัญหาชีวิตของมนุษย์ในแง่มุมต่างๆได้อย่างน่าสนใจ เช่น ปัญหาระหว่างสมาชิกในครอบครัว อย่างคู่สามีภรรยา บิดามารดากับบุตร ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อโยงไปยังตัวละครแวดล้อม เช่น ในนวนิยายเรื่อง ไฟพ่าย

ภูมิหลังของตัวละคร พิจิกา ที่เติบโตมาด้วยความรู้สึกขาดความรัก ความอบอุ่นจากมารดา ตัวละครพิจิกาจึงมีพฤติกรรมแสวงหาความรักอยู่ตลอดเวลา เมื่อพบเจอก็จะรีบฉกคว้าอย่างรวดเร็ว เป็นผลให้เธอประสบความล้มเหลวในชีวิตรักหลังจากตัวละครเอกชายอย่างมันตรีปฏิเสธการแต่งงานกับเธอ หลังจากที่ทั้งคู่มีความสัมพันธ์อันลึกซึ้งต่อกันแล้ว ความพลาดหวังในความรักจากมันตรี เป็นผลให้พิจิกาหลบสานสัมพันธ์เชิงชู้กับชายอื่น (สาคร บุญเลิศ, 2525)

ด้านการสร้างตัวละครก็พบว่ามีความสมจริง ทั้งในแง่การให้คุณค่าทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดอย่างปุถุชนธรรมดา ลักษณะตัวละครของกฤษณาจึงไม่ดีหรือร้ายอย่างสุดโต่ง หากมีการพัฒนาไปตามประสบการณ์ชีวิต และเหตุการณ์ต่างๆที่ร่ายล้อมตัวละคร ด้านกลวิธีการประพันธ์ก็พบว่าสอดคล้องกันกับการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ตั้งที่ผู้วิจัยได้อภิปรายไปก่อนแล้วในประเด็นที่หนึ่ง

ตั้งที่ผู้วิจัยลำดับเอกสารงานวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์มานั้น พบว่ายังไม่มียานวิจัยชิ้นใดที่มุ่งศึกษานวนิยายเรื่อง **ปากามเทพ** เว้นแต่การศึกษาของ สาคร บุญเลิศ แต่กระนั้นพบว่าการศึกษาของ สาคร ยังมิได้วิเคราะห์ตัวละครเคลีย ซึ่งเป็นตัวละครที่มีความสำคัญทั้งในส่วนที่กฤษณา โศกสิน เลือกลงเป็นมุมมองในการเล่าเรื่อง และเป็นตัวละครที่มีความสำคัญกับตัวละครเอกอย่าง ราพร สดมภ์ และอาชา รวมถึงตัวละครผกาแก้ว ที่ก็แสดงทัศนะของชีวิตมนุษย์ที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่องได้อย่างน่าสนใจ

แนวคิดเกี่ยวกับการพิจารณาปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ในวรรณกรรมไทย

วรรณกรรมกับสังคมนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่นอย่างยากที่จะแยกออกจากกันได้ดังมีคำกล่าวที่ว่า เราสามารถ “ดูสังคมจากวรรณกรรม ดูวรรณกรรมจากสังคม”

ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่หนุนให้วรรณกรรมกับสังคมมีความสัมพันธ์กันนั้น นักวรรณคดีศึกษาคนสำคัญอย่างวิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2544, น.196) ได้กล่าวว่าเป็นเหตุอันเนื่องมาจากการที่ “กวี[ผู้แต่ง]คนเดียว...เปรียบเหมือนสามคน คือ นอกจากเป็นนักประพันธ์ ช่างแต่งหนังสือแล้ว ก็ยังเป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้นสมัยนั้น และเป็นพลเมืองอีกด้วย”

เมื่อพิจารณาว่าผู้แต่งมีฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมและพลเมืองตามทัศนะของวิทย์ ศิวะศรียานนท์ เราจะพบความเกี่ยวพันระหว่างวรรณกรรมกับสังคมได้อย่างชัดเจนขึ้น ในแง่ที่ว่าผู้แต่งอาจนำเอาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมที่ตนสังกัดอยู่ และ/หรืออาจนำเอาปรากฏการณ์จากสังคมอื่นที่ตนมีโอกาสได้รู้ได้เห็นมาใช้เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเพื่อสื่อสารกับผู้อ่าน ไม่ว่าจะเป็นการเสนอความเป็นไปในสังคม การแสดงความเห็นเชิงวิพากษ์วิจารณ์สังคม การสะท้อนปัญหาสังคม การเสนอทางเลือกในการร่วมแก้ไขปัญหาสังคม รวมถึงตั้งคำถามต่อสังคมเพื่อนำไปสู่การรื้อถอนเปลี่ยนแปลงค่านิยมเดิมของสังคมที่ผู้แต่งมองว่าไม่เป็นธรรม เช่น การสะท้อนปัญหาเรื่องชนชั้นแรงงานที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากชนชั้นนายทุน การแสดงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางชนชั้นระหว่างชนชั้นล่างกับภาครัฐ รวมถึงความเหลื่อมล้ำทางเพศ(ดวงมน จิตรจางค์, 2556)

อย่างไรก็ดี นอกจากปรากฏการณ์ทางสังคมจะเป็นแรงบันดาลใจต่อผู้แต่งในการสร้างสรรค์งานวรรณศิลป์แล้ว เรายังพบว่า ที่สำคัญบริบททางสังคมยังเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความคิดหรือโลกทัศน์ของผู้แต่งให้มีแนวคิดรวมถึงความเชื่อและความศรัทธาทางใดทางหนึ่ง และจะด้วยรู้ตัวหรือไม่ก็ตามที่ ความคิดหรือโลกทัศน์ที่ผู้แต่งได้รับการหล่อหลอมขึ้นจากบริบทสังคมที่ตนสังกัดอยู่ก็มักปรากฏในงานวรรณกรรมอยู่เสมอ (ดวงมน จิตรจางค์, 2556)

ในแวดวงวรรณกรรมพบว่า ความเชื่อความศรัทธาเกี่ยวกับแนวคิดทางพุทธศาสนานั้นได้ปรากฏเป็นทัศนะสำคัญในเนื้อหาของวรรณกรรมไทยเสมอมา ดังเห็นได้ว่านักเขียนไทยมักเชื่อมโยงให้ผู้อ่านทราบถึงความเป็นเหตุและผลของการกระทำ หรืออย่างที่เขาใจและเรียกกันว่า “กฎแห่งกรรม” กล่าวคือผู้แต่งมักนำเสนอว่าภาวะทางจิตของผู้กระทำเป็นที่กำหนดความนึกคิด ต่อมาความนึกคิดเหล่านั้นถูกส่งผ่านการแสดงพฤติกรรม ท้ายที่สุดจึงเกิดเป็นผลกระทบกลับสู่ผู้กระทำ และถึงแม้ผู้แต่งไม่ได้นำเสนอสารดังกล่าวอย่างตรงไปตรงมาอย่างหนังสือศีลธรรม แต่กระนั้นเนื้อหาดังกล่าวก็มักปรากฏเป็นสาระสำคัญที่ชวนให้ผู้อ่านเกิดการใคร่ครวญและพิเคราะห์ถึงแก่นสำคัญในชีวิตของมนุษย์ในวรรณกรรมไทยเสมอมา (ดวงมน จิตรจางค์, 2521)

แนวคิดอันปรากฏเป็นเนื้อหาดังกล่าวสามารถนับเนื่องได้ตั้งแต่งานวรรณกรรมไทยในยุควรรณคดีโบราณ ทั้งที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมลายลักษณ์ หรือมุขปาฐะ ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมเรื่องเล่าประเภทนิทานพื้นบ้าน เพลงกล่อมเด็ก ที่ผู้แต่งมักแฝงเนื้อหาเชิงคำสอนให้ผู้อ่าน/ผู้ฟังเกิดความสำนึกใฝ่ดีทั้งในด้านความนึกคิด รวมถึงการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ผูกโยงกับเรื่องบาปบุญทางพุทธศาสนา

วรรณคดีแบบฉบับชิ้นเอกของไทยอย่าง **ลิลิตพระลอ** นั้น นักวรรณคดีศึกษาคือ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2521) ชี้ว่า ผู้แต่งได้นำเสนอเนื้อหาโดยแสดงความเกี่ยวโยงกับหลักความเชื่อเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมในทางพุทธศาสนาอย่างเด่นชัด ดังถ้อยคำของพระลอที่กล่าวกับนางบุญเหลือผู้เป็นมารดา เมื่อครั้งที่พระลอประสงค์ออกเดินทางไปพบพระเพื่อนพระแพงยังเมืองสรวงความว่า

ถึงกรรมจักอยู่ได้	ฉันใด พระเอย
กรรมบ่มีมีใคร	ฆ่าข้า
กุศลส่งสนองไป	ถึงที่ สุขนา
บาปส่งจำตักฆ่า	ช่วยได้ฉันใด (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2521 น.26

อ้างจาก **ลิลิตพระลอ**, 2513 บทที่ 181)

แนวคิดเกี่ยวกับการแสดงเนื้อหาด้านความเป็นไปของชีวิตมนุษย์ในวรรณกรรมที่เชื่อมโยงความเชื่อทางพุทธศาสนานั้นปรากฏอย่างเด่นชัดขึ้นในงานวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ดังผลการศึกษาของ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2544, น.38-39) เรื่อง **คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น** พบว่า กวี (ผู้ประพันธ์) มีความเชื่อว่าการสร้างวรรณกรรมนั้นนับเป็นการบำเพ็ญกุศลทางพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ดังที่

ผู้แต่งมักตั้งความหวังขอให้มอานิสงค์เป็นการบรรลุนิพพานหรือ
พบพระศรีอารีย์...การเข้านิพพานนั้น ต้องเผด็จกิเลสด้วยปัญญา การสร้างคำ
ประพันธ์ก็เป็นวิถีแห่งการสร้างสมปัญญาด้วยความรู้จักชีวิต (เน้นโดยผู้วิจัย)

ความคาดหวังต่ออานิสงค์ดังกล่าวจากการสร้างงานวรรณคดีนั้น พบว่าเกิดขึ้นเนื่องด้วยความเข้าใจในธรรมชาติของวรรณคดี (รวมถึงวรรณกรรมร่วมสมัยอย่างนวนิยาย กวีนิพนธ์และเรื่องสั้น) ว่าเป็นงานศิลปะที่แสดงเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ มีภารกิจในการเผยให้เห็นความซับซ้อนของชีวิต อันหมายถึงการแสดงที่มาของปัญหา และสภาพของจิตใจของมนุษย์เมื่อต้องเผชิญปัญหา ที่สำคัญการเสนอแนวทางเพื่อกระตุ้นเตือนให้ผู้อ่าน/ผู้ฟังเกิดการใคร่ครวญแก่นสำคัญของชีวิต ด้วย

แนวคิดที่อิงกับหลักความเชื่อทางพุทธศาสนา นั่นคือการฝึกให้ผู้อ่านรู้จักขัดเกลาจิตใจ รวมถึงฝึกความนึกคิดในกมลสันดานให้เกิดความใฝ่รู้เท่าทันปัญหา เกิดการเรียนรู้ที่จะเผชิญปัญหา และเอาชนะปัญหาด้วยสติปัญญา (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2544)

ด้วยเหตุนี้การสร้างงานวรรณกรรมจึงนับเป็นคำสอนประเภทหนึ่งให้มนุษย์ที่ได้เสพงานวรรณกรรมเกิดการยกระดับความคิดและจิตใจ การสร้างงานวรรณกรรมในสังคมไทยจึงนับเป็นบุญกิริยาอย่างหนึ่ง ในแง่ที่กระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดการเรียนรู้ รู้จักชีวิตและรู้เท่าทันปัญหาชีวิต (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2544)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าปัจจุบันวรรณกรรมจะมีการพัฒนารูปแบบออกไปหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสั้น กวีนิพนธ์ และนวนิยาย อีกทั้งวัตถุประสงค์ของการแต่งที่หลากหลายขึ้น อาทิ วรรณกรรมแนวพาฝันที่มุ่งเน้นความรักของหนุ่มสาว หรือวรรณกรรมเพื่อการต่อสู้ทางความคิด ซึ่งมีลักษณะเนื้อหาที่แสดงความเกี่ยวโยงระหว่างความนึกคิดในเชิงต่อรองและต่อต้านความเลื่อมล้ำต่ำสูงระหว่างสองขั้วในสังคม อาทิ เพศชายเพศหญิง ภาครัฐและประชาชน สังคมเมืองกับชนบท กลุ่มอนุรักษ์นิยมและนายทุน อีกทั้ง วรรณกรรมปัจจุบันจะมีการแสดงปัญหาแสดงเชิงสังคมมากขึ้น

แต่กระนั้น เมื่อพิจารณาว่าวรรณกรรมเป็นพื้นที่ที่แสดงเรื่องราวของชีวิตมนุษย์ หรือหากจะเป็นชีวิตอื่นก็ต้องเป็นชีวิตที่สามารถเทียบเคียงประสบการณ์ร่วมกับผู้อ่านซึ่งเป็นมนุษย์ได้ โดยเฉพาะวรรณกรรมประเภทนวนิยายที่ผู้แต่งอาศัยตัวละครที่เป็นมนุษย์ในการสื่อความนึกคิดของตน ซึ่งมีขนาดยาวมาพอที่ผู้แต่งสามารถเผยให้เห็นพัฒนาการอันซับซ้อนของชีวิตมนุษย์

ด้วยเหตุนี้ผู้แต่งจึงไม่อาจปฏิเสธการเผยให้ผู้อ่านเห็นความซับซ้อนของชีวิตได้ การแสดงความซับซ้อนของชีวิตมนุษย์ในวรรณกรรมนั้นผู้แต่งจึงต้องอาศัยความขัดแย้งในโครงเรื่องมาเป็นองค์ประกอบสำคัญได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดจากทั้งปัจจัยภายนอก อันหมายถึงความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับตัวละคร ความขัดแย้งระหว่างตัวละครกับสังคม และปัจจัยภายในอันหมายถึงความขัดแย้งระหว่างความนึกคิดและความปรารถนาในใจของตัวละครเองอย่างปัญหาในระดับปัจเจก อาทิ ความไม่สามารถจัดการกับทิวและกิเลสภายในใจ และเมื่อมนุษย์ไม่สามารถจัดการกับปัญหาของตนได้ จึงเกิดเป็นการแสดงพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อเกี่ยวพันกับตัวละครอื่นที่ตนเองเข้าไปมีความเกี่ยวข้องด้วย (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2544)

ในนวนิยายของสุกัญญา ชลศึกษ์ (กฤษณา อโศกสิน) เราจะได้พบว่าผู้แต่งสามารถนำการเสนอปัญหาและความขัดแย้งภายในจิตใจของตัวละครได้อย่างเข้มข้นน่าสนใจติดตาม โดยเฉพาะในแง่มุมที่สื่อถึงความขัดแย้งระหว่างความปรารถนาต่อกิเลสของมนุษย์กับเงื่อนไขทางสังคม ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวนั้นสามารถวิเคราะห์เหตุผลเหตุเชื่อมโยงกับโลกทัศน์ทางพุทธศาสนาได้อย่างเด่นชัด ดังมีนักวรรณคดีศึกษาได้วิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านเนื้อหาของนักเขียนหญิงผู้นี้ว่า

ผลงานของกฤษณา อโศกสิน ส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นเรื่องราวของ “กฎแห่งกรรม” เพราะผู้เขียนเองมีความเชื่อเรื่องกรรม ยิ่งภายหลังใช้นามปากกา สไบเมือง เขียนเพื่อสะท้อนเรื่องราวของศีล 5 เรื่องละข้อจบจนครบทั้ง 5 ข้อก็ยิ่งเห็นชัดได้ว่าเธอมีความเชื่อในเรื่องนี้อย่างแน่วแน่ (ไพลิน รุ่งรัตน์, 2546, น.111)

อนึ่ง แม้แนวคิดดังกล่าวจะปรากฏเด่นชัดในผลงานนามปากกา สไบเมือง แต่กระนั้นเมื่อพิจารณาเนื้อหาทางวรรณกรรมในนามปากกาศิลปิน อโศกสินก็พบว่า เนื้อหาดังกล่าวได้ปรากฏในลักษณะการสอดแทรกอยู่ระหว่างการเสนอเรื่องราวชีวิตของมนุษย์เช่นกัน

กฤษณา อโศกสินพยายามชี้ให้เห็นว่าปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อระดับสังคมนั้น มีที่มาจากความอ่อนแอทางศีลธรรม ในแง่ที่มนุษย์เกิดความฟ่ายแพ้ต่อกิเลสในใจ (ไพลิน รุ่งรัตน์, 2546) ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมการติดสิ่งเสพติด พฤติกรรมการผิดศีลธรรมเชิงชั่วสาว ความโลภต่ออำนาจและความปรารถนาในวัตถุ ล้วนเป็นปัญหาซึ่งมีที่มาจากปัญหาความรู้ไม่เท่าทันกิเลสในใจจนเกิดเป็นความขัดแย้งภายในจิตใจ การกำหนดปัญหาของมนุษย์ในลักษณะดังกล่าวเป็นผลให้ตัวละครของกฤษณา อโศกสินมีความเป็นมนุษย์สูง มีความน่าสนใจชวนติดตามและเอาใจช่วย ตัวละครของกฤษณา อโศกสินจึงสามารถสร้างความติดตราตรึงใจแก่ผู้อ่านเสมอมา ดังเห็นได้จากการพิมพ์ซ้ำงานเขียนนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน รวมถึงการผลิตซ้ำนวนิยายผ่านสื่อประชานียมอย่างละครโทรทัศน์อยู่เป็นระยะ อีกทั้งยังได้รับความสนใจจากผู้ชมเสมอมา

ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่อง **ปามกามเทพ** คือความร่วมมือของเนื้อหาพิจารณาได้จากการตีพิมพ์ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2529 ยังได้รับการนำมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์อีกครั้งในปี พ.ศ. 2560

อาจกล่าวได้ว่า เนื้อหาในนวนิยายของกฤษณา อโศกสินเรื่องดังกล่าวนี้มีความร่วมสมัยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะประเด็นศีลธรรมทางเพศที่เกี่ยวข้องกับความหมั่นหม่อมที่แฝงนัยของการทำลายต่อโลกทัศน์ในบริบทสังคมไทยที่ค่อนข้างเคร่งครัดเรื่องจริยธรรมทางเพศ

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างการกำหนดปัญหาในใจของตัวละคร โดยเชื่อมโยงกับหลักความคิดทางพุทธศาสนานั้น กฤษณา อโศกสินได้แสดงทัศนะของเธอต่อความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตตามหลักคิดทางพุทธศาสนาที่ได้นำมาเป็นสาระสำคัญในการเขียนนวนิยายกับไพลิน รุ่งรัตน์ว่า

พุทธศาสนาเป็นการเผชิญหน้ากับความจริง เป็นปรัชญาคือ พระพุทธเจ้าตรัสรู้หรือริยสัจ หมายถึงหยั่งรู้ในความเป็นชีวิตจริงของมนุษย์ว่าคืออย่างไร แล้วประธานความหยั่งรู้พร้อมรายละเอียดที่ได้จากความหยั่งรู้มาให้เรา

รายละเอียดคือคำถามและคำตอบ เป็นคำถามและคำตอบที่แสดงถึงเหตุและผลของกรรม เพียงแต่เมื่อเราได้คำตอบนั้นมาแล้ว เข้าใจแล้ว และต้องปฏิบัติตาม เราต้องทำเอง ช่วยตัวเอง ช่วยใจตัวเอง ช่วยชีวิตตัวเอง ช่วยคุณภาพชีวิตของตัวเอง ส่วนที่จะประสบความสำเร็จแค่ไหน ก็สุดแต่ปัญญาและสติของแต่ละคนที่ไม่เท่ากัน ฉะนั้นศาสนา พุทธจึงเป็นศาสนาที่ยาก เป็นศาสนาแห่งตรรกะ คือเข้าถึงด้วยเหตุและด้วยผลเท่านั้น จึงต้องปฏิบัติด้วยตัวเอง ไม่มีอะไรได้มาง่ายๆ (ไพลิน รุ่งรัตน์, 2546, น.111)

บทสัมภาษณ์ที่ยกมาข้างต้นของกฤษฎณา อโศกสิน เห็นได้ว่า กฤษฎณา อโศกสินพยายามแสดงแนวคิดการเสนอคุณค่าและปัญหาของมนุษย์ในงานเขียนของเธอ โดยพยายามแสดงความเกี่ยวโยงระหว่างปัญหา และสภาวะทางจิตใจของมนุษย์ที่สามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดทางพุทธศาสนา กล่าวคือ กิเลสภายในจิตใจไม่ว่าจะเป็นสุขและทุกข์ของมนุษย์นั้นโยงใยอยู่กับความปรารถนา ความรัก ความเกลียดชัง ทิฐิ และกามารมณ์ และมนุษย์สามารถเอาชนะปัญหาด้วยการใช้สติปัญญา และตื่นรู้ในปัญหา การรู้จักตรวจสอบความคิดและการกระทำของตนเอง รวมถึงปัญหาของผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการตีความหมายชีวิตมนุษย์ในวรรณกรรม ผู้ศึกษาจึงต้องอธิบายถึงกลไกดังกล่าวนั้นในจิตใจของมนุษย์ให้ได้ว่า พฤติกรรมในทำนองหนึ่งๆ ของมนุษย์นั้นมีที่มาอย่างไร และตัวละครสามารถจัดการกับปัญหาของตนได้อย่างสมเหตุสมผลหรือไม่ โดยผู้ศึกษาอาจใช้บริบทสังคมด้านมโนทัศน์ทางพุทธศาสนาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ความหมายของชีวิต

อนึ่ง แม้วรรณคดีกับหนังสือศีลธรรมจะแยกจากกันด้วยรูปแบบของวัสดุ (ภาษา) ในการโน้มน้าวผู้อ่านให้เกิดการร่วมรับประสบการณ์เดียวกันกับตัวละคร แต่การรู้จักชีวิตในวรรณกรรมก็มีเหตุจำเป็นให้ต้องทำความเข้าใจบริบทแวดล้อมของชีวิตอันหมายถึง บริบทแวดล้อมอย่างสังคมวัฒนธรรม รวมถึงกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมด้วย

ดังผู้วิจัยได้ลำดับอภิปรายในข้างต้นนั้น อาจกล่าวได้ว่า วรรณกรรม (ไทย) กับสังคม (ไทย) มีความเกี่ยวเนื่องกันด้วยพันธะระหว่างมโนทัศน์ของผู้แต่งในฐานะที่เป็นหน่วงหนึ่งของสังคม การพิจารณาปัญหาของมนุษย์อันหมายถึงความทุกข์ความขัดแย้งของมนุษย์ในวรรณกรรมไทยนั้น จึงสามารถวิเคราะห์ได้ด้วยแนวคิดทางพุทธศาสนาที่กล่าวถึงที่มาความทุกข์ใจของมนุษย์ว่า

“ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความประจวบกับสิ่งที่ไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งที่รักเป็นทุกข์ ปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้นเป็นทุกข์” (พระราชวรมณี, 2528, น.13-18)

อาจกล่าวได้ว่าความทุกข์ของมนุษย์นั้นมีที่มาจากความคาดหวัง การยึดติดในสรรพสิ่งที่ได้พบเจอว่าเป็นสิ่งสำคัญและฉวยยึดไปด้วยสำคัญว่าเป็นสิ่งจริง

ส่วนแนวทางการจัดการกับปัญหานั้น ก็เป็นส่วนสำคัญที่บ่งชี้คุณค่าความเป็นมนุษย์ในแงุ่มที่มนุษย์สามารถรักษาและกอบกู้คุณค่าของตนได้ แนวคิดดังกล่าวนี้หลักธรรมก็มีข้อชี้แนะว่า มนุษย์ผู้ประสบปัญหานั้น

ต้องฝึกความคิด หรือสร้างนิสัยที่จะใช้ความคิดแบบวิเคราะห์ ความจริงคือเมื่อประสบหรือเข้าเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ความคิดก็ไม่หยุดนิ่งตันอึ้ง ยึดถือเฉพาะรูปลักษณะภายนอกเท่านั้น เป็นการสร้างนิสัยชอบสอบสวนสืบค้นหาความจริง และที่สำคัญยิ่งคือ ทำให้รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามสภาวะล้วนๆ ของมัน หรือตามแบบสภาวะวิสัย (Objective) คือมองเห็นสิ่งทั้งหลาย ตามที่มันเป็น ไม่นำเอาตณหา อุปทานเข้าไปจับ...ไม่ยึดมั่นถือมั่น...เข้าไปเกี่ยวข้องจัดการด้วยปัญญา (พระราชาวรมณี, 2528, น.13-18)

สอดคล้องกันกับที่ “พุทธศาสนาชี้ว่า ชีวิตคือเบญจขันธ์อันประกอบด้วย รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั้นเป็นสิ่งแปรปรวน แต่มนุษย์สามารถควบคุมสภาวะทางจิตได้ด้วยปัญญา” (สมเด็จพระญาณสังวร, 2533, น. 104-105 อ้างถึงใน ดวงมน จิตรจางค์, 2544, น.129)

ในนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ มีการแสดงเนื้อหาที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศที่ควรได้รับการพิจารณาปัญหา และคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตัวละครสำคัญอย่าง ราพร สดมภ์ อาษาเคลือบ รวมถึงผูกพันด้วยแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ดี การศึกษาวรรณกรรมในฐานะงานสร้างสรรค์ที่เป็นพื้นที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์นั้น ผู้ศึกษาอาจใช้เกณฑ์ทางศีลธรรมมาประกอบในการพิจารณาได้ แต่กระนั้นการตัดสินความผิดถูกเกี่ยวกับพฤติกรรมของตัวละครตามเงื่อนไขทางศีลธรรมแต่ฝ่ายเดียวก็เป็นเรื่องที่ผู้ศึกษาพึงระวัง ด้วยความสำคัญของการศึกษาชีวิตมนุษย์ในงานวรรณกรรมที่แท้จริงนั้น คือการที่ผู้ศึกษาจะต้องวิเคราะห์ไปให้ถึงสาเหตุแห่งการกระทำ และอธิบายแรงจูงใจของตัวละครให้ได้ เพื่อแสดงความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ (ดวงมน จิตรจางค์, 2544)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ในหัวข้อ การตีความหมายชีวิตในนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ ของกฤษณา อโศกสิน มีวัตถุประสงค์การศึกษา ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ
2. เพื่อวิเคราะห์จินตภาพเกี่ยวกับป่าที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่อง

ในลำดับถัดไปผู้วิจัยขอสรุปและอภิปรายผลการศึกษา ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1. แก่นเรื่อง 2. ลำดับเหตุการณ์ 3. ปัญหาของมนุษย์ 4. คุณค่าของมนุษย์ 5. จินตภาพเกี่ยวกับป่าที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่อง ดังนี้

1. แก่นเรื่อง

นวนิยายเรื่องป่ากามเทพ สาคร บุญเลิศ (2525, น.108) ได้สรุปแก่นเรื่องไว้ในการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ว่า “[นวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพมี] แก่นเรื่องมุ่งแสดงให้เห็นว่าความต้องการทางด้านจิตใจอาจมีอำนาจเหนือพฤติกรรมของมนุษย์ยิ่งกว่าความถูกต้องเหมาะสมอันเป็นส่วนประกอบภายนอก...กล่าวคือรำพรมีความแค้นและความเปล่าเปลี่ยว เมื่อพบชายหนุ่มที่มีลักษณะต้องใจ ก็พยายามยึดไว้ประทั่งความเปลี่ยว...สิ่งที่รำพรประพฤติสร้างปัญหาให้ตัวเองอยู่ตลอดเวลา แต่รำพรก็ปรารถนาที่จะกระทำ ส่วนอาซาเป็นชายหนุ่มที่มีความทะเยอทะยานสูง มุ่งมั่นที่จะเปลี่ยนฐานะทางเศรษฐกิจของตนและครอบครัว...ถึงกับยอมขายศักดิ์ศรีเป็นสามีลับของรำพร”

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยมีความเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับแก่นเรื่องของนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ ว่า แก่นเรื่องของนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพนั้น ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินต้องการแสดงให้เห็นถึงธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ว่า กิเลสอันหมายถึงโทสะและทิฐิรวมถึงความปรารถนาเชิงกามารมณ์นั้น เป็นมูลเหตุสำคัญในการชักนำมนุษย์ไปสู่การแสดงผลพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาในชีวิต

โดยเฉพาะปัญหาในมิติที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางเพศ ไม่เพียงแต่ปรากฏในประสบการณ์ชีวิตของรำพรและอาซาเท่านั้น หากพบว่าตัวละครสำคัญอย่าง เคลีย สดมภ์และผกาแก้วก็มีความน่าสนใจศึกษาความนึกคิดรวมถึงพฤติกรรมเพื่อจะเข้าถึงแก่นเรื่องได้อย่างลุ่มลึกและรอบด้านมากขึ้น เริ่มต้นที่ผู้แต่งได้เสนอแก่นเรื่องผ่านประสบการณ์ชีวิตของตัวละครสำคัญอย่างสดมภ์และรำพร คู่สามีภรรยาที่เปี่ยมด้วยทิวติ ต่างฝ่ายต่างเห็นความต้องการของตนเป็นสำคัญจนละเลยใคร่ครวญความบกพร่องของตนเอง ในท้ายที่สุดชีวิตคู่ต้องประสบกับปัญหาความล้มเหลว

ส่วนอาซาและผกาแก้วความปรารถนาดีนั้นทำให้พ้นปัญหาความขัดสน กอปรกับความทะยานอยากมีชีวิตที่ดีก็ได้ผลักดันให้ทั้งสองยอมลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตนลง ด้วยการใช้อำนาจเข้าแลก รวมทั้งเคลียก็เกือบจะมีพฤติกรรมลอบชู้กับชายคนรักของรำพรด้วยไม่อาจจัดการกับความปรารถนาอันย่อนแอระหว่างความรักและความกตัญญูได้

การแสดงเนื้อหาดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า กฤษณา อโศกสิน ได้สื่อผ่านกลวิธีทางภาษา คือการแสดงเปรียบเทียบเกี่ยวกับป่า ทั้งในความหมายที่สื่อถึงประสบการณ์ในชีวิตมนุษย์ รวมถึงการสื่อความหมายถึงสัญชาตญาณของมนุษย์ ทั้งสัญชาตญาณการเอาตัวรอดและสัญชาตญาณทางเพศ ผู้วิจัยจะได้อภิปรายให้เห็นความงามทางวรรณศิลป์ดังกล่าวนี้ในประเด็นจินตภาพเกี่ยวกับป่าที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่องในประเด็นถัดไป

อย่างไรก็ดี นอกเหนือจากกฤษณา อโศกสินจะเผยให้เห็นจุดอ่อนอันเป็นปัญหาของมนุษย์ผ่านประสบการณ์ชีวิตของตัวละครสำคัญข้างต้นแล้วนั้น ยังพบว่าผู้แต่งก็ได้ใช้ปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นแนวทางการกอบกู้คุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวละคร นี่น่าจะเป็นอีกแก่นสำคัญของนวนิยายเรื่องดังกล่าวนี้ ดังที่ผู้แต่งได้กำหนดให้ตัวละครสดมภ์และรำพรมีความกล้าเผชิญปัญหาในภายหลังด้วยการยอมรับความจริงในความบกพร่องของตน ที่สำคัญคือการเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวด้วยทั้งคู่กำลังจะมีลูกด้วยกัน

ส่วนตัวละครเคลีย ผกาแก้วรวมถึงอาซาผู้แต่งก็ได้แสดงให้เห็นว่าการยอมสละความสุขและความสบายส่วนตนอันผิดด้วยหลักศีลธรรมโดยเฉพาะศีลธรรมทางเพศ เพื่อความผาสุกของผู้อื่นด้วยการถอยห่างจากความสัมพันธ์ชีวิตคู่ผู้อื่น เป็นการกอบกู้และรักษาคุณค่าความเป็นมนุษย์ได้อย่างน่าชื่นชม

2. ลำดับเหตุการณ์ในนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ

1. ผู้แต่งคือกฤษณา อโศกสินเปิดเรื่องด้วยการให้ตัวละครเคลียซึ่งมีฐานะเป็นมวมองผู้เล่ากล่าวแนะนำตนเองรวมถึงประสบการณ์ชีวิตสมรสของผู้อุปการะอย่างรำพรกับสดมภ์เพื่อแสดงให้เห็นภูมิหลังของตัวละครสำคัญตามลำดับ โดยเริ่มจากตัวเคลียเองซึ่งเป็นผู้เล่า ผู้อ่านจึงได้ทราบภูมิหลังที่ส่งผลต่อความนึกคิดและความประพฤติของเคลียต่อรำพร ต่อมาผู้แต่งจึงเผยให้ผู้อ่านทราบถึงชีวิตคู่สมรสอย่างรำพรกับสดมภ์ว่า รำพรต้องเผชิญกับปัญหาขัดแย้งกับอดีตสามีอย่างรุนแรง ด้วยเหตุที่ทั้งคู่ต่างมีนิสัยเป็นคนเจ้าความคิดไม่มีใครยอมใคร ลักษณะนิสัยดังกล่าวเป็นเหตุให้ทั้งคู่มีปากเสียงกันบ่อยครั้ง กระทั่งฝ่ายสามีเริ่มไปติดพันหญิงอื่น ท้ายที่สุดทั้งคู่ต้องหย่ากัน

ภายหลังจากหย่ากับสามีรำพรจึงตกอยู่ในสถานะภาพหญิงม่ายที่จมกับความทุกข์ใจเป็นเวลาหลายปี รำพรยังชีพตัวเองด้วยสินสมรสคือบ้านและหอพัก1หลังที่สดมภ์แบ่งให้เธอไว้กินไว้ใช้ ซึ่งเป็นรายได้หลักทางเดียวที่ค้ำจุนรำพรให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

2. โสภณผู้เช่าหอพักของรำพรได้พาอาชามาเพื่อนร่วมมหาวิทยาลัยมาติดต่อขอเช่าหอพักของรำพร เมื่อได้พบกับอาชาครั้งแรกรำพรรู้สึกพอใจในตัวอาชามาก หลังจากได้พูดคุยกันรำพรจึงทราบถึงปัญหาความขัดสนของอาชา จากนั้นไม่นานรำพรโทรศัพท์ไปเสนอความช่วยเหลือด้วยการรับอุปการะส่งเสียเลี้ยงดูเขา โดยอ้างว่าเธอเห็นใจในความลำบากของเขา อาชาแบ่งรับแบ่งสู้แต่ก็รับความช่วยเหลือนั้นไว้ในที่สุด เมื่ออาชาสนิทกับรำพรในระดับหนึ่ง รำพรจึงนัดอาชามาทานข้าวนอกบ้านเป็นระยะ โดยมี เคลียและโสภณไปด้วยเสมอ ด้วยรำพรยังคงกลัวครหาจากสังคม ด้วยเธอเองนั้นมีสถานะภาพเป็นหญิงม่ายที่อายุมกกว่าอาชา

3. ขณะที่รำพรพาคนทั้งสามคืออาชา โสภณและเคลียออกไปเที่ยวตามปกติ หอพักของรำพรประสบเหตุเพลิงไหม้ รำพรจึงรับผู้เช่าที่เดือดร้อนมาพักในบ้านของเธอชั่วคราว เมื่อเหตุการณ์สงบผู้เช่ารายอื่นๆทยอยหาที่พักใหม่ เว้นแต่อาชาและโสภณที่ยังอาศัยอยู่ในบ้านของรำพรต่อไปด้วยยังไม่มีช่องทางไป กอปรกับรำพรเต็มใจที่จะให้อาชาได้อยู่บ้านเดียวกับเธอ ความใกล้ชิดดังกล่าวทำให้รำพรนิกรักและอยากได้อาชาเป็นสามีมากขึ้น

4. รำพรอาสาพาอาชากับโสภณไปเลือกซื้อของใช้ส่วนตัวใหม่ เพราะของเดิมนั้นได้สูญหายไปพร้อมกองเพลิงหมดแล้ว ระหว่างแวะทานข้าวก็มีเหตุบังเอิญให้พบสดมภ์อดีตสามีของรำพร ทั้งคู่มีปากเสียงกันเช่นเคย การเผชิญหน้ากับอดีตสามีครั้งนี้ยิ่งทำให้รำพรนิกรักอยากจะมีรักครั้งใหม่เร็วขึ้นเพื่อประชดประชนอดีตสามีตามนิสัยคนเจ้าทิฐิ

5. โสภณตัดสินใจย้ายออกจากบ้านรำพรเนื่องจากเขาสามารถหาที่อยู่ใหม่ได้ วันที่เข้ามาแจ้งย้ายออกโสภณมีโอกาสดูคุยกับเคลียตามลำพัง โสภณรับรู้ความรู้สึกของเคลียและผู้อื่นที่

มองความประพุดติของอาชาติ โสภณจึงขอให้เคลียเข้าใจในการกระทำของอาชาติ โสภณอธิบายให้เคลียทราบถึงปัญหาความขัดสนของอาชาติทั้งในแง่ที่อาชาติเกิดมาในครอบครัวยากจน การเข้ามาเรียนในกรุงเทพนั้นเขาก็ต้องประทับประคองสถานะทางการเงินของตัวเองเพียงลำพัง เมื่อเคลียได้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิหลังที่ยากแค้นของอาชาติจากคำบอกเล่าของโสภณ ทำให้เคลียเข้าใจอาชามากขึ้น แต่กระนั้นเคลียก็ยังนึกดูแคลนในพฤติกรรมของทั้งรำพรและอาชาติอยู่ในที ด้วยเคลียยังยึดแบบอย่างความเป็นวีรบุรุษของเพศชายจากนวนิยายแนวอุดมคติ

6. ภายหลังจากโสภณย้ายออกไป รำพรกังวลว่าอาชาติจะเหงา รำพรจึงชวนอาชาติพร้อมด้วยเคลียออกไปเที่ยวและทานข้าวนอกบ้านเสมอ

7. อาชาติขออนุญาตรำพรกลับไปเยี่ยมบ้านที่ชนบท รำพรชวนเคลียตามอาชาติไปด้วย การที่รำพรได้เห็นสภาพความยากแค้นของครอบครัวอาชียิ่งทำให้รำพรนึกเห็นในในความลำบากของอาชามากขึ้น

8. การมาเที่ยวบ้านอาชาติครั้งนี้ รำพรแสดงออกชัดเจนถึงความปรารถนาของเธอในตัวอาชาติจนคนในครอบครัวเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของคนทั้งคู่ ซึ่งฝ่ายอำภาน้องสาวของอาชาติแสดงน้ำเสียงเชิงดูแคลนอาชาติเป็นอย่างมากที่คว่ำเอาแม่ย้ายอีกทั้งยังมีอายุมากมาเป็นเมีย เคลียเองก็รู้สึกเช่นนั้น แต่ความรักต่อรำพรก็มีมากพอให้เคลียเปิดใจรับในความไม่เหมาะสมดังกล่าว

9. รำพรชวนอาชาติออกไปพายเรือเล่น พอตกคำรำพรมีอาการตัวร้อนด้วยจับไข้สูงมาก อาชาติพายเรือออกไปตามหมอโอบาสมาดูอาการรำพร หลังตรวจดูอาการ หมอโอบาสและอาชาติรวมถึงเคลียอยู่พูดคุยกันจนได้ทราบว่าหมอโอบาสเป็นพี่ชายของวาสนาเพื่อสมัยเรียนของเคลีย

10. ขณะรำพรนอนพักฟื้น อาชาติถือโอกาสชวนเคลียพายเรือออกไปเยี่ยมวาสนาเพื่อหญิงของเคลียที่ไม่ได้พบกันนาน ตอนกลับเรือเกิดพลิกคว่ำด้วยไปชนเข้ากับเรือชาวบ้าน เคลียว่ายน้ำไม่แข็งแรงเกือบกับน้ำเชี่ยวแรงมาก เคลียกระเสือกกระสนแทบเอาชีวิตไม่รอด โชคดีที่อาชามีสติพอจึงสามารถช่วยชีวิตเคลียไว้ได้ เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เคลียมีทัศนคติต่ออาชาติขึ้น ความรู้สึกดูแคลนที่แฝงนัยการชมความรู้สึกรักอาชาติเริ่มเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ด้วยเหตุที่อาชาติสามารถปกป้องและช่วยชีวิตเคลียได้ แม้เคลียจะเคยหมั่นในพฤติกรรมของอาชาติ แต่เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เคลียเห็นมาดความเป็นวีรบุรุษตัวอาชาติ

11. หลังจากเหตุการณ์จมน้ำ เคลียจับไข้สูงมาก ในขณะที่เคลียนอนจมอยู่นั้น ผู้แต่งก็เผยให้ผู้อ่านทราบความปรารถนาส่วนลึกของเคลียต่ออาชาติผ่านภาพฝัน ในฝันเคลียถกเถียงกับอาชาติเรื่องที่เขายอมรับความช่วยเหลือจากรำพร เคลียกระตุ้นให้เขาผลัดตัวออกจากรำพร และเมื่อภาพของอาชาติหายไป เคลียตะโกนเรียกหาอาชาติอย่างสุดเสียง อาการละเมอเรียกชื่อเขาดังนั้นจนรำพรที่นั่งใกล้จับพิรุณได้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของคนทั้งสอง

12. อาการจับไข้ของเคลียยังไม่มีที่ท่าจะทุเลาลง อาชาติจึงพาเคลียไปนอนพักฟื้นที่

บ้านหม้อโอภาส จากนั้นทั้งอาซาและรำพรขอตัวกลับบ้านที่กรุงเทพฯ ปล่อยให้เคลียอยู่ในความดูแลของหม้อโอภาส โอกาสนี้เองที่ทำให้หม้อโอภาสได้ใกล้ชิดเคลียจนเขาเกิดความรู้สึกหลงรักเคลีย

13. หลังกลับจากเที่ยวบ้านของอาซา รำพรนึกแคลงใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอาซาและเคลีย รำพรจึงแสดงกริยาฉุนคนรักต่ออาซาชัดเจนขึ้น นัยว่าจะเป็นการปรามทั้งเคลียและอาซา จนกระทั่งทั้งคู่มีความสัมพันธ์ลึกซึ้ง ความสัมพันธ์ของทั้งคู่ดำเนินไปท่ามกลางเสียงนินทาของคนใกล้ชิดอย่างคนใช้ถึงความไม่เหมาะสมเรื่องความแตกต่างของวัย รวมถึงการดูแลอาซาว่าจะเข้ามาปลอกลอกรำพร

14. รำพรทดลองการตกลงใช้ชีวิตร่วมกันระหว่างเธอและอาซาในคำคืนหนึ่ง เธอขอให้เคลียร่วมเป็นพยาน นัยว่าต้องการย้ำให้เคลียตระหนักรู้ในความสัมพันธ์ของเธอและอาซา ตอนกลับออกจากร้านอาหาร รำพรขับรถด้วยอาการมีเมมาเล็กน้อย รถเกิดประสบเหตุชนกับแท็กซี่ อารามตกใจอาซาเรียกหาเคลียด้วยความเป็นห่วง แทนที่จะเรียกรหารำพรหญิงคนที่เขาตัดสินใจอยู่กับด้วยกันเป็นคนแรก เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้รำพรจึงแน่แกใจแล้วว่าคนทั้งสองรักกัน

15. รำพรขึ้นนอนเร็วกว่าปกติเหตุเพราะอ่อนเพลียจากอุบัติเหตุ กอปรกับอาซาหลบวางยานอนหลับ ทั้งบ้านจึงตกอยู่ในบรรยากาศที่เงียบสงบตลอดคืน ตื่นคนใช้แยกไปนอนอีกส่วนของบ้าน อาซาจึงลอบมาหาเคลียที่ห้อง อาซาแค้นให้เคลียเผยความรู้สึกต่อเขา ซึ่งเขาเองมั่นใจว่าเคลียรักเขา ทั้งคู่ถกเถียงกันเรื่องความรู้สึกที่ต่างนี้รักกัน แต่ก็ไม่มีใครกล้าพอจะเผชิญความจริง เนื่องจากพันธะที่ทั้งคู่มีต่อรำพรก็เป็นอุปสรรคที่ยากเกินกว่าจะสลัดได้ ทั้งในแง่ที่ต่างฝ่ายต่างก็ติดหนี้บุญคุณของรำพร

16. หลังจากรู้แน่แกใจแล้วว่ารักและปรารถนาในตัวอาซา เคลียจึงใช้ชีวิตอย่างเป็นทุกข์เรื่อยมา ด้วยต้องทนร่วมบ้านกับรำพรและอาซา ทนเห็นภาพความสัมพันธ์ของคนทั้งสอง เคลียเกิดความสับสนย้อนแย้งในใจเป็นอย่างมาก วันหนึ่งหม้อโอภาสมีโอกาสแวะมาเยี่ยมเคลีย อารมณ์นึกอยากประชดประชันอาซา เคลียจึงตอบรับออกไปดูหนังกับเขา เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความหึงหวงต่ออาซาเป็นอย่างมาก

17. ตกค่ำของคืนที่เคลียกลับจากเที่ยวนอกบ้านกับโสภณ อาซาหลบมาพบเคลียเพื่อปรับความเข้าใจ โทสะที่เขาหึงเคลียกับหม้อโอภาส ทำให้เขาล่วงเกินเคลียด้วยการกอดจูบ การรุกเร้าจากสัมผัสของอาซาทำให้เคลียแน่แกใจแล้วว่าเคลียเองก็รักและปรารถนาเขา แต่เคลียก็ยังแบ่งรับแบ่งสู้ในที่

18. ความกังวลถึงความรู้สึกของรำพรทำให้เคลียตัดสินใจย้ายออกจากบ้านของรำพร ด้วยไม่ต้องการให้ความสัมพันธ์ระหว่างเธอและอาซาถลำลึกไปกว่านี้ เคลียตัดสินใจปรึกษาสดมภ์อดีตสามีของรำพรเพื่อช่วยหาหนทางให้ สดมภ์เองที่นึกอยากแก้แค้นรำพรอยู่แล้วจึงยุยงให้เคลียย้ายออกมา และฝากเคลียให้ทำงานในร้านเสริมสวยของเมียเก็บเขาที่ชื่อผกาแก้ว ผกาแก้วรับเคลียเข้า

ทำงานด้วยไม่อาจขัดคำสั่งสดมภ์ และที่สำคัญคือเธอรู้สึกสงสารและเข้าใจการเผชิญปัญหาเพียงลำพังของเคลีย

19. เมื่อเคลียมีช่องทางปลีกตัวเองออกจากภาวะกดดันดังกล่าวแล้วแล้ว เคลียจึงขออนุญาตรำพรออกไปทำงานเสริมสวย โดยอ้างเหตุผลว่าทางร้านเป็นที่สาวของเพื่อนสนิทกำลังต้องการคนช่วยงาน เคลียเริ่มจากการปลีกตัวไปแบบเข้ากลับเย็น อาจารย์ทันเขาพยายามเข้าหาเคลีย ในที่สุดเคลียขออนุญาตรำพรไปพักที่ร้านอย่างถาวร

20. เคลียกำลังขนของย้ายออกจากบ้านรำพร อาชามาดีครอบครัวเคลีย อาซาเคนถามถึงสาเหตุการย้ายออกจากบ้านของเคลีย เคลียเปิดใจถึงเหตุผลแท้จริงว่าต้องการหลีกเลี่ยงทางแก้รำพร รำพรที่แอบฟังได้ยินเรื่องราวทั้งหมด ความเสียใจและผิดหวังคละเคล้ากับความโกรธเธอก็ขออนุญาตให้เคลียออกไปตามใจต้องการ

21. เคลียย้ายออกไปพักที่ร้านเสริมสวย บรรยากาศในบ้านจึงดูเงียบเหงา อาซาจึงดูหมดอาลัยกับชีวิต รำพรก็พลอยทุกข์ใจหนักขึ้น ในที่สุดรำพรจึงออกอุบายรับพ่อแม่ของเขารวมถึงหลานมาอยู่ในบ้านเดียวกัน ด้วยความหวังให้อาซามีความสุขและไม่เหงา ที่สำคัญคือรำพรคิดว่านี่คือหนทางที่สามารถรั้งเขาไว้กับเธอได้

22. แม้ว่ารำพรจะออกอุบายรับครอบครัวอาชามาอยู่ด้วยกันในบ้านที่กรุงเทพฯ แต่อาสาก็ยังไม่รู้สึกดีขึ้น รำพรจึงตัดสินใจลดทิวสิ่งและออกไปตามเคลียให้กลับมาอยู่บ้านเดียวกัน รำพรยอมรับสภาพที่ต้องอยู่อย่างสามคนผิวเมีย เคลียกลับมาอยู่ตามคำร้องขอด้วยความจำใจ รำพรเปิดโอกาสให้คนทั้งสองอยู่ด้วยกันมากขึ้น เพื่อให้อาซาได้มีความสุขและยอมอยู่บ้านเดียวกับเธออีกต่อไป

23. สดมภ์ทราบเรื่องที่รำพรมารับเคลียกลับไป จึงเข้าไปหารำพรที่บ้านหวังจะต่อว่าให้เจ็บแสบ ทั้งคู่มีปากเสียงกันอย่างรุนแรง ด้วยต่างฝ่ายต่างมีความแค้นส่วนตัวเป็นทุนเดิม กอปรกับเวลานั้นไม่มีใครอยู่บ้าน สดมภ์จึงใช้กำลังข่มเหงรำพร

24. รำพรเจ็บช้ำใจเป็นอย่างมากที่ถูกสดมภ์ข่มเหง เมื่อรู้ว่าตัวเองตั้งท้อง รำพรนี้ก็ปิดบังสดมภ์ ด้วยไม่อยากกลับไปทนอยู่กับสดมภ์ ที่สำคัญคือรำพรไม่อยากสูญเสียอาซาไป

25. สดมภ์สำนึกในความผิดของตัวเอง เขายอมรับผิดและขอโทษรำพร รำพรเองเห็นถึงความตั้งใจดีของเขา ที่พร้อมจะปรับตัวใหม่ ความสัมพันธ์ของคนทั้งสองเป็นไปในทางที่ดีขึ้น ทำให้ผกาแก้วยอมถอยห่างจากสดมภ์ด้วยเห็นแก่ลูกของทั้งคู่ ส่วนอาซาก็ยอมแยกออกจากบ้านรำพร

26. รำพรและสดมภ์กลับมาอยู่ด้วยกันพร้อมหน้าพร้อมตาพ่อแม่ลูก โดยมีเคลียเป็นพี่เลี้ยงเด็ก

27. รำพร สดมภ์รวมถึงเคลียมีโอกาสเจอกับผกาแก้วอีกครั้ง ในงานฉลองครบรอบวันเกิดของลูกชาย ผกาแก้วปรากฏตัวพร้อมกับอาซาในความสัมพันธ์เชิงคู่รัก

ลำดับเหตุการณ์ในนวนิยายเรื่อง **ปากามเทพ** ดังที่ผู้วิจัยสังเขปในข้างต้นนั้น เห็นได้ชัดว่ากฤษณา อโศกสินมีกลวิธีการสร้างตัวละครที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในแง่พัฒนาการทางอารมณ์ความนึกคิด รวมถึงการกระทำของตัวละครที่ผันแปรไปตามภูมิหลังและที่สำคัญคือประสบการณ์ชีวิตในแต่ละช่วงเวลา

เมื่อพิจารณาตัวละครสำคัญของเรื่องอย่างรำพร สดมภ์ อาชา เคลียและผกาแก้ว พบว่า กฤษณา อโศกสินมิได้สร้างตัวละครดังกล่าวตามสูตรสำเร็จในลักษณะการแบ่งฝ่ายร้ายและดีอย่างสุดโต่ง หากแต่ในตัวละครหนึ่งๆนั้น กฤษณา อโศกสินจะแสดงให้เห็นผู้อ่านทราบถึงด้านดีและร้ายปะปนกันไป เช่นเดียวกันกับชีวิตจริงที่ผู้อ่านสามารถพบเจอในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ กฤษณา อโศกสินยังแสดงให้เห็นต่อไปอีกว่า ความใฝ่ดีในกมลสันดานที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัยวุฒิแต่ถ่ายเดียว ดังที่เคลียตัวเอกหญิงสามารถพิเคราะห์ปัญหาของตัวละครแวดล้อมด้วยความเข้าใจ อีกทั้งเคลียยังสามารถรับมือกับปัญหาชีวิตอันหนักหน่วงด้วยการยึดคุณธรรมเป็นสำคัญ ต่างจากตัวละครเอกอย่างรำพร สดมภ์ที่แม้จะมีวัยวุฒิมากกว่า แต่ไม่อาจจัดการกับปัญหาชีวิตของตนได้ ส่วนอาชาและผกาแก้วที่แม้จะมีพฤติกรรมหมิ่นเหม่จริยธรรมทางเพศ แต่กระนั้น ตัวละครทั้งสองก็มีความตั้งใจดีในแง่ของความรับผิดชอบที่อยากจุนเจือครอบครัว

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้จึงทำให้ตัวละครของกฤษณา อโศกสินมีเสน่ห์น่าสนใจ อีกทั้งยังมีความสมจริงบนพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ซึ่งสามารถพิเคราะห์เชื่อมโยงกับการตีความหมายชีวิตมนุษย์ได้ว่า มนุษย์ต่างมีดีเลวปะปนกันไปอีกทั้งมนุษย์ยังสามารถกอบกู้ความนับถือตัวเองไว้ได้ด้วย ความใฝ่ดีในกมลสันดา

3. ปัญหาของมนุษย์

ในนวนิยายเรื่อง **ปากามเทพ** กล่าวได้ว่ากฤษณา อโศกสินแสดงปัญหาของมนุษย์ที่โดดเด่นในประเด็น ต่อไปนี้ 1) การถือทิฐิ และปัญหาเรื่องกามารมณ์ 2) ความเปลี่ยวเหงา และการโหยหาความรัก และ3) ความทะยานอยากเพื่อหนียากแค้น ประเด็นทั้ง3 มีลักษณะร่วมกันในแง่ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางเพศ ดังจะได้ลำดับอภิปรายต่อไปนี้

3.1 การถือสิทธิ และปัญหาเรื่องกามารมณ์: เหตุแห่งความล้มเหลวในชีวิตคู่

นวนิยายเรื่อง **ปากามเทพ** แสดงปัญหาในแง่มุมที่เกี่ยวพันกับความแตกร้างของชีวิต หลังสมรสระหว่างตัวละครเอกชายและหญิงอย่างสมถะ และรำพร กฤษณา อโศกสินในฐานะผู้แต่งได้ แสดงทัศนะแฝงว่า ฐานะทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวยของตัวเอกทั้งคู่ รวมถึงพิธีแต่งงานที่เอิกเกริกในรอบปี ไม่อาจรับประกันถึงความสงบสุขในชีวิตคู่ หากสามีภรรยาไม่ปรับลดวิถีของตนลง ดังที่ผู้แต่งได้เผยให้เห็นถึงภูมิหลังของตัวเอกทั้งสองสมถะ และรำพร ผ่านมุมมองผู้เล่าคือเคลียว่า “...สมถะนั้นเป็น...หนุ่มเจ้าสำราญ...เป็นลูกผู้ดีมีเงินและบิดามารดาตามใจ...จึงฟุ้งเอนิสัยนั้นติดมาใช้กับคุณรำพรเสียทุกอย่าง” นิสัยส่วนตัวที่ว่าของสมถะคือความเอาแต่ใจเห็นความสุขและความต้องการของตนเป็นสำคัญ ส่วนรำพรเป็น “...คนสวยมาก การศึกษาดี...ฐานะชาติตระกูลดีพร้อม...” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 79, 321) ภูมิหลังที่ตัวเอกทั้งคู่ต่างก็ร่ำรวย การศึกษาสูงและที่สำคัญคือถูกตามใจจนติดเป็นนิสัย ในแง่ที่ได้ตามความปรารถนา ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ถือสิทธิและมีความถือดีที่มีอยู่อย่างมากพอกันทั้งรำพรและสมถะ ดังที่ตัวละครผู้เล่าอย่างเคลียเผยว่า “...ทั้งคุณสมถะ และคุณรำพรเป็นคนเจ้าความคิด...ไม่มีใครยอมเออออให้ใครได้” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 39)

นอกจากความมีทิฐิสูงที่ต่างก็ไม่มีใคร “ยอมให้แกกัน” ขนวนสำคัญอีกประการที่ผู้แต่งสื่อว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่สร้างความแตกร้างในชีวิตคู่คือ ความเป็นหนุ่มเจ้าสำราญกับความเจ้าชู้ของสมถะ ปัญหาความไม่พอเพียงกามารมณ์ของเขา ผนวกกับการถือสิทธิที่ยึดถือความเห็นของตนโดยสำคัญว่าอำนาจสูงสุดในบ้าน ดังที่กล่าวว่า “ที่บ้านฉันเป็นราชา” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 246) เมื่อรำพรก็ถือทิฐิสูงไม่ยอมลงให้สมถะปกครองเธอ จึงเกิดเป็นปัญหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กระทั่งชีวิตคู่แตกร้าง ยิ่งเมื่อสมถะยังถือความคิดตนเป็นใหญ่ หวังมีอำนาจเหนือรำพรเพื่อจะได้มีอิสระในการใช้ชีวิตอย่าง “หนุ่มเจ้าสำราญ”

ความคิดและพฤติกรรมของเขาที่พยายามกดรำพรจึงส่งผลย้อนกลับต่อปัญหาชีวิตคู่ให้ยิ่งบานปลายแรงขึ้น ส่วนรำพรก็มีทิฐิสูงอยู่แล้ว นอกจากเธอไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของสมถะ รำพรยังแก้ลำโดยการพยายามควบคุมสมถะ ทั้งในเรื่องค่าใช้จ่าย และที่สำคัญคือเรื่องความต้องการเชิงกามารมณ์ของเขา ดังที่สมถะเผยถึงพฤติกรรมของรำพรว่า “นอกจาก[รำพร]จะรีดเอาเงินทุกบาททุกสตางค์...[รำพร]เข้มงวดกวดขันในเรื่องไปไหนมาไหน มองผู้หญิงมากก็ไม่ได้...ดูเหมือน[รำพร]พยายามกักฉันให้อยู่กับเขาเพียงสองคนไปจนตลอดชีวิต”(กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 247) ความอึดอัดอย่างมากต่อชีวิตคู่ที่ถูกจำกัดอิสระ และถูกลดความเป็นชายในแง่พฤติกรรมเจ้าสำราญเชิงกามารมณ์กับผู้หญิงอื่น การควบคุมสิ่งเหล่านี้ยิ่งบีบคั้นให้สมถะคับแค้น เขาจึงคิดโต้กลับให้รำพรเจ็บปวดใจโดยแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวทั้งการ “พูดจาบาดหู ทำกริยาบาดตา...ยั่วโทสะ” (กฤษณา อโศกสิน, 2552,

น.13) ที่สำคัญคือการหันไปให้ความสนใจกับผู้หญิงอื่น เริ่มจากคนใกล้ตัวอย่างเคลีย ดังที่รำพรเผยต่อเคลียว่าครั้งหนึ่งสดมภ์ “...เคยขอแกกับฉัน ตอนนั้นแกเพิ่งจบ 6 ใหม่ๆ” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.8) พฤติกรรมของสดมภ์พิเคราะห์ได้ว่าเขาต้องการประชดรำพรเพื่อให้เธอหวนพิจารณาบทบาทความเป็นภรรยาที่ไม่โอนอ่อนตามความต้องการเรื่องกามารมณ์ให้สามี สดมภ์ยังทำร้ายจิตใจรำพรให้รู้สึกว่ามีข้อบกพร่องที่ไม่สามารถยึดเหนี่ยวสามีไว้กับตัวได้ ส่วนที่สดมภ์เคยขอเคลียกับรำพร พฤติกรรมดังกล่าวของสดมภ์มีนัยว่าเขาเห็นเคลียอายุน้อย “เป็นเด็กในบ้าน” ที่ขาดประสบการณ์ชีวิต และขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เคลียจะต้องพึ่งพาเขา

นัยนี้เขาจึงสามารถครอบงำ และวางอำนาจปกครองเคลียได้ เมื่อสดมภ์ไม่อาจมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับเคลียได้เพราะรำพรไม่ยินยอม เขาก็ยังแก้ลำให้รำพรรู้สึกเจ็บปวดต่อไป โดยมีผกาแก้วเป็นเมียเก็บ ผกาแก้วมีข้อจำกัดที่ความขัดสน ประกอบกับเป็นคนระดับล่าง ผกาแก้วจึงมีท่าทีสงบเสงี่ยมยอมสดมภ์ทุกอย่าง ดังที่สดมภ์เผยกับเคลียว่า “...ผกาแก้วรู้ว่าฉันเจ้าชู้ แต่เขาเคยกระพืดกระเพียดเคียดแค้นเอากับฉันใหม่ คนแบบนี้ชิวเรายังรัก...มีอะไรก็จะทูนหัวให้” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 321) คำพูดของสดมภ์สะท้อนมุมมองกลับว่า เหตุที่เขามีผกาแก้วเป็นเมียเก็บเพราะต้องการอุดช่องโหว่ของปมในใจที่เขาขาดอำนาจในฐานะสามี ซึ่งไม่อาจควบคุมและปกครองรำพรได้ รวมถึงยังรู้สึกขาดอำนาจความเป็นชายเชิงกามารมณ์

นัยด้านพฤติกรรมและความคิดของสดมภ์ข้างต้น เป็นเนื้อหาที่ผู้แต่งสื่อว่านี่คือปัญหาสำคัญในชีวิตคู่ เมื่อสามีภรรยาต่างถือทิฐิเป็นใหญ่ต่างฝ่ายมุ่งเอาชนะจะมีอำนาจเหนืออีกฝ่ายที่สำคัญคือการพยายามลดหรือควบคุมพฤติกรรมทางเพศของสามี แล้วฝ่ายชายก็แก้ลำกลับด้วยการทำตัวเจ้าชู้ยิ่งขึ้น ให้ภรรยาารู้สึกเจ็บแค้นไม่น้อยกว่าที่ตนได้รับ ความขัดแย้งที่รุนแรงดังกล่าว คือจุดแตกหักของชีวิตคู่ และเมื่อรำพรแยกทางกับสดมภ์ เธอจึงหาความรักครั้งใหม่จากอาชามาทดแทน แต่กระนั้นอดีตสามีอย่างสดมภ์ซึ่งยังรักและหวังรำพรอยู่ก็แสดงพฤติกรรมเหมือนการแก้แค้นไม่ให้รำพรมีความสุขกับรักครั้งใหม่ ไม่ว่าจะเป็ความพยายามใช้เคลียเป็นเครื่องมือในการแยกอาชามาจากรำพร การใช้ถ้อยคำก่นด่าเสียดสีให้รำพรเจ็บช้ำอยู่เสมอ กระทั่งรำพรได้กลับด้วยถ้อยคำผรุสวาทตามนิสัยเจ้าอารมณ์ของเธอ ความเจ็บช้ำใจที่สะสมเรื่อยมาของสดมภ์จึงปะทุเป็นพฤติกรรมความรุนแรงที่เขาใช้กำลังข่มขืนเธอ

การข่มขืนข้างต้นมีนัยซ่อนเร้นที่พิเคราะห์ได้ว่า นอกจากจะเป็นการแก้แค้นในแง่ที่สดมภ์ไม่อาจทนถ้อยคำหยาบหมิ่นของรำพรได้ นี่ยังเป็นพฤติกรรมความรุนแรงที่แฝงด้วยความรู้สึกที่ทั้งรัก และหวง ดังที่สดมภ์เอ่ยปากว่า “อย่างน้อยรำพรก็เคยอยู่กับฉันมา 20 ปี ใจความหวังดีนั้นมันก็ต้องเหลืออยู่บ้าง” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 332) การที่สดมภ์เห็นรำพรมีรักครั้งใหม่ นัยว่าเธอสามารถสลัดความทุกข์ใจได้ ตรงกันข้ามกับตนเองที่ลึกๆในใจยังรักและหวังรำพร สดมภ์จึงได้ข่มขืนรำพร เพื่อเป็นการแก้แค้นและแสดงให้เห็นว่าเธอไม่สามารถชนะหรือมีความสุขกับชายอื่นได้ ดังที่เขาจับ

กับอาชญากรรมหลังจากนั้นว่า “ความเจ็บของผมหูกบ้ำบัดแล้ว ผมสะใจ” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 433)

ทั้งนี้ ผู้แต่งยังเผยให้เห็นความขัดแย้งอันซับซ้อนในใจของสดมภ์ ผ่านความคิดของ ผกาแก้วว่า พฤติกรรมก้าวร้าวของสดมภ์นั้น “เป็นธรรมชาติของมนุษย์... ที่มักจะเห็นของที่สุดญไป แล้วมีค่าขึ้น เวลาอยู่กับมือก็ไม่เคยเห็นว่าของนั้นดี แต่เวลาจากไปเป็นของคนอื่น...นี่ก็เสียดาย” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 316) ถึงแม้ความรุนแรงที่สดมภ์ใช้กำลังข่มขืนรำพร กระทั่งเธอดังห้อง จะเป็นเหตุการณ์สำคัญที่คลี่คลายปัญหา จนทั้งคู่กลับมาเข้าใจและใช้ชีวิตร่วมกันอีกครั้งในตอนท้าย แต่กระนั้นพฤติกรรมความรุนแรงของทั้งสดมภ์ และรำพร ที่ต่างก็มุ่งกระทำต่อกันเพียงเพื่อหวังจะเอาชนะ ดังที่ปรากฏระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งนำพาชีวิตคู่ของตัวละครทั้งสองไปสู่ ความล้มเหลวนั้น ก็แฝงทัศนคติของผู้แต่งที่ต้องการเน้นย้ำว่า ความแตกร้าง และล้มเหลวของชีวิตคู่ มี ต้นเหตุที่ควรระวังในแง่การไม่ยอมปรับลดการถือทิฐิ และความถือดีที่ต่างก็อยากเอาชนะต่อกัน

3.2 ความทะยานอยากเพื่อหนีความยากแค้น: ต้นเหตุที่กระตุ้นการดิ้นรนยกฐานะจน ทำลายศักดิ์ศรีของตนเอง

ความยากแค้น และความทะยานอยากของตัวละครสำคัญอย่างผกาแก้ว กับอาชญา คือสิ่งที่กฤษณา อโศกสินสื่อว่า เป็นต้นเหตุที่กระตุ้นสู่การดิ้นรนยกฐานะจนลดค่าศักดิ์ศรีตนเอง อาชญา มีพื้นเพเป็นคนชนบทที่ยากแค้นตั้งแต่เด็ก ความลำบากยากจนนี้เองผลักดันให้อาชญามุ่งมั่น แต่ ขณะเดียวกันก็ทะยานอยากจะมีชีวิตที่ดีขึ้น ดังที่เขาตั้งใจจะ “คว้าปริญญาบัตร” ให้ได้ ด้วยความคิด ว่า “มันเป็นใบเบิกทาง” สู่การมีอาชีพที่สังคมให้เกียรติ และสร้างรายได้มากพอต่อการจุนเจือ ครอบครัวรวมถึงเลี้ยงตัวเอง (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 357) ความคิดนี้ได้ซ่อนนัยว่าอาชญาใช้ชีวิตที่ ขาดการยอมรับนับถือจากสังคม เขาจึงต้องการยกระดับสถานะตนเอง อย่างไรก็ตาม เมื่ออาชญาไม่อาจหา เงินได้พอส่งเสียตัวเอง แต่เพราะมีความทะยานอยากเขาจึงรับข้อเสนอยอมเป็นสามีของรำพร แลกกับ ที่เธอส่งเสียเลี้ยงดูเขา ในช่วงที่รำพรแยกทางกับสดมภ์สามีเก่า

ปฏิกิริยาต่อพฤติกรรมที่อาชญาทะยานอยากจะยกสถานะตนเองจน “ขายร่างกาย ขายอุดมคติ” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 282) ปรากฏผ่านตัวละครแวดล้อม เมื่อรับรู้ความสัมพันธ์ ลึกซึ้งของอาชญากับรำพร ดังที่น้องสาวของอาชญาพูดกับเคลียว่า “...รู้ไปถึงไหนก็ขายชีหน้าเขาวันยัง ค่ำ...ผู้หญิงทั้งเมืองหาไม่ได้อีกแล้วหรือ...คว่าเอาแม่มาอายุตั้งสี่สิบห้ามาเป็นเมีย” (กฤษณา อโศกสิน , 2552, น. 121) สิ่งนี้ “ขายชีหน้า” ก็คือ พฤติกรรมอันหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมทางเพศของอาชญาที่เขา

อาศัยความรักความใคร่ของรำพร เป็นข้อเรียกร้องให้เธอส่งเสียเลี้ยงดูเขาจนจบปริญญา นี่คือนิยามความทะยานอยากที่อาชางจะเลื่อนสถานะทางสังคม และยกฐานะทางเศรษฐกิจของตน

การมีแม่มีอายุมากกว่าเกินยี่สิบปีคอยส่งเสีย ทำให้สภาพของอาชาไม่ต่างกับ “แมงดา” ตามที่ตัวละครแวดล้อมต่างนิยามเขา ความทะยานอยากที่กระตุ้นการดิ้นรนจนอาชาลดคุณค่าศักดิ์ศรีตนเองนั้น สื่อผ่านน้ำเสียงของผู้เล่าแบบรู้แจ้ง ที่บรรยายสภาพและความรู้สึกของอาชาว่า เขาตกอยู่ในสภาพที่ไม่ต่างกับ “หุ่นยนต์” ซึ่งรำพรใช้เงิน “ซื้อ” มาครอบครอง ต้องใช้ชีวิตตามคำสั่งของรำพร ชาติไร้ซึ่งความนึกคิดที่เป็นของตน (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 138,339,86)

ทั้งนี้ แม่อาชางจะมองความสัมพันธ์ระหว่างเขากับรำพรว่า “ต่างคนต่างไม่มีใครขาดทุน เพราะได้แลกเปลี่ยนกันแล้วอย่างยุติธรรม” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 138) แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เขาได้ฉวยโอกาสขณะที่รำพรกำลังประสบปัญหาความเปลี่ยวเหงา และความว้าเหวเป็นบันไดไต่ทะยานไปสู่เป้าหมาย อาชางเป็นคนที่เอาปัญหาของตนเป็นใหญ่อย่างแท้จริง ทั้งนี้ นอกเหนือความต้องการเชิงกามารมณ์แล้ว การที่รำพรส่งเสียอาชานั้น ยังแฝงด้วยความคาดหวังจะได้เขาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ที่ร่วมทุกข์สุขอย่างคู่สามีภรรยา เพื่อเติมเต็ม และเยียวยาความปวดร้าวจากปัญหาชีวิตคู่ที่เพิ่งล้มเหลวไป อย่างไรก็ตาม “ความยุติธรรม” ที่อาชากล่าวถึงนั้น ก็เป็นชุดความคิดที่สื่อความเห็นแก่ตัว ซึ่งได้ลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีของเขาเอง เขาใช้ความเป็นชายเอาเปรียบผู้หญิง ทั้งในด้านความรู้สึก และทรัพย์สิน ความสำเร็จ เช่น ใบปริญญาที่เขามุ่งมั่นไขว่คว้า วิธีการได้มานั้น นับว่าปราศจากความชอบธรรม ดังเมื่อเขาผลัดตัวออกจากรำพร เขายังคงอาศัยปัญหาความอ้างว้างของผู้หญิงคนอื่นๆ เป็นบันไดไต่ทะยานไปอย่างไม่รู้จบสิ้นต่อไป

ความพ่ายแพ้ต่อปัญหาความยากแค้นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเอง ในแง่มุมที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ ยังปรากฏเป็นปัญหาสำคัญของตัวละครหญิงอย่างผกาแก้วภรรยาลับของสดมภ์ ผกาแก้ว “เป็นคนต่างจังหวัด พ่อแม่ฐานะไม่สู้ดีนัก” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 321) อีกทั้งระดับการศึกษาที่จบเพียงชั้นมัธยม เธอต้องดิ้นรนหาเลี้ยงตัวเองในสังคมเมืองซึ่งวุฒิการศึกษาเป็นตัวกำหนดหน้าที่การงาน เมื่อผู้หญิงตัวคนเดียวต้องเผชิญกับความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ เธอเผยกับเคลียถึงประสบการณ์ชีวิตอันยากแค้น ก่อนตัดสินใจเป็นภรรยาเก็บของสดมภ์ว่า “...เวลานั้นพี่กำลังกระเสือกกระสน...ชีวิตยุคใหม่ไม่ใช่สวนดอกไม้ แต่มันเป็นป่า พี่ใช้ชีวิตเดินป่ามานานพอสมควร...รถยนต์ผ่านมาพี่ต้องขึ้น แม้วารถคันนั้นจะมีคนนั่งเบียดกันอย่างปลาชาดินอยู่แล้ว” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 354)

ผกาแก้วจำยอมตกอยู่ในสถานะภรรยาเก็บของสดมภ์ โดยใช้ความเป็นหญิงเป็นสะพานทอดไต่ไปสู่เป้าหมาย เพื่อเติมเต็มต้นทุนให้ชีวิตเธอ ทั้งยังสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของตัวเองและน้องชายให้สุขสบายขึ้น พฤติกรรมของผกาแก้ว สื่อถึงการลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเอง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในแง่มุมของจริยธรรมทางเพศ ที่สังคมมีระบบคิดว่าผู้หญิงไม่ควร

พฤติกรรมเสื่อมเสียเรื่องการลอบเป็นขู้หรือเป็นเมียบ่อย ก็จะทำให้ไม่พอลบล้างความไม่เหมาะสม ทั้งนี้แม้ผู้แต่งจะเผยให้เห็นภาวะและความจำเป็นในชีวิตของผกาแก้ว รวมถึงความเจียมตัวในสถานะของเธอ ที่ผกาแก้วสงบเสถียรต่อสดมภ์ ถึงขั้นไม่สนใจรู้ด้วยซ้ำว่าตนเอง “...เป็นภรรยาคนที่เท่าไรของสดมภ์...” ความสัมพันธ์ที่ผกาแก้วจึงได้แต่คิดหวังให้สดมภ์ “ได้ให้เธอมากกว่าที่ให้อยู่แล้ว” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 321-322) นัยของพฤติกรรมดังกล่าวสื่อให้เห็นว่า ผกาแก้วละทิ้งความบากบั่นของตนในการเอาชนะปัญหาสนใจแต่จะเอาตัวรอดในระยะสั้น

ประเด็นที่สามารถสรุปจากที่วิเคราะห์มาคือ ความทะยานอยากที่จะสำเร็จการศึกษาของอาซา ที่อาศัยช่องว่างอันเป็นปัญหาของผู้หญิง รวมถึงการดิ้นรนของผกาแก้วจนมีกิจการเป็นของตนเองภายใต้การจุนเจือของสดมภ์นั้น เป็นการถีบตนเองจากปัญหาความยากแค้น โดยมองข้ามการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรม ประเด็นนี้เป็นจุดเน้นที่ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสิน ต้องการสื่อว่าการเผชิญและการแก้ปัญหาลักษณะดังกล่าว อาจส่งผลต่อการกระทำที่เสมือนการลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเอง แม้จะสมปรารถนาในความมุ่งหวัง แต่ก็ยังเป็นหนทางที่ไม่น่าชื่นชม

3.3 ความเปลี่ยวเหงา และการโหยหาความรัก : แรงผลักดันสู่พฤติกรรมหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ

การเผชิญปัญหาเชิงกามารมณ์เพราะความเปลี่ยวเหงา และการโหยหาความรัก เป็นภาวะบีบคั้นทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในแง่มุมที่อาจหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ ดังที่ผู้แต่งได้สื่อผ่านประสบการณ์ชีวิตของตัวละครเอกหญิงอย่างรำพร และเคลีย ปฏิกริยาต่อความไม่ลงรอยในความสัมพันธ์เชิงอำนาจเริ่มจากสดมภ์พยายามแสดงพฤติกรรม “แก้ล้ากลับ” เพราะถูกรำพรกดขี่ เขาหันเหไปให้ความสนใจ และติดพันหญิงอื่น หนักเข้าจนถึงขั้น “กลับบ้านดึก...และบางทีก็ไม่กลับเลย” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 58) นี่เป็นที่มาของปัญหาเชิงกามารมณ์ที่ได้ก่อความทุกข์ และความคับแค้นใจแก่รำพรอย่างหนัก จนรำพรตัดสินใจหย่าขาดกับสดมภ์ แต่กระนั้นการตัดสดมภ์ออกจากชีวิต ก็ยังไม่สามารถกำจัดความทุกข์ได้ ดังที่เธอเผยกับเคลียว่า “ฉันทุกข์ก็เพราะมีไอ้สดมภ์ทำให้ทุกข์ แต่ฉันก็ทุกข์เพราะไม่มีไอ้นายสดมภ์เหมือนกัน” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.24)

ถ้อยคำข้างต้นของรำพรสื่อให้พิเคราะห์ได้ว่า ความทุกข์เพราะการไม่มีสดมภ์นั้น เป็นความทุกข์ใจที่เกิดจากการต้องเผชิญกับปัญหาความ “เปลี่ยวเหงา” ในแง่ที่ขาดสามีให้กำลังใจ

และขาดผู้ร่วมทุกข์สุขร่วมถึงเธอยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการเชิงกามารมณ์ได้ การที่รำพรต้องสูญเสียสิ่งที่เคยมี และความรู้สึกที่เคยได้รับ เป็นความผกผันของประสบการณ์ชีวิตที่หนักหน่วงเป็นอย่างมาก แม้รำพรจะมีเคลียคอยอยู่ปรนนิบัติ และเป็นที่ปรึกษาแต่กระนั้นเคลียก็เป็นเพียงเด็กในอุปการะ ไม่ใช่คู่ชีวิตของรำพร เคลียไม่สามารถจะเป็นที่ปรึกษาได้อย่างสามีและยังไม่อาจบรรเทาความปรารถนาปัญหาเชิงกามารมณ์ให้รำพรได้ สถานภาพของรำพรที่เสมือนหญิงม่ายตัวคนเดียวดังพิเคราะห์มานั้น เป็นต้นตอของปมในใจที่บีบเค้นให้รำพรนึกออยากจะมีคนรักมาเติมเต็ม ชดเชยความขาดพร่องของชีวิต นอกจากนี้ทุนเดิมที่มีนิสัยเจ้าทิฐิ ยึดความคิดตนเองเป็นใหญ่ โดยไม่สนใจฟังเสียงทัดทานของผู้ใด ก็ได้ผลักดันให้รำพรหาทางออกเพื่อระบายความทุกข์ใจ และชดเชยความเปลี่ยวเหงาเชิงกามารมณ์ของตน ด้วยการเลี้ยงดูส่งเสียอาชิวตย์เอกชายที่มีอายุห่างกันกว่า20ปี แลกกับการที่เขาต้องมาอยู่กินกับเธอ

ทั้งนี้ การตัดสินใจส่งเสียเลี้ยงดูอาชิวตย์นั้น รำพรพิเคราะห์แล้วว่า จุดอ่อนของอาชิวตย์อายุน้อยกว่าเธอมากนั้น จะเป็นข้อได้เปรียบให้สามารถบงการ และควบคุมพฤติกรรมของอาชิวตย์ได้ โดยเฉพาะความจำเป็นที่อาชิวตย์ต้องพึ่งรำพรเรื่องการเงินนั้นจะเป็นข้อผูกมัดอย่างดีให้เขาสนองตอบทุกความต้องการของเธอตามนิสัยของคนที่ตั้งเอาตัวเองเป็นใหญ่ รำพรคิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับเด็กหนุ่มผู้นี้จะไม่ซ้ารอยกับอดีตสามีที่มีความพร้อมสรรพอย่างสมบูรณ์ ที่ได้สร้างความเข้าใจแก่เธอมาแล้ว

การแก้ปัญหาเชิงกามารมณ์ของรำพร ที่ส่งผลถึงพฤติกรรมหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ ยังปรากฏเด่นชัดขึ้นเมื่อรำพรได้รับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างอาชิวตย์และเคลีย ความวิตกกังวลที่เกรงว่าจะถูกคนใกล้ชิดที่เป็นสาวรุ่นทั้งยังมีสถานะต่ำกว่าตนอย่างเคลียแย่งสามีใหม่ไป และต้องผิดหวังจากความรักซ้าสอง ได้ผันแปรเป็นความนึกคิดที่อยากจะรักษาความสุขอันฉาบฉวยของตนไว้ เมื่อต้องการเหนี่ยวรั้งอาชิวตย์ไว้กับตัว นอกจากใช้เงินเพื่อทุ่มเทในการแก้ปัญหาด้วยการรับเอาครอบครัวอาชิวตย์ร่วมชายคาแล้วนั้น รำพรยังหวนกลับมาเลือกใช้ “ความกตัญญู” ดังที่เคยใช้ยึดเหนี่ยวเคลียไว้ เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสดมภ์ มาเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องให้เคลียกลับมาอยู่บ้านเดียวกับเธอและอาชิวตย์แบบสามคนผัวเมีย ความคิดที่จะเหนี่ยวรั้งอาชิวตย์ดังกล่าวของรำพรเป็นพฤติกรรมที่หมิ่นเหม่กับจริยธรรมทางเพศเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ นอกจากความเปลี่ยวเหงาจะเป็นมูลเหตุของพฤติกรรมหมิ่นเหม่จริยธรรมทางเพศแล้ว การโหยหาความรักยังเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ผู้แต่งเห็นว่ามีส่วนสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์เช่นกัน ดังปรากฏผ่านประสบการณ์ชีวิตของเคลีย ในการเผชิญความรู้สึกโดดเดี่ยวในฐานะเด็กกำพร้า ผู้แต่งเผยความว่าแห้วของเคลียต่อปมดังกล่าวว่า “ดิฉันเผชิญกรรมเก่ามาตั้งแต่เกิด... น้ำมนต์แห่งชีวิตของฉันคือน้ำตา น้ำตาแห่งความรู้ญาติชาตมิตร น้ำตาแห่งความระกำซ้าชอกชณะเดินเดียวเข้าสู่ป่าแห่งความระกำ” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 201)

สำนึกของเคลียต่อความขาดพร่องที่เป็นกำพรวด กอปรกับสถานะเด็กในบ้านรำพร และตัวตนที่ไม่ชัดเจนอันเป็นผลมาจากการถูกรำพรเลี้ยงอย่างกึ่งลูกกึ่งคนใช้ เหล่านี้เป็นมูลเหตุที่ชวนให้พิเคราะห์ว่า เป็นประสบการณ์ชีวิตด้านลบที่หล่อหลอมให้ตัวเอกหญิงอย่างเคลีย เด็กสาวที่กำลังย่างเข้าสู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เกิดปมโหยหาความรัก และต้องการมีคนที่รักที่เป็น “วีรบุรุษ” ในแง่ที่สามารถปกป้อง และดูแลเธอได้ เพื่อเติมเต็มความรัก และที่สำคัญคือสามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ชีวิตเธอได้

ท่ามกลางความไฝฝืนของเคลียถึงชีวิตต่อไปข้างหน้า การเข้ามาของอาซา ชายหนุ่ม ซึ่งเป็นสามีใหม่ของรำพร จึงมีนัยให้เชื่อมโยงได้ต่อไปอีกว่าอาซาคือผู้เติมเต็มความขาดพร่องในใจของเคลีย ในแง่ที่มีอาซาก็มีภูมิหลังชีวิตที่ “ขรุขระเหมือนกัน” กับเคลีย (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 98) ความเหมือนกันทั้งภูมิหลัง และช่วงวัยที่ใกล้เคียง จึงทำให้เคลียเกิดความรู้สึกไม่โดดเดี่ยวในชะตาชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ของตนมากนัก ยิ่งเมื่ออาซาได้เคยช่วยเคลียให้รอดชีวิตจากการจมน้ำ สำนึกในบุญคุณที่อาซาสามารถปกป้อง และช่วยชีวิตเธอ เป็นพฤติกรรมที่แฝงนัยความเป็น “วีรบุรุษ” ตามที่เคลียฝันจะได้มาร่วมชีวิต กระนั้นก็ดี เคลียก็มีความคิดเชิงตำหนิที่เขายอมขายตัวเป็นสามีให้รำพร

นี่เป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งในจิตใจ ที่ผลักดันเคลียไปสู่การเผชิญปัญหาเชิงกามารมณ์ เธอต้องตัดสินใจเลือกระหว่างความรักและความปรารถนาที่มีต่ออาซา (เพื่อเติมเต็มความรักที่โหยหา) กับข้อตำหนิที่อาซาขายตัวขายศักดิ์ศรี เคลียยังคำนึงถึงความกตัญญูต่อรำพรผู้อุปการะเลี้ยงดูเธอมาอีกด้วย อย่างไรก็ตามเคลียได้ปล่อยใจให้เตลิดไปกับความต้องการเชิงกามารมณ์ของตนเอง และอาซาได้รู้เท่าเพื่อโน้มน้าวให้เคลียละทิ้ง “ความกตัญญู” ซึ่งเป็นพันธะที่เหนียวรั้งเคลียไว้กับรำพร และการที่เคลียลอบสานสัมพันธ์กับอาซาในระยะเวลานั้น ก็แสดงให้เห็นว่าปมในใจของการโหยหาความรัก กอปรกับความอ่อนแอในใจ เป็นมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเคลียให้เธอประพฤติน่าหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ

จึงสรุปได้ว่า ปัญหามนุษย์ในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงกามารมณ์ทั้ง 3 ประเด็น ดังที่ปรากฏในประสบการณ์ชีวิตของตัวละครอย่าง รำพร สดมภ์ อาซา เคลีย และผกาแก้ว ในนวนิยายเรื่องป่ากามเทพนั้น ผู้แต่งได้ตีแผ่ไว้อย่างซับซ้อน และลุ่มลึก สอดคล้องกับทัศนะของ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ (2520, น.100) ที่ได้กล่าวถึงความโดดเด่นด้านเนื้อหาในนวนิยายของกฤษณา อโศกสินว่า “ไม่ทำให้ภาพในเรื่องดงงามกว่าชีวิตจริง...คนๆ หนึ่งมักมีทั้งด้านดีและด้านชั่วปะปนกันอยู่ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับกามารมณ์ [ผู้แต่ง] ต้องการจะให้เห็นว่า ในชีวิตของคนทั้งหลาย ความใคร่และความรักจะเข้ามามีส่วนสำคัญ ไม่เลือกภัยเลือกชั้นในสังคม

4. คุณค่าของมนุษย์

ปัญหาของมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง ปากามเทพ นอกจากผู้แต่งได้เน้นจุดอ่อน และธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ ในแง่ที่ยังเกี่ยวข้องกับกิเลส และความปรารถนาเชิงกามารมณ์แล้ว พบว่า อีกนัยหนึ่งของปัญหา ยังเป็นโอกาสอันดีที่ตัวละครจะได้พิสูจน์คุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ว่าสามารถจัดการกับปัญหาได้ด้วยวุฒิภาวะและกมลสันดานแบบใด ประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะได้อภิปรายต่อไป

4.1 ความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และการรู้จักยับยั้งชั่งใจ: คุณธรรมที่รักษาความนับถือตนเองไว้ได้

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นปัญหาของมนุษย์แล้วว่า ตัวเอกหญิงอย่างเคลียมี สถานภาพที่เป็นกำพร้า กอปรกับตัวตนในบ้านที่ไม่ชัดเจนว่าจะเป็นลูกหรือคนใช้ นี่เป็นปมสำคัญที่ส่งผลให้เคลียเกิดความรู้สึก “โดดเดี่ยว” และนึก “โหยหา” สิ่งเติมเต็มความขาดพร่องในใจ แต่กระนั้น ภูมิหลังชีวิตดังกล่าวก็หาได้สร้างปมปัญหาในใจต่อเคลียแต่อย่างเดียว หากยังชี้ชวนให้พิเคราะห์ได้ว่าเป็นประสบการณ์ร่วม ที่เอื้อให้เคลียมีความเข้าใจพฤติกรรมทางเพศด้านลบของตัวละครแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นรำพร อาชา รวมถึงผกาแก้วที่ต่างก็ต้องดิ้นรนเพื่อบรรเทาความรู้สึก “โดดเดี่ยว” ไม่ต่างกันกับเคลีย และด้วยความอ่อนแอที่ต่างก็ยอมให้ความปรารถนาในใจอยู่เหนือการชั่งใจต่อคุณค่าทางศีลธรรม ตัวละครทั้งสามจึง “ไขว่คว้า” ทางออกอย่างฉาบฉวยในการชดเชยความเปลี่ยวเหงาของตน

ดังความเข้าใจของเคลียที่มีต่อพฤติกรรมของรำพร “หญิงม่ายไร้ลูก” เคลียมองออกถึงการที่รำพรใช้เงิน “ซื้อ” ความรักจากเด็กหนุ่มอย่างอาชา ว่านอกเหนือจากความต้องการ “ประชดประชันชีวิต” ตามนิสัยของหญิงทริฐสูง ที่อยากจะแสดงให้อดีตสามีเห็นว่าเธอไม่สิ้นใจไม่ตอกแล้วนั้น

พฤติกรรมดังกล่าวของรำพรยังมีที่มาจากความปรารถนาส่วนลึกคือความรู้สึก “โหยหาความรักและอำนาจ” เพื่อชดเชย “สิ่งตรงข้ามกับที่เธอเคยมี” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 323) นั่นหมายถึงความต้องการเป็นใหญ่ในบ้านด้วยนิสัยที่เป็นคน “เจ้าความคิด” โดยเด็กหนุ่มอย่างอาชา ยอมรับการบงการของเธอได้ ต่างกับสดมภ์อดีตสามีของรำพร และที่สำคัญคืออาชาสามารถให้ความสุขเชิงกามารมณ์ต่อรำพรได้หลังจากที่อดีตสามีได้ “พรากความสุขทางใจของเธอไป” ด้วยการ

ติดพันหญิงอื่น และทอดทิ้งให้รำพรหมเชิฐ “ความว่าเหว” (ภฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 86,322) ส่วนพฤติกรรมของอาษาที่จำยอม “ปิดปาก ปิดใจ ปิดความรู้สึก” โดย “ขายความเป็นชาย” ของตน แก่รำพรหมมายอายุครวแม่ รวมถึงท่าทีของผกาแก้วที่ต้อง “อ่อนน้อม ถ่อมตน” ต่อสดมภ์ (ภฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 181,322) ความสยบยอมดังกล่าวของคนทั้งสอง เคลียก็พิเคราะห์ได้ถึงสาเหตุว่ามีที่มาจาก การที่อาษาและผกาแก้วไม่สามารถเอาตัวรอดจากภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจในสังคมเมืองได้ ทั้งคู่จึงต้องจำยอมตกอยู่ใต้อำนาจของผู้อุปถัมภ์อย่างรำพรหมและสดมภ์เพื่อแลกกับการยกระดับความเป็นอยู่ของตน และเจือจุนครอบครัวให้อยู่ดีกินดี

ความพยายามเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ของเคลีย ยังปรากฏในตอนทีเคลียทำความเข้าใจได้ว่า อาษายอมเป็น “ผู้ถูกซื้อ” ให้รำพรหมเลี้ยงดูสงเสี่ยเพราะอาษายากจน ทั้งยังต้องเจือจุนน้องๆ แต่เขาก็ปรารถนาความสำเร็จทางการศึกษา และมุ่งหวังอยากมีกรงานที่ผู้อื่นนับถือ ทางลัดในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวก็คือการยอมขายตัวเป็นสามเษิฐของรำพรหม กระนั้นก็ดีเคลียก็ได้คิดว่า อาษาก็ยังมีความน่าชื่นชม ดังทีเขามีน้ำใจช่วยเคลียให้รอดชีวิตจากอุบัติเหตุจมน้ำ ส่วนผสมระหว่างความดีเลวดังกล่าวของอาษา ทำให้เคลียได้เรียนรู้ธรรมชาติของมนุษย์ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังทีผู้เล่าแบบรู้แจ้งเผยให้ทราบความนึกคิดของเคลียทีเขาใจเกี่ยวกับตัวอาษาว่า “ความบกพร่องของเขา...เป็นสัญลักษณ์แห่งการเอาตัวรอดอย่างธรรมดาเยี่ยงปฤชุน...ดิฉันต้องเผชิญกับข้อเท็จจริงทีไม่อาจปฏิเสธได้ มันเป็นส่วนดีในส่วนชั่ว...แม่เพชรทีสว่างบริสุทธิ์แววไว ก็ยังมีไฟฟาราดี สำมะหาอะไรกับชีวิตจิตใจของมนุษย์...จะหาให้ผุดผ่องไม่มีตำหนิย่อมหาได้ไม่” (ภฤษณา อโศกสิน, 2552, น.135)

ทัศนคติข้างต้นของเคลีย สื่อถึงความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ ในแง่ทีเคลียได้ลुकคิดว่าคนเราต่างก็มีส่วนดีเลวคละเคล้ากันไปตามแต่ข้อจำกัด และเงื่อนไขของชีวิตรวมถึงกมลสันดานทีจะเป็นตัวกระตุ้นหรือเร่งเร้าให้เกิดพฤติกรรมต่างกันไป นีสื่อให้เห็นว่าแม้วิญญูติของเคลียจะไม่มากนัก เคลียก็มีใจเป็นธรรมพอทีจะไม่ปล่อยให้อคติส่วนตัวเร่งเร้าตัดสินอาษาอย่างผาผวย เมื่อมีความเข้าใจทีเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต กอปรกับความใฝ่ดีในกมลสันดาน ทีเคลียรู้จักขัดเกลาจิตใจตนเอง และพยายามทำความเข้าใจธรรมชาตินิสัยของผู้อื่น เคลียจึงมีวิญญูติภาวะและมองชีวิตอย่างรอบคอบ เคลียมีสำนึกใครุครวญผลการกระทำของตน อันนำมาซึ่งการรู้จักยับยั้งชั่งใจต่อความปรารถนาของตัวเองทีอาจก่อผลกระทบเป็นความทุกข์ต่อผู้อื่น ดังทีเคลียรู้จักระงับจิตใจและยุติพฤติกรรมลั้กลอบมีความสัมพันธ์กับอาษาเมื่อสำนึกได้ถึงบุญคุณของรำพรหมทีเลี้ยงดูเธอมา และในที่สุดเคลียก็อาศัยความเข้มแข็งในจิตใจข่มความอ่อนแอทีถูกสัญชาตญาณทางเพศรุกเร้า

การทีเคลียเติบโตมาด้วยการอุปการะของสดมภ์ และรำพรหม ความใกล้ชิดในสถานะกึ่งแม่ลูก ทำให้เคลียได้รับความทุกข์ใจของรำพรหม ว่ามีที่มาจากความผิดหวังต่อสามีในชีวิตหลังสมรส ยิ่งเมื่อสดมภ์ติดพันหญิงอื่น ทอดทิ้งให้รำพรหม “ต้องผจญกับน้ำตาและความว่าเหว” (ภฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 79-80) เคลียรับรู้ความทุกข์ใจของรำพรหมทีถูกสามีนอกใจและทอดทิ้ง ความเข้าใจ

ประสบการณ์ปวดร้าวของรำพรเป็นที่มาให้เคลียตระหนักรู้ต่อหน้าที่ของตนที่ต้องคอยเคียงข้างให้กำลังใจรำพร ยิ่งเมื่อสำนึกถึงความกตัญญูต่อรำพรที่เป็นเสมือนแม่บังเกิดเกล้า

แม้เคลียจะมีใจและแอบมีความสัมพันธ์ลับๆ กับอาซาในช่วงสั้นๆ แต่ก็เพราะความอ่อนไหว เมื่อรับรู้ความทุกข์ของรำพร และความไวที่เคลียสำนึกชั่วได้ เธอจึงรักษาความนับถือตนเองไว้ได้ โดยข่มใจยุติความสัมพันธ์กับอาซา ดังที่บอกกับเขาว่า “คนเราจะประเสริฐสุดก็ตรงขณะใจตนเอง” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 368, 222)

ความตระหนักของเคลียว่าการลอบมีสัมพันธ์กับอาซาจะ “เหยียบย่ำ” และสร้างความทุกข์ใจต่อผู้มีพระคุณ เป็นที่มาให้เคลียตัดสินใจออกจากบ้านรำพรด้วยความคิดเด็ดเดี่ยวว่า “ดิฉันฆ่าตัวดิฉันเองดีกว่าจะฆ่าคุณรำพร” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 290) นัยแฝงของการยอม “ฆ่า” ตัวเอง คือการยอมตัดความรักความใคร่ของตนที่มีต่ออาซาเพื่อรักษาหัวใจและความสุขของรำพรไว้ เคลียยังยอมเผชิญความยากลำบากในโลกภายนอก ทั้งที่แทบไม่รู้จักโลกภายนอกเพราะเคลียอยู่แต่กับบ้านเพื่อปรนนิบัติรำพรเสมอ ความเด็ดเดี่ยวที่เคลียตัดสินใจไปจากรำพรเพื่อยุติความสัมพันธ์อย่างเด็ดขาดกับอาซา และที่สำคัญเพื่อสร้างความสุขคืนให้รำพร พร้อมกับที่เคลียยังรู้สึกภูมิใจในตนเองที่นึกคิดได้ทันนั้น แสดงให้เห็นคุณค่าของเคลียที่ยังรักษาความนับถือตนเองไว้ได้ และวางตัวอย่างรู้ผิดชอบชั่วดี

นอกจากเคลีย ผกาแก้วเป็นอีกตัวละครที่ไม่ยอมให้ภูมิหลังที่ขาดพร่องของตนก่ออคติ และเป็นอุปสรรคต่อความพยายามเรียนรู้ที่มาของปัญหาผู้อื่น โดยเฉพาะความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ในแง่ที่ว่าความรักความอบอุ่น และความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในการหล่อหลอมประสบการณ์ชีวิต

ด้วยเหตุที่ “พ่อแม่เสียไปหมดแล้ว” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 281) ผกาแก้วจึงกลายเป็นเสาหลักเดียวในการหาเลี้ยงชีพของตนและน้องชาย การดิ้นรนเอาตัวรอดจากปัญหาเศรษฐกิจในสังคมเมืองเป็นความเหนื่อยยากที่ผู้หญิงตัวคนเดียวอย่างเธอไม่อาจรับมือได้ เธอต้องอาศัยทางลัดเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชีวิต ด้วยการยอมตกเป็นภรรยาลับของสดมภ์ ความไม่สมบูรณ์ของภูมิหลัง รวมถึงข้อบกพร่องของพฤติกรรมที่ยอมเป็นภรรยาลับ จึงพิเคราะห์ได้ถึงที่มาของความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ในแง่ของการฝ่าฝืนอุปสรรคชีวิตเพียงลำพังนั้น เป็นความเหนื่อยยากที่ยากจะผ่านพ้นไปโดยง่าย ดังปรากฏเป็นความเห็นใจชะตากรรมของตัวละครแวดล้อมอย่างเคลีย และอาซาที่ต้องเผชิญกับปัญหาในโลกภายนอกเพียงลำพังไร้การค้ำจุนจากพ่อแม่ ความเข้าใจดังกล่าวสามารถพิเคราะห์ได้จากน้ำเสียงที่แผงนัยความน้อยเนื้อต่ำใจต่อชะตากรรมของผู้อื่น รวมถึงตัวเอง ด้วยว่า “คนที่หวังพึ่งได้ก็เห็นจะมีแต่พ่อแม่เท่านั้น แต่สำหรับบางคนแม้แต่พ่อแม่ก็ยังไม่พึ่งไม่ได้” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 359)

นอกจากภูมิหลังที่ไม่สมบูรณ์จะทำให้ผกาแก้วเข้าใจการเผชิญปัญหาของเคลียและอาซาแล้ว ในฐานะที่เธอเป็นผู้หญิงที่โดนผู้ชายเอาเปรียบ ด้วยสดมภ์ไม่เห็นความสำคัญของเธอในฐานะภรรยา เขามักจะมาหาเธอตามอำเภอใจ ผกาแก้วจึงมีความเห็นใจชะตากรรมของรำพรที่ต้องตกอยู่ในสถานะหญิงม่ายด้วยสามีไม่แยแสจนต้องใช้เงินซื้อความรัก ดังที่เธอกล่าวกับสดมภ์ว่า “เรื่องอะไรที่ไม่ทำให้คนอื่นเสียหาย ดิฉันก็ว่าไม่ใช่เรื่องน่ารังเกียจเหยียดหยามอะไรเท่าไร คนเราจะเลือกเกิด จะเลือกเป็น จะเลือกมีไม่ได้หรอกค่ะ” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 315)

นัยยะความเห็นดังกล่าวสามารถพิเคราะห์ได้ทั้งที่สื่อถึงความเข้าใจรำพรในแง่ที่แม่จะมีพฤติกรรมนำดำเนิน แต่ก็หาได้สร้างความทุกข์ใจแก่ผู้อื่นรวมถึงแฝงนัยถึงการอุทธรณ์ความจำเป็นของตนเองที่ต้องตกอยู่ในสภาพเมียเก็บของผู้อื่นอีกด้วย

แม้ความพ่ายแพ้ต่อแรงเสียดทานจากปัญหาชีวิตจะผลักดันให้ผกาแก้วมีพฤติกรรมที่หมิ่นต่อจริยธรรมทางเพศ คือการยอมเป็นภรรยาลับของสดมภ์ ด้วยเล็งเห็นว่าเขาสามารถเป็นที่พึ่งพาแก่เธอได้ แต่กระนั้น เมื่อสดมภ์ข่มเหงอดีตภรรยาอย่างรำพรจนตั้งท้อง ผกาแก้วเองที่เคยประสบปัญหาครอบครัวไม่สมบูรณ์แบบมาแล้ว ก็เกิดสำนึกยับยั้งความสุขสบายอันฉาบฉวยของตนด้วยการถอยห่างออกจากสดมภ์ ผกาแก้ว “ขอให้...[สดมภ์]กลับไปคืนดีกับคุณรำพร และตั้งต้นชีวิตใหม่” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 466) เพื่อ “เด็กที่เกิดมาจะได้มีความอบอุ่นอย่างสมบูรณ์” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.467) ที่สำคัญคือผกาแก้วอ่านพฤติกรรมที่สดมภ์ตามรังควานรำพรออกกว่าเป็นความหึง “หวง” ซึ่งสดมภ์ยังคงนี้กรักรำพรอยู่ การสละความสุขสบายครั้งนี้ของผกาแก้ว ด้วยเล็งเห็นว่าทั้งสดมภ์และรำพรสามารถกลับมาเริ่มต้นสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ใหม่ได้ นับเป็นคุณธรรมสำคัญที่เธอสามารถกอบกู้ความนับถือตนเองกลับมาได้อย่างน่าชื่นชม

อาจกล่าวได้ในที่สุดว่าการเผชิญปัญหาของเคลีย และผกาแก้ว เป็นเนื้อหาสำคัญที่กฤษณา อโศกสินต้องการเน้นย้ำว่า ข้อจำกัดในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการเติบโตมาในสภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ รวมถึงความอ่อนด้อยของวัยวุฒิ และการศึกษานั้น ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพิสูจน์คุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะในแง่ความไม่ดีในการขัดเกลากรรมสันดานของตนเอง ให้รู้จักเรียนรู้ที่มาของปัญหาในชีวิตผู้อื่น รวมถึงการยับยั้งชั่งใจต่อพฤติกรรม และความสุขสบายส่วนตนที่อาจก่อปัญหาต่อผู้อื่น

4.2 การยอมรับความจริง และการกล้าเผชิญปัญหา: คุณธรรมที่กำกับความสัมพันธ์กับผู้อื่น

ความเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ อันเป็นที่มาของการรู้จักยับยั้งชั่งใจที่เคลีย และผกาแก้วใช้เป็นแนวทางในการจัดการกับปัญหาชีวิตของตนนั้น นอกเหนือจากการรักษาความนับถือตัวเอง

ไว้ได้แล้ว อีกแง่มุมหนึ่งยังเป็นบทพิสูจน์คุณค่าความเป็นมนุษย์ ที่เรียนรู้เพื่อยอมรับความจริงว่าตนเองเป็นอุปสรรคต่อการสานสัมพันธ์ในชีวิตคู่ของผู้อื่น การตัดสินใจเผชิญปัญหาด้วยการยอมถอยออกจากความสัมพันธ์ จึงเป็นคุณธรรมที่สามารถกำกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นไว้ได้ ดังที่เคลียสามารถกลับมาอยู่ในการอุปการะของรำพร และมีโอกาสได้ตอบแทนบุญคุณตามสำนึกกตัญญูที่เคลียมีต่อรำพร ส่วนผกาแก้วที่แม้จะเลิกกับสดมภ์แล้ว แต่เมื่อมีโอกาสพบเจอกันอีกครั้ง ทั้งคู่ก็สามารถไต่ถามทุกข์สุขต่อกันในฐานะกัลยาณมิตรที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนอาษาที่เมื่อยอมรับความจริงได้ว่า สดมภ์กับรำพรกำลังมีลูกด้วยกัน การถอยออกจากความสัมพันธ์กับรำพร โดยไม่กล่าวการเผชิญปัญหาความขัดสนเบื้องหน้าที่ไม่มีรำพรคอยอุปถัมภ์ ทำให้สดมภ์นึก “เห็นใจ” ในความ “เสียสละ” ของอาษาและยื่นมือเข้าช่วยเหลือในฐานะมิตรผู้หนึ่ง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แล้วว่าจุดเริ่มต้นของเรื่องราวในนวนิยายเรื่อง ปากามเทพ มีที่มาจากทศนะที่ผู้แต่งต้องการสื่อให้เห็นว่า “การถือทิฐิ” คือมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ชีวิตคู่ต้องประสบความล้มเหลว ดังสื่อผ่านประสบการณ์ชีวิตหลังสมรสของสดมภ์และรำพร ที่ต่างก็ต้องการอยู่เหนืออีกฝ่าย และเมื่อเกิดปัญหา ความถือดีมีทิฐิก็ผลักดันให้ทั้งคู่ปฏิเสธความจริงที่เป็นข้อบกพร่องของตน นั่นคือการไม่ยอมรับผิดในส่วนของตน แต่ยังคงกล่าวโทษอีกฝ่ายว่าเป็นชนวนที่ทำให้เกิดปัญหา ดังที่สดมภ์กล่าวย้อนกับเคลียว่า การที่รำพรต้องเผชิญกับความทุกข์ใจนั้น “ก็ใครละเป็นคนทำ” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 320) ส่วนรำพรก็กล่าวโทษว่าสดมภ์เป็นต้นเหตุ “ให้[เธอ]เป็นบ้าแบบนี้” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.12)

นอกเหนือจากการไม่ยอมรับความจริงที่เป็นข้อบกพร่องของตนเอง ทั้งคู่ยังหนีปัญหาด้วยการไม่ยอมหันหน้าคุยกันเพื่อปรับความเข้าใจ ด้วยเหตุนี้ แม้ทั้งคู่จะเลือกจบปัญหาด้วยการหย่าขาดจากกัน แต่ปัญหาก็ยังเกิดขึ้นตามมาอย่างไม่รู้จบ ดังที่รำพรยังต้องเผชิญความทุกข์อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นอาการ “หงอยเหงาเศร้าซึม...ร้องไห้...เหม่อลอย” เมื่อนึกถึงสดมภ์อย่างไม่รู้ตัว (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.7) ส่วนสดมภ์ก็ยังคงตามรังควานอดีตภรรยาอย่างไม่ลดละ เพราะส่วนลึกเขายังรักและหวงรำพร จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ที่สดมภ์ข่มขืนรำพรจนตั้งท้องนั่นเอง เหตุการณ์ดังกล่าวในช่วงแรกนั้น รำพรรู้สึกว่ามันร้ายต่อสดมภ์ เธอจึงหาทางแก้แค้นให้สดมภ์เสียใจโดยพูดกับเคลียว่า เธออยาก “นินทาเอาเด็กออก” ถ้อยคำดังกล่าวชี้ว่ารำพรวิตกว่าจะสูญเสียคนรักใหม่อย่างไร้อาษา หากเขารู้ว่าเธอตังท้องกับสดมภ์และรำพรอาจต้องกลับไปทนทุกข์ใช้ชีวิตร่วมกับสดมภ์อีกครั้ง

กระนั้นก็ดี ผู้แต่งสื่อให้เห็นคุณค่าของรำพรที่กล้าเผชิญปัญหาและกล้ายอมรับความจริงเมื่อเธอถูกคิดถึงสำนึกความเป็นแม่และมีใจเป็นธรรมที่จะไม่หลอกให้อาษารับเป็นพ่อของเด็ก ทั้งนี้รำพรยังรู้สึกดีเมื่อพูดกับเคลียว่าเด็กที่เกิดมา “เขาก็มีสิทธิ์ที่จะได้บูชาคนที่ทำให้เขามีโอกาสเกิดมาเป็นตัวเป็นตน” นั่นหมายความว่ารำพรกล้าบอกความจริงกับลูกว่าคนที่ทำให้เขาเกิดมาคือพ่อที่ชื่อสดมภ์

รำพรกล้า “สู้หน้ากับความจริง” แม้เผชิญกับการถูกครหาว่าตั้งท้องเพราะ “การถูกข่มขืน” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 449,450,451) สิ่งนี้พิสูจน์คุณค่าของรำพรที่กล้ายอมความจริง พร้อมกับมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้นจึงสามารถรักษาความสัมพันธ์ในชีวิตครอบครัวไว้ได้

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์ที่รำพรถูกสดมภ์ข่มขืนนี้ ก็เป็นจุดหักเหสำคัญในการคลี่คลายปมปัญหาของตัวเอกทั้งสอง ผู้แต่งได้สื่อว่าตัวละครเอกทั้งสองคือรำพรและสดมภ์ยอมรับความจริงว่าตนมีความบกพร่องของตนและการยอมรับอย่างซื่อตรงต่อความรู้สึกส่วนลึกของตน เพราะกล้าเผชิญปัญหาที่เป็นทริฐในใจตน ทั้งคู่ยอมรับข้อผิดพลาดของตนแล้วมุ่งกอบกู้ความสัมพันธ์ของชีวิตคู่พร้อมกัน เห็นความสำคัญของการทำหน้าที่พ่อแม่เมื่อรู้ว่ากำลังจะมีลูกด้วยกัน คุณค่าของการรักษาความสัมพันธ์ฉันผัวเมียไว้ได้ระหว่างสดมภ์กับรำพรเห็นชัดในตอนที่สดมภ์ยอมปรับนิสัยที่หยาบกระด้างและลดโทสะกับการถือทิฐิของตนลงเมื่อรำพรที่เจ็บปวดใกล้คลอด ส่วนรำพรก็ยอมลดอคติลงเมื่อรับรู้ถึงความสำนึกผิดของสดมภ์ เธอจึงยกโทษให้เขา (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น. 483) เมื่อพิเคราะห์ระยะเวลาตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นจนถึงวาระที่รำพรคลอดลูก นับเป็นระยะเวลาที่นานมากพอให้สดมภ์ได้พิสูจน์ตัวเองที่ปรับนิสัยยอมรับข้อบกพร่องของตน จนรำพรเห็นใจลดทิฐิของตนลง รำพรยอมให้สดมภ์ตั้งชื่อลูกตามคำขอ การยินยอมดังกล่าวชี้ว่ารำพรได้ยอมรับความจริงแล้วว่าสดมภ์คือพ่อของลูก และยอมรับกับใจตนเองว่าเสียๆแล้วเธอยังรักสดมภ์

5. จินตภาพเกี่ยวกับป่าที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่อง

5.1 ความสำคัญของการศึกษาจินตภาพในงานวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้อภิปรายในส่วนของบทนำแล้วว่าวรรณกรรมไม่ว่าจะดำรงอยู่ในรูปแบบของวรรณคดีไทยโบราณ หรือวรรณกรรมร่วมสมัยไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย เรื่องสั้นและ/หรือกวีนิพนธ์ก็ตามที่จะพบว่า วัสดุสำคัญในการสื่อประสบการณ์ทางสุนทรียะอันหมายถึงการสื่อเนื้อหาและประสบการณ์ทางอารมณ์ที่ผู้แต่งมุ่งหวังให้เกิดการกระทบความรู้สึกนึกคิดต่อผู้รับของศิลปะแขนงนี้คือ “ภาษา”

อย่างไรก็ดี วัสดุอันหมายถึง “ภาษา” ในงานศิลปะประเภทวรรณกรรมนั้นจะต้อง “เป็นภาษาที่กลั่นกรองแล้ว นักประพันธ์ในบางครั้งอาจไม่ใช่ภาษาที่ใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวัน แต่จะเลือกเฟ้นถ้อยคำสำนวนเพื่อให้เกิดความไพเราะประการหนึ่ง หรือเพื่อแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด

ของตนประการหนึ่ง”(เจตนา นาควัชระ, 2520, น.26)

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาว่าวรรณกรรมมิได้มีการกึ่งในการนำเสนอ ‘สาร’ ในลักษณะของการแจกแจงทุกสิ่งต่อผู้อ่านอย่างละเอียดลออเช่นเดียวกับตำราเรียน บทความวิชาการ การสื่อข่าวสารในหนังสือพิมพ์

ดังนั้น ‘การสื่อสาร’ ทั้งด้านอารมณ์และความนึกคิดในงานวรรณกรรมจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างและซ่อนไว้ภายใต้ระบบสัญลักษณ์ ความเปรียบเชิงอุปมา อุปลักษณ์ อดีพจน์ ฯลฯ เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์และประสบการณ์ร่วม ดังที่เจตนา นาควัชระ(2542, น.4) ได้ชี้แนะแนวทางในการทำความเข้าใจ ‘สาร’ ในงานวรรณกรรมว่า

สิ่งที่ผู้ประพันธ์แสดงออกด้วยภาษา ด้วยถ้อยคำอาจจะไม่ใช่ความหมายทั้งหมดส่วนที่...[ผู้ประพันธ์]...มิได้กล่าวออกมาเป็นลายลักษณ์อักษร อาจจะมีมีความหมายลึกซึ้งไปกว่าสิ่งที่เขาเขียนออกมาอย่างชัดแจ้งก็ได้ “คำ” กับ “ความ” นั้นอาจเป็นสิ่งสัมพันธ์กัน แต่นักประพันธ์บางคนก็ตั้งใจที่จะสื่อ “ความ” ที่เกิน “คำ” ส่วนที่เขาไม่ได้พูดออกมานั้นเป็นส่วนที่เราผู้อ่านจะต้องเข้าไปขุดค้น แสวงหาออกมาให้ได้ โดยอาศัยถ้อยคำที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเป็นเครื่องนำทาง ในกรณีนี้ผู้อ่านจะต้องใช้ทั้งจินตนาการและประสบการณ์ที่ตนมีอยู่ มาช่วยในการแสวงหาความหมายซ่อนเร้นที่...[ผู้ประพันธ์]...แฝงไว้ในวรรณกรรม

สอดคล้องกันกับที่ วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2544, น.263) นักวรรณคดีศึกษาที่กล่าวว่า

การศึกษาวรรณคดีที่แท้จริงคือความพยายามทำความเข้าใจบทประพันธ์ให้ทะลุปรุโปร่ง...พยายามสร้างสภาพอารมณ์ของผู้แต่งในจิตใจของเราเอง โดยใช้มโนคติ (imagination)

การสร้าง “สภาพอารมณ์ของผู้แต่งในจิตใจของเรา” อันหมายถึงกิจกรรมที่ผู้อ่านที่ดีพึงกระทำต่อการศึกษาและทำความเข้าใจวรรณกรรมนั้น คือการตีความตัวบทประพันธ์ก่อปรกกับการสร้างจินตนาการ โดยอาศัยบทประพันธ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำความเข้าใจตัวบทประพันธ์ที่ผู้แต่งได้แนบไว้กับกลศิลป์ทางภาษาเพื่อใช้โน้มนำความนึกคิดของผู้อ่าน ซึ่งมีคำเรียกว่ากระบวนการทาง “จินตภาพ”

กลวิธีดังกล่าวนี้ นักวรรณคดีศึกษาอย่างกุหลาบ มลลิกะมาส(2519, น.36) ให้นิยาม

ไว้ว่า “เป็นภาพที่เกิดจากการใช้ถ้อยคำ [ของผู้ประพันธ์] เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความคิด ความรู้สึกและความประทับใจ” เมื่อได้อ่านวรรณกรรมเรื่องหนึ่งๆ

อนึ่ง ความสำคัญของการศึกษาจินตภาพในงานวรรณกรรมนั้น นักวรรณคดีศึกษาอย่างดวงมน จิตรจันงค์ (2536, น.114 อ้างจาก I.A. Richards, 1965, p. 171-223) กล่าวว่า

จินตภาพเป็นปฏิกริยาขั้นหนึ่งของผู้อ่าน ซึ่งจะนำไปสู่ปฏิกริยาขั้นต่อไป คือ ความคิดอารมณ์สะท้อนใจและทัศนคติ จินตภาพเป็นสื่อชักนำความคิดและเร้าอารมณ์สะท้อนใจกล่าวได้ว่า จินตภาพอาจปรากฏได้หลายรูป และแม้มีรูปต่างกันก็อาจก่อให้เกิดความสะท้อนใจอย่างเดียวกันได้ ลักษณะสำคัญของจินตภาพก็คือ พลังที่จะก่ออารมณ์สะท้อนใจ

ดังที่ผู้วิจัยได้ประมวลทัศนะและความเห็นของนักวรรณคดีศึกษามาในข้างต้นเกี่ยวกับการศึกษาวรรณกรรมก็อาจกล่าวได้ในที่สุดว่า การศึกษาจินตภาพในงานวรรณกรรมเป็นกระบวนการและกิจกรรมสำคัญที่เอื้อประโยชน์ให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงแก่นสำคัญของงานวรรณกรรมได้ลึกซึ้งขึ้น ในลักษณะการตีความนัยสำคัญที่ผู้แต่งได้แสดงและซ่อนไว้ภายใต้กลวิธีทางภาษา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการตีความหมายชีวิตในนวนิยายเรื่อง **ปากามเทพ** ของกฤษณา อโศกสิน ผู้วิจัยจึงเห็นควรอย่างยิ่งในการให้ความสำคัญกับการศึกษากระบวนการทางจินตภาพที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องดังกล่าว ในแง่การวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่กฤษณา อโศกสินใช้สื่อความหมายชีวิตมนุษย์ และโน้มนำผู้อ่านให้ร่วมรับประสบการณ์เดียวกันกับตัวละครสำคัญ ดังจะได้อภิปรายต่อไปนี้

5.2 จินตภาพเกี่ยวกับป่าที่สัมพันธ์กับแก่นเรื่องนวนิยาย ปากามเทพ

คุณค่าทางวรรณศิลป์ในนิยายเรื่อง **ปากามเทพ** นอกเหนือจากความลุ่มลึกด้านเนื้อหา ในแง่ที่ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินนำเสนอ “สาร” ที่สามารถกระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านเกิดการขบคิดและใคร่ครวญความหมายแท้จริงของชีวิต โดยเฉพาะในแง่มุมของการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ ดังผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นปัญหาและคุณค่าของมนุษย์แล้วนั้น

ผู้วิจัยยังพบว่า กลวิธีทางภาษาที่กฤษณา โอโศกสินเลือกสรรมาใช้ในการโน้มน้าวความนึกคิดของผู้อ่านให้เกิดจินตภาพอันหมายถึงความพยายามสร้างภาพในใจของผู้อ่านเพื่อร่วมรับประสบการณ์เดียวกันกับตัวละครสำคัญในนวนิยายเรื่องดังกล่าวนี้ นั้น มีความสัมพันธ์กับแก่นเรื่องอย่างน่าสนใจศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลวิธีทางภาษาอย่างความเปรียบเทียบกับ “ป่า” ที่ผู้แต่งคือกฤษณา โอโศกสินผูกเข้ากับชื่อเรื่อง รวมถึงประสบการณ์และสัญชาตญาณของตัวละครสำคัญในเรื่องได้อย่างน่าสนใจ

ทั้งนี้ เบื้องต้นเมื่อเราพิจารณาความหมายของพื้นที่ทางธรรมชาติอย่าง “ป่า” ว่าเป็นคู่ตรงข้ามกับพื้นที่ของเมือง อันเป็นพื้นที่ที่หมายถึงความเจริญ ความมีอารยะธรรม มีระเบียบแบบแผนรวมถึงเงื่อนไขของกฎเกณฑ์คอยกำกับความนึกคิด รวมถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมแล้วนั้น เราก็จะพบลักษณะเด่นของพื้นที่ทางธรรมชาติอย่าง “ป่า” ในความหมายของพื้นที่ที่มีความเป็นอิสระปราศจากการควบคุมจากกฎเกณฑ์และเงื่อนไขทางศีลธรรม อันเปิดโอกาสให้มนุษย์ได้แสดงสัญชาตญาณดิบของตนออกมาตราบเท่าที่ใจปรารถนา

ในวัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ของวรรณกรรมไทยนับเนื่องเรื่อยมาตั้งแต่ในยุควรรณคดีโบราณพบว่าผู้ประพันธ์ และ/หรือกวีได้เลือกใช้ลักษณะของพื้นที่ “ป่า” ในความหมายข้างต้น มาเป็นฉากรองรับเมื่อผู้แต่งต้องการแสดงความซับซ้อนทางอารมณ์ รวมถึงการเผยสัญชาตญาณทางเพศของตัวละคร

การศึกษาของ ดวงมน จิตรจำนงค์ (2544) เรื่อง **คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น** ดวงมนชี้ว่า ลักษณะของงานวรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น แม้จะมีสืบทอดขนบการใช้ฉากธรรมชาติมาจากงานสมัยอยุธยา แต่ก็มีการพัฒนาที่แหลมคมขึ้นกว่าเดิมด้วยการแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยเฉพาะของตัวละคร รวมถึงการแสดงความซับซ้อนทางอารมณ์ของตัวละคร

ดังปรากฏในวรรณคดีเรื่อง **ขุนช้างขุนแผน** เมื่อครั้งที่ขุนเมือเมื่อครั้งยังเป็นพลายแก้วลอบรักกับนางพิม กวีคือสุนทรภู่ก็เลือกใช้พื้นที่ธรรมชาติอย่างไร้ฝ่ายมาเป็นฉากรองรับการเผยให้เห็นถึงสัญชาตญาณทางเพศที่ปราศจากการปรุงแต่งของหนุ่มสาวแรกเริ่ม ทั้งคู่แสดงความรักต่อกันอย่างเป็นอิสระในฉากธรรมชาติ ซึ่งไม่มีผู้ใดพบเห็น นัยของการปราศจากการพบเห็นจึงหนุนให้ ความหมายของพื้นที่ทางธรรมชาติกับการปราศจากกฎเกณฑ์ทางสังคม โดยเฉพาะศีลธรรมทางเพศชัดขึ้น

เมื่อถึงคราวที่ตัวละครอย่างขุนแผนกับนางพิมต้องพิสูจน์ธาตุแท้ซึ่งกันและกันในด้านความรัก ผู้แต่งก็ยังคงเลือกใช้พื้นที่ทางธรรมชาติอย่าง “ป่า” มาเป็นฉากสำคัญที่รองรับการพิสูจน์ตัวตนของคนทั้งคู่ ด้วยป่าเป็นพื้นที่ที่สื่อถึงอุปสรรคและความยากลำบาก ดังปรากฏเป็นคำพูดแสดง

ความซับซ้อนทางอารมณ์ และความตึงเครียดของวันทองเมื่อครั้งต้องร่วมตระการกำล่ำบากขณะเดินทางกลางป่ากับขุนแผน ว่า

นิजाเอ๋ยเคยสำราญอยู่บ้านช่อง	ถนนอน้องมิให้หน่วยระคายหมาง
คลึงเกล้าเข้าเย็นไม่เว้นวาง	อยู่กินก็สำอองลอออง
ยามนอนเคยนอนบนเตียงตั้ง	มั่งบังยุ้งรินไม่บิ่นตอง
ยามร้อนนอนเล่นบนเตียงทอง	มีคนประคองคอยพัด้วี
.....
สารพัดวิบัติไปหมดสิ้น	ละถิ่นฐานนานดอนมานอนเลื่อน
แสงไฟไม่อยู่มาดุเดือน	เหยาเรือนทิ้งมาหาร่มไม้
.....
<u>จะทิ้งขว้างอย่างไรต้องไปด้วย</u>	<u>จะมอดม้วยก็ตามแต่ว่าสนา</u>
นางทอดตัวกอดผ้าแล้วโศกา	ซบหน้านึ่งหลับระงับไป

(ดวงมน จิตรจำนงค์, 2544. น. 105-106 อ้างจาก
เสภาขุนช้างขุนแผน, ตอนที่ 18, 2517)

อย่างไรก็ดี วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ดังกล่าว ยังพบว่ามีปรากฏสืบเนื่องเรื่อยมาในวรรณกรรมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นนวนิยาย เรื่องสั้น รวมถึงนวนิยายที่เป็นกรณีศึกษาอย่าง **ป่ากามเทพ** ผู้แต่งคือกฤษณา อโศกสินได้ใช้ความเปรียบเกี่ยวกับ “ป่า” เชื่อมโยงกับความรู้สึกนึกคิด สัญชาตญาณ และประสบการณ์ชีวิตของตัวละครสำคัญในเรื่องไม่ว่าจะเป็นรำพร เคลีย สดมภ์รวมถึง ผกาแก้วซึ่งพบว่ามีปรากฏมากกว่า 10 ครั้ง

ความเปรียบดังกล่าวปรากฏเด่นชัดเรื่อยมาตั้งแต่ชื่อเรื่องคือ **ป่ากามเทพ** กฤษณา อโศกสินใช้ความเปรียบแบบตัดกัน (Paradox) ระหว่างความหมายของคำว่า “ป่า” ซึ่งสื่อถึงพื้นที่ที่เต็มไปด้วยวิบากอันซับซ้อน เมื่อมนุษย์พลัดหลงเข้าไปในป่าแล้วก็เป็นกรยากที่จะรอดพ้นออกมาได้อย่างปลอดภัย อีกทั้ง “ป่า” ยังเป็นพื้นที่ที่ปราศจากกฎเกณฑ์ทางสังคมคอยควบคุมพฤติกรรม ดังนั้นในพื้นที่ของ “ป่า” นี้มนุษย์จึงสามารถเผยสัญชาตญาณของตนได้อย่างเป็นอิสระ

เมื่อพิจารณาเนื้อหาในนวนิยายเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยก็พบว่าการเผยให้เห็นสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์เป็นแก่นสำคัญของเรื่องซึ่งปรากฏอย่างเด่นชัด ส่วนคำว่า “กามเทพ” ก็เป็นคำที่มีความหมายเปรียบแทนสัญลักษณ์สากลที่สื่อถึงความรักและความใคร่ของมนุษย์

ด้วยเหตุดังกล่าวมานี้ ความหมายของชื่อเรื่อง **ป่ากามเทพ** นั้นจึงมีนัยแฝงชวนให้ตีความถึงแก่นเรื่องว่า ผู้แต่งคือกฤษณา อโศกสินต้องการสื่อให้เห็นว่า ประสบการณ์ความรักความใคร่

ของมนุษย์นั้นเปรียบเสมือนกับการผจญไปใน “ป่า” ซึ่งเต็มไปด้วยอุปสรรคนานัปการ และในป่าแห่งความรักความใคร่ในนวนิยายเรื่องดังกล่าวนี้ เมื่อมนุษย์คือตัวละครสำคัญอย่างรำพร สดมภ์ อาซาเคลียและผกาแก้วพลัดหลงเข้าไปแล้วนั้น ตัวละครดังกล่าวจะต้องฝ่าฟันวิบากนานัปการเพื่อพิสูจน์ความนึกคิดในกมลสันดานรวมถึงการพิสูจน์คุณค่าความเป็นมนุษย์ของตน โดยเฉพาะวิบากในประเด็นที่เกี่ยวพันกับความหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ

อย่างไรก็ดี นอกจากชื่อเรื่องแล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่าในส่วนของคำนำฉบับรวมเล่มตีพิมพ์ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2552 กฤษณา อโศกสินยังเปรยความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ชีวิตของตัวละคร โครงเรื่องกับจินตภาพเกี่ยวกับ “ป่า” ว่า

[เมื่อ]...สำนักพิมพ์...มาขอจัดพิมพ์...[นวนิยายเรื่อง **ป่ากามเทพ**]
ใหม่ นับว่าช่วยให้ข้าพเจ้าได้รู้ถึงความทรงจำเกี่ยวกับตัวละครทุกตัวที่ข้าพเจ้าจับ
จูง พวกเขาเข้าสู่ป่าแห่งความรักความหลงจนแทบจะทรงกายไว้ไม่อยู่ (กฤษณา
อโศกสิน, 2552, น.3) (เน้นโดยผู้วิจัย)

เมื่อพิจารณาถ้อยแถลงดังกล่าวของกฤษณา อโศกสินกับเหตุการณ์ที่ปรากฏในเนื้อเรื่องเราจะพบความสอดคล้องกันอย่างน่าสนใจ เนื่องจากตัวละครสำคัญในเรื่องไม่ว่าจะเป็นรำพร สดมภ์เคลีย อาซารวมถึงผกาแก้วต่างต้องเผชิญปัญหาชีวิตอันซับซ้อนเปรียบได้กับการผจญไปใน “ป่า” ลึก โดยเฉพาะในประเด็นของการเผชิญปัญหาที่เกี่ยวพันกันระหว่างความรักความใคร่กับจริยธรรมทางเพศ

ดังที่รำพรกับสดมภ์คู่สามีภรรยาที่ต้องเผชิญปัญหาความไม่ลงรอยความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ที่ต่างฝ่ายต่างอยากมีอำนาจเหนือกว่า ความบาดหมางดังกล่าวได้ผลักดันให้ทั้งคู่ตัดสินใจหย่าขาดกัน และต่างก็ได้รับผลกระทบทางจิตใจอันหนักหน่วง เช่นที่รำพรต้องเผชิญปัญหาความเปลี่ยวเหงาจนต้องอุปถัมภ์เด็กหนุ่มมาอยู่กินฉันสามี เพื่อชดเชยความขาดพร่องทางกามารมณ์รวมถึงตอบสนองนิสัยเจ้าทิฐิที่นี้ก็อยากเอาชนะอดีตสามี

ส่วนสดมภ์เมื่อประสบกับความผิดหวังกับชีวิตสมรส ด้วยเหตุเขาไม่สามารถแสดงนิสัยเจ้าสำราญได้ตามใจปรารถนา ปัญหาดังกล่าวได้ก่อให้เกิดปมในใจในแง่ที่รู้สึกขยาดกับชีวิตสมรส เมื่อเลิกรักกับรำพรสดมภ์จึงใช้นิสัยเจ้าสำราญเชิงกามารมณ์อย่างเรื่อยเปื่อยไร้จุดหมาย เขาไม่คิดผูกมัดตัวเองด้วยการแต่งงานกับหญิงอื่น แต่กระนั้นทิฐิในตัวของทั้งคู่ก็เป็นชนวนสำคัญที่ก่อให้เกิดความรุนแรงทางเพศขึ้นเมื่อสดมภ์ใช้กำลังข่มขืนอดีตภรรยาอย่างรำพรจนตั้งท้อง

ส่วนอาซาและผกาแก้วต่างต้องเผชิญกับปัญหาความขัดสน เมื่อไม่อาจรับมือได้ทั้งคู่จึงใช้ความเป็นชายและหญิงของตนเป็นทางลัดในการยกระดับชีวิต และถึงแม้ทั้งคู่จะมีความเป็นอยู่ที่

ดีขึ้น แต่ในความนึกคิดส่วนลึกทั้งอาซาและผกาแก้วต้องเผชิญกับความขัดแย้งในใจอย่างหนักหน่วง เมื่อต้องตกอยู่ในอาณัติของผู้อุปถัมภ์อย่างสงบเสงี่ยม ไม่สามารถแสดงความต้องการแท้จริงของตนได้ ดังเช่นอาซาเมื่อเกิดความรู้สึกปรารถนาในตัวเคลีย เขาต้องเก็บความรู้สึกนั้นไว้ด้วยยังต้องพึ่งพาด้วยการเงินจากรำพร ส่วนผกาแก้วไม่มีสิทธิ์เรียกร้องสิ่งใด นอกจากสดมภ์พอใจจะให้ ไม่ว่าจะเป็นเวลาหรือทรัพย์สิน รวมถึงเคลียเด็กสาวในบ้านของรำพรที่เมื่อเกิดความรู้สึกหลงรักอาซาชายคนรักของผู้มีพระคุณ เคลียต้องเผชิญกับความขัดแย้งในใจอย่างหนักหน่วงเมื่อต้องจัดการกับความปรารถนาส่วนตนที่อาจก่อความทุกข์ใจต่อผู้มีพระคุณ

ปัญหาของตัวละครสำคัญดังกล่าวมานั้น กฤษณา อโศกสินได้ผูกโยงกับความเปรียบเกี่ยวกับ “ป่า” เพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการร่วมรับประสบการณ์เดียวกันกับตัวละครได้อย่างเป็นเอกภาพสอดคล้องกับแก่นเรื่อง ที่มีความน่าสนใจศึกษาเป็นอย่างมาก

อาจกล่าวได้ในที่สุดว่า การศึกษาตีความจินตภาพอันเกิดจากความเปรียบเกี่ยวกับ “ป่า” ที่กฤษณา อโศกสิน ผูกโยงเข้ากับประสบการณ์ของตัวละครสำคัญข้างต้นนั้น จะทำให้ผู้อ่านเข้าถึงแก่นสำคัญของเรื่องได้อย่างลึกซึ้งและเต็มเม็ดเต็มหน่วย สอดคล้องกับดวงมน จิตรจำนงค์ (2536, น.133) กล่าวว่า “การศึกษาความเปรียบและสัญลักษณ์...ส่วนหนึ่งนำไปสู่ความเข้าใจต่อวรรณคดีทั้งในแง่การตีความและประเมินค่า” ด้วยเหตุนี้การตีความหมายชีวิตมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง ปากามเทพจึงควรตีความกลวิธีดังกล่าวว่ากฤษณา อโศกสินสื่อประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ด้วยทัศนะอย่างไร

5.3 การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับป่าเพื่อสื่อถึงประสบการณ์ชีวิตมนุษย์

จุดเริ่มต้นในนวนิยายเรื่อง ปากามเทพ มีที่มาจากทัศนะที่ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินต้องการแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยภายนอกของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นความเพียบพร้อมทั้งในด้านรูปสมบัติและทรัพย์สมบัตินั้น ไม่ได้มีความสำคัญต่อการรักษาความสัมพันธ์ในชีวิตคู่มากไปกว่าพื้นฐานทางความคิดในแง่มุมการให้เกียรติและการเคารพความคิดคู่ชีวิต โดยเฉพาะการยอมปรับลดลักษณะนิสัยเฉพาะตน เช่นการถืออิทธิ การเรียนรู้ที่จะยอมรับในความผิดพลาดของตน ดังที่ผู้แต่งได้แสดงผ่านประสบการณ์ชีวิตสมรสของตัวละครสำคัญอย่างสดมภ์กับรำพรตัวละครสำคัญในนวนิยายเรื่องดังกล่าวนี้

ใน ปากามเทพ ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินได้เผยให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาของสดมภ์กับรำพรแม้จะเริ่มต้นด้วยงานแต่งงานที่ยิ่งใหญ่ “หรรษาเอิกเกริกที่สุด แทบจะไม่มี

ใครเทียบเท่าเลยในรอบปี” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.80) เนื่องจากทั้งคู่ต่างทัดเทียมกันทั้งด้าน การศึกษาและฐานะครอบครัว แต่กระนั้น ลักษณะนิสัยเฉพาะตนที่ได้รับการหล่อหลอมมาจากพื้นฐาน การเลี้ยงดูก็เป็นผลให้ต่างก็ “...เป็นคนเจ้าความคิด...ไม่มีใครยอมเออออให้ใคร” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.39)

แต่กระนั้น ลักษณะนิสัยของตัวละครทั้งสองที่ต่างยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ อีกทั้งทั้งคู่ยังเห็นความต้องการของตนเป็นสำคัญนี้ ก็ได้ นำพาใช้ชีวิตสมรสเผชิญกับปัญหาความไม่ลง รอยในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ทั้งคู่เอาชนะกันด้วยอารมณ์ประชดประชัด พฤติกรรมดังกล่าวได้ นำพาชีวิตสมรสเกิดปัญหาความรุนแรงทั้งวาจาและการกระทำ จนความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาต้อง สิ้นสุดลงด้วยการหย่าร้างกันในที่สุด

ผลพวงอันเป็นโทษของการไม่รู้จักขีดเกลานิสัยเฉพาะตนเมื่อต้องร่วมใช้ชีวิตกับคู่ สมรส นอกจากความล้มเหลวอย่างเป็นรูปธรรมคือการจดทะเบียนหย่าแล้วนั้น กฤษณา อโศกสินยังใช้ กลวิธีทางภาษา คือการแสดงเปรียบเทียบระหว่างสภาพจิตใจของรำพรกับ “ป่า” มาเป็นกลศิลป์ใน การโน้มน้าวผู้อ่านให้เกิดจินตนาการร่วมรับรู้ความทุกข์ใจอันเกิดจากความผิดหวังจากคู่ชีวิตอย่างสุดมรร วมถึงสภาพชีวิตหลังสมรสของรำพร ดังที่รำพรระบายกับเคลียว่า

ผู้หญิงคนไหนที่ได้ตัวที่ไม่รู้จักความรับผิดชอบ ไม่รู้จักการร่วมทุกข์
ละก็ผู้หญิงนั้นจะร้องไห้เกือบทุกวัน เชียวแกเอ๊ย ถึงมีเงินก็ไม่มีประโยชน์อะไร ดู
ตัวอย่างจากฉันซี แต่งงานกันหรรษาเอิกเกริกที่สุด แทบจะไม่มีใครเทียบเท่าเลยใน
รอบปีนั้น แต่ฉันก็ไม่เคยมีความสุขเหมือนกับความหรรษาในวันแต่งงาน ชีวิต
แต่งงานคือป่าช้าซัดๆ มันไม่ใช่เมืองแมนแดนสรวงอะไรอย่างที่เราคิดฝันไว้หรอก
(กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.80) (เน้นโดยผู้วิจัย)

เมื่อพิจารณาลักษณะพื้นที่ของ “ป่าช้า” ผู้อ่านจะเกิดจินตนาการได้ถึงสภาพของ พื้นที่ที่ถูกใช้ฝังศพบรรยากาศเงียบเหงาและเปล่าเปลี่ยวชวนหดหู่ การสื่อประสบการณ์ชีวิตสมรสของ รำพรที่ถูกเปรียบเข้ากับ “ป่าช้า” จึงทำให้ผู้อ่านรับรู้ได้ถึงชีวิตสมรสที่เงียบเหงาแห่งแล้งปราศจาก ความชื่นใจ ด้วยรำพรต้องเผชิญกับความอ้างว้างและเปล่าเปลี่ยวเพียงลำพังเนื่องจากเธอไม่ได้รับ ความเอาใจใส่จากสามีดังที่เธอคาดหวังไว้ โดยเฉพาะการขาดการปรนนิบัติในแง่กามารมณ์ ดังที่รำพร เผยเป็นนัยกับเคลียว่า “ฉันทุกข์ก็เพราะมีไอ้สมมภ์ทำให้ทุกข์ แต่ฉันก็ทุกข์เพราะไม่มีไอ้สมมภ์นาย สมมภ์เหมือนกัน” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.24)

อาจกล่าวได้ในที่สุดว่า การที่กฤษณา อโศกสินเปรียบเทียบชีวิตหลังสมรสของรำพร ที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ใจด้วยเหตุที่สามีไม่เอาใจใส่โดยเชื่อมโยงกับพื้นที่ “ป่าช้า” นี้ ผู้แต่งต้องการ

สื่อให้ผู้อ่านทราบถึงความทุกข์และทรมานจิตใจของรำพรที่เปรียบได้กับการมีชีวิตที่ทรมานราวกับตายทั้งเป็น

การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับป่าเชื่อมโยงกับการเผชิญปัญหาในชีวิตด้วยความรู้สึกอ้างว้างเปล่าเปลี่ยวนั้น ยังปรากฏผ่านประสบการณ์ชีวิตของตัวละครสำคัญคือเคลียเด็กสาวกำพร้า แม่เคลียจะเติบโตด้วยการอุปการะของรำพร แต่กระนั้นเคลียก็ถูกเลี้ยงมาอย่างกึ่งลูกกึ่งคนใช้ ดังที่รำพรรักและให้ความสนิทสนมกับเคลียเสมือนลูก แต่กระนั้นรำพรก็ไม่ได้ปิดบังต้นกำเนิดของเคลียว่าเคลียมีที่มาอย่างไร ดังที่เคลียเล่าถึงประวัติของตัวเองในตอนเปิดเรื่องว่า

เมื่อจำความได้ในวันแรก ดิฉันก็พบตัวเองเป็นเด็กอยู่ในบ้านคุณรำพรสหัชชะ...สามีของเธอชื่อสดมภ์ คนทั้งสองไม่มีบุตร จึงไปขอดิฉันจากโรงพยาบาล แต่ก็ไม่ได้เลี้ยงอย่างบุตร (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.7)

ที่สำคัญรำพรไม่เคยให้เคลียทานข้าวร่วมโต๊ะพร้อมเธอ ปฏิกริยาดังกล่าวได้เน้นย้ำให้เคลียเกิดความตระหนักรู้ในฐานะตัวเองเสมอมา

สำนึกของการเป็นกำพร้ากอบปรักกับตัวตนในบ้านที่ไม่ชัดเจนนี้ เป็นปมสำคัญในใจที่ก่อให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งโดดเดี่ยวใจเสมอมา ยิ่งเมื่อเคลียต้องเผชิญกับปัญหาเชิงกามารมณ์ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ด้วยเคลียเกิดความรู้สึกรักอาชา ตัวเอกชายที่มีสถานะเป็นสามีอย่างลับๆของรำพรผู้มีพระคุณต่อเคลียเสมือนแม่บังเกิดเกล้า

ภาวะดังกล่าวได้บีบเค้นให้เคลียเกิดความรู้สึกที่คละเคล้าไปด้วยความกดดัน ความหวาดกลัวว่าตนเองจะผิดหวัง รวมถึงความรู้สึกหึงหวงในตัวอาชา ความรู้สึกเหล่านี้ได้กลายเป็นปมตอกย้ำให้เคลียเกิดความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในชะตาชีวิตของตนเอง เมื่อเคลียไม่รู้จักหันหน้าระบายความทุกข์ใจหรือขอคำปรึกษาจากใครได้ เนื่องจากรำพรเลี้ยงเคลียไว้แต่กับบ้านเคลียจึงมีเพื่อนฝูงไม่มากนัก ภาวะดังกล่าวของเคลียนั้น ผู้แต่งเผยให้ทราบผ่านการเผยให้เคลียรำพันกับตนเองว่า

ดิฉันเผชิญกรรมเก่ามาตั้งแต่เกิดก็ว่าได้ นามนต์แห่งชีวิตของฉันก็คือ น้ำตาน้ำตาแห่งความไร้ญาติขาดมิตร น้ำตาแห่งความระกำซ้ำชอก ขณะเดินเดียวเข้าสู่ป่าแห่งความระกำซ้ำชอก [และ]เดินเดียวเข้าสู่ป่าแห่งความรัก (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.201) (เน้นโดยผู้วิจัย)

นัยของการ “เดินเดียว” สู่ “ป่าแห่งความระกำซ้ำชอก” เป็นความเปรียบที่สามารถพิเคราะห์ได้ว่าผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินต้องการสื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการเชื่อมโยงระหว่าง

ดำเนินชีวิตอันเปล่าเปลี่ยวใจของเคลียกับการเดินป่า เนื่องจากชีวิตของเคลียนั้นมีความจำเป็นต้องเผชิญกับปัญหาและความทุกข์ใจด้วยตัวคนเดียวเสมอมา ตัวตนที่ไม่ชัดเจนของเคลียนั้นจึงเปรียบเสมือนกับชีวิตที่วางอยู่บนความไม่แน่นอน ไร้หลักประกันความมั่นคง อาษาที่เหมือนจะพอเป็นที่พึ่งได้แต่ก็ยังแสดงความโลเลในแง่ที่เขาให้บอกรักเธอแต่ยังอยู่กับราพร ความรู้สึกโดดเดี่ยวดังกล่าวของเคลียนั้นผู้แต่งได้นำมาผู้อ่านผ่านจินตภาพของการเดินป่าซึ่งเต็มไปด้วยอุปสรรคและความไม่แน่นอน สิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์หรือเคลียอยู่รอดในป่าแห่งชีวิตนี้ได้หรืออย่างน้อยคือไม่ต้องอาหารร้อนใจมากนัก ก็คือความรู้สึกอบอุ่นใจว่าตนมีคนรอบข้างคอยปลอบขวัญและให้กำลังใจ แต่เคลียกลับต้องใช้ชีวิตด้วยความรู้สึกทั้งที่กำพ้อและไร้ญาติ ทุกครั้งที่ประสบปัญหาเคลียต้องฝ่าฟันด้วยตัวเอง ดังพิเคราะห์ได้จากนัยแฝงของคำรำพันที่ว่า “น้ำตาคือน้ำมนต์” ที่สามารถพิเคราะห์ได้ว่า เคลียต้องเผชิญปัญหาชีวิตด้วยตนเองเพียงลำพังเสมอมา ความทุกข์ใจแต่ละครั้งนำมาซึ่งการปลุกปลอบตัวเองให้เกิดการเรียนรู้ความจริงของชีวิต

ส่วนการเดินเดี่ยวสู่ “ป่าแห่งความรัก” เป็นความเปรียบที่ผู้แต่งสร้างจินตภาพเกี่ยวกับป่าในความหมายเดิม นั่นคือการสื่อถึงการเผชิญชีวิตท่ามกลางอุปสรรคมา นำมาผู้อ่านให้เข้าใจถึงความความรู้สึกโดดเดี่ยวของเคลียอันมีที่มาจากความสับสนต่อความย้อนแย้งระหว่างความหวังที่อาชามอบให้เธอกับการกระทำที่สวนทางกับคำพูด ด้วยอาชายังคงรับความช่วยเหลือจากราพรและยังอยู่ในสภาพสามีมของราพร การเผชิญความขัดแย้งในใจอันมีที่มาจากปัญหาเรื่องกามารมณ์ก่อปรกกับความความขาดพร่องในใจเรื่องการเป็นกำพ้อ เป็นมูลเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดเคลียรู้สึกว่าการกำลังเผชิญปัญหาแต่เพียงลำพังในป่าที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน

นอกจากนี้ การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับป่าเพื่อเป็นสื่อผู้อ่านให้เกิดภาพในใจเกี่ยวกับการฝ่าฟันปัญหาชีวิตของตัวละคร ยังปรากฏในประสบการณ์ชีวิตของตัวละครสำคัญอย่าง ผกาแก้วภรรยาลับของสดมภ์

ผกาแก้วเติบโตมาในครอบครัวที่มีฐานะยากจน อีกทั้งเธอบจบการศึกษาในระดับชั้นไม่สูงมากพอที่จะเลือกงานได้ เธอจึงยึดอาชีพเป็นลูกจ้างในร้านเสริมสวยเพื่อเลี้ยงชีพ เมื่อพ่อและแม่เสียชีวิตลง เธอจึงกลายเป็นเสาหลักในการส่งเสียน้องชายที่กำลังอยู่ในวัยเรียน ดังที่ผู้แต่งได้กำหนดให้ ผกาแก้วเผชิญประสบการณ์ชีวิตที่เป็นแรงบีบเค้นให้เธอต้องตกอยู่ในสภาพเมียเก็บของสดมภ์ว่า

...เวลานั้นที่กำลังกระเสือกกระสนจะได้เป็นอิสระ มีร้านเองไม่ต้องอยู่ในอำนาจนายจ้าง พี่ไม่มีทางเลือกจะเคลีย เธอคิดหรือว่าความรักอย่างเดียวจะช่วยให้อะไรดีขึ้น ถ้าเราไปรักกับคนมีแต่ตัว พี่คิดว่าจะยิ่งฉุดเราให้ต่ำลงใหญ่ ต่างคนต่างมีแต่ตัว ลูกเกิดมาไม่รู้จะเอาบ้านที่ไหนให้เขาอยู่ ไม่รู้จะเอาอะไรให้เขาเรียน ชีวิตยุคใหม่ไม่ใช่สวนดอกไม้ แต่มันเป็นป่าและพี่ใช้ชีวิตเดินป่ามานานพอสมควรจน

เหนื่อยหน่ายที่จะเดินต่อไปอีกแล้ว ที่ต้องหยุดขึ้นเดินต่อไปหัวใจมันด้าน ฝ่าเท้า
ระบมหนามใหม่เกี่ยวตัวเป็นริ้วรอย (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.354) (เน้นโดย
ผู้วิจัย)

จินตภาพของ “ป่า” ที่ปรากฏในบริบทข้างต้น เป็นภาพที่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบ
ความยากลำบากของการใช้ชีวิตในสังคมเมือง ที่ผูกแก้วต้องดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดให้ได้ท่ามกลางแรง
กดดันรอบด้านโดยเฉพาะแรงกดดันปัญหาทางเศรษฐกิจ ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินเปรียบ
ประสบการณ์ดังกล่าวเข้ากับการเอาตัวรอดจากป่าซึ่งเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยอุปสรรคนานัปการ ดังที่ผู้
แต่งเปรียบเทียบสัญลักษณ์คือ หนามใหม่ กลวิธีดังกล่าวทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการได้ถึงความ
เหนื่อยยากของผู้หญิงตัวคนเดียวที่ต้องดิ้นรนเอาตัวรอดจากปัญหาชีวิต จนต้องยอมอาศัยทางลัดคือ
การยอมขายความเป็นหญิงแก่สตรมภ์ผู้ชายที่สามารถคำนวณฐานะและยกระดับความเป็นอยู่ของเธอให้ดี
ขึ้น

อนึ่ง กลวิธีทางภาษาที่ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินใช้ความเปรียบเกี่ยวกับ “ป่า”
มาโน้มน้าให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพเพื่อร่วมรับประสบการณ์ชีวิตของตัวละครนั้น กฤษณา อโศกสินยังได้
เน้นย้ำในตอนจบเรื่อง ดังที่สตรมภ์กล่าวกับรำพรภายหลังจากคนทั้งสองได้ปรับความเข้าใจกันและร่วม
สร้างครอบครัวใหม่กันอีกครั้งว่า “เวลานี้เราฟันป่าลึก มาถึงทุ่งโล่งแล้ว” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.
521) เมื่อทำความเข้าใจการเผชิญปัญหาชีวิตของตัวละครสำคัญ โดยเฉพาะสตรมภ์กับรำพรแล้วนั้น
นัยของการฟันป่าลึกดังที่ปรากฏผ่านถ้อยคำของสตรมภ์นั้น สามารถพิเคราะห์ได้ถึงการก้าวข้ามผ่าน
ปัญหาในประสบการณ์ชีวิตรักนั่นเอง

อย่างไรก็ดีพื้นที่ทุ่งโล่งก็ยังเป็นอีกจินตภาพที่ผู้แต่งได้ทิ้งท้ายให้ผู้อ่านควรพิเคราะห์
ต่อไปว่า คนทั้งสองยังไม่พ้นจากการต้องระมัดระวังตัวในการประดับประดาชีวิตคู่ ด้วยพื้นที่ของทุ่ง
ยังเป็นพื้นที่อาจมีอุปสรรคให้ต้องฝ่าฟันต่อไป

อาจกล่าวได้ในที่สุดว่า เมื่อพิจารณาว่าแก่นเรื่องในนวนิยายเรื่อง ป่ากามเทพ ส่วน
หนึ่งนั้น ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินต้องการแสดงให้เห็นว่าชีวิตของมนุษย์นั้นมีโชงง่าย ด้วยเหตุที่
มนุษย์จะต้องฝ่าฟันปัญหาชีวิตนานัปการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเชิงกามารมณ์อย่างความเปลี่ยวเหงาที่ตัว
ละครเอกอย่างรำพรรวมถึงเคลียดองเผชิญ ปัญหาอันเกิดจากข้อจำกัดของชีวิตอันได้แก่ภูมิหลังที่ขาด
พร่องอย่างตัวละครเคลียดที่เป็นกำพร้า หรือตัวละครผกาแก้วและอาซาที่เกิดมาในครอบครัวที่ขัดสน
การเผชิญปัญหาดังกล่าว ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินได้เปรียบเทียบความยากของชีวิตของตัวละครทั้งสาม
เข้ากับความเปรียบเกี่ยวกับป่าและการเดินป่า เพื่อโน้มน้าให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพได้ว่าการดำเนินชีวิต
ด้วยข้อจำกัดและปัญหานั้นเสมือนกับการผจญไปในป่า ที่ล้วนเต็มไปด้วยอุปสรรคนานัปการ ทั้งยัง
ปราศจากความไม่แน่นอนอีกด้วย

5.4 การใช้ความเปรียบเกี่ยวกับป่าเพื่อสื่อถึงสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์

เมื่อพิจารณาว่า “ชีวิตโดยเนื้อแท้เป็นสัมพันธ์ภาพซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ใหญ่สามประการ อันได้แก่ความสัมพันธ์พันธุกับตัวเอง ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และความสัมพันธ์กับโลกธรรมชาติและจักรวาล” (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2554, น.11) จะพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตของมนุษย์กับโลกธรรมชาติและจักรวาลนั้นเป็นความสัมพันธ์อันแนบแน่นที่ประจักษ์ชัดมาช้านาน โดยเฉพาะในวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ในระบบสังคมเกษตรกรรม ซึ่งเป็นสังคมที่มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ รวมถึงสภาพ ดิน ฟ้า อากาศเป็นเงื่อนไขและเป็นอิทธิพลสำคัญต่อการดำเนินชีวิต เช่น ความต้องการทางปัจจัยสี่ ตลอดจนการละเล่น วัฒนธรรม ประเพณี รวมถึงพิธีกรรมที่สัมพันธ์ และข้องเกี่ยวกับธรรมชาติ ดังมี พิธีแห่หางแมวขอฝน เพื่อหวังผลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล หรือ ประเพณีลอยกระทง ที่เกิดขึ้นเพื่อแสดงความนอบน้อม และสำนึกต่อบุญคุณของพระแม่คงคาเทพที่ปกปักรักษาแม่น้ำลำคลอง

อนึ่ง ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่ฝังแน่นอยู่ในระบบชีวิต ดังที่กล่าวมานั้น ก็ได้ซึมซับอยู่ในสำนึกของนักประพันธ์ผู้มีความรู้สึกอ่อนไหว และไวต่อสิ่งเร้าจากบริบทแวดล้อม

ดังพบว่านักประพันธ์มักอาศัยประโยชน์จากความใกล้ชิด และผูกพันกับธรรมชาติมาใช้เป็นวัสดุในการแสดงความผันผวนทางความรู้สึก รวมถึงอารมณ์ที่ข้องเกี่ยวกับความปรารถนาตามสัญชาตญาณทางเพศของตัวละครผู้เปรียบเสมือนตัวแทนของมนุษย์ที่ยังติดอยู่ในเบญจกามคุณอันประกอบด้วยความปรารถนา 5 ประการ ได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส

ดังปรากฏโดดเด่นเป็นกลศิลป์แบบอุปมา บุคลาธิษฐาน และอุปลักษณ์ ฯลฯ ในวรรณคดีไทย หากเมื่อกวีต้องการแสดงเนื้อหาเกี่ยวกับบทเข้าพระเข้านาง หรืออย่างที่เราเรียกกันว่าบทอัศจรรย์ บทคร่ำครวญในวรรณคดีที่มีเนื้อหาทำนองนินาส เมื่อตัวละครต้องพลัดพรากจากสิ่งรัก หรือดังที่ปรากฏในบทเกี่ยวพาราสีระหว่างตัวละครชายหญิง ขอให้พิจารณาถ้อยคำที่พระอภัยมณีเอ่ยเกี่ยวนางเงือกต่อไปนี้

...แม้เนื้อเย็นเป็นห้วงมหรณพ	พี่ขอพบศรีสวัสดิ์เป็นมัจฉา
แม้เป็นบัวตัวพี่เป็นภุมรา	เชยผกาโกสุมปทุมทอง
แม้เป็นถ้ำอำไพขอให้พี่	เป็นราชสีห์สมสู่เป็นคู่สอง...

(สุนทรภู่, 2555)

ทั้งนี้ วัฒนธรรมทางกลศิลป์ดังกล่าวที่นักประพันธ์ได้อาศัยธรรมชาติเป็นวัสดุในการ

เผยความปรารถนาทางเพศของมนุษย์ยังคงได้รับการสืบทอดมาสู่ตัวบทร่วมสมัยทั้งที่เป็น ภาพยนตร์ และวรรณกรรมโดยเฉพาะตัวบทที่มีเนื้อหาโดดเด่นเชิงกามารมณ์ในแง่ที่ผู้แต่งต้องการเผยแพร่หรือสื่อถึง แฝงเกี่ยวกับความปรารถนาตามสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์

ในป่ากามเทพ ผู้วิจัยพบว่านอกเหนือจากความหมายของ “ป่า” ที่ถูกเปรียบเทียบกับ ประสบการณ์ชีวิตแล้วนั้น กฤษณา อโศกสินใช้กลศิลป์ความเปรียบเกี่ยวกับธรรมชาติคือ “ป่า” ใน ความหมายที่สื่อถึงสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์อีกด้วย

ดังเมื่อรำพรตัดสินใจหย่าขาดกับสมดมภ์ ด้วยความคิดที่ถูกกระตุ้นด้วยทริฐที่คิดแต่ เพียงว่าไม่ต้องการทนพฤติกรรมก้าวร้าวของอดีตสามี แต่กระนั้น รำพรยังคงต้องเผชิญกับความทุกข์ ใจในอีกรูปแบบ ดังที่รำพรกล่าวเป็นนัยกับเคลียว่า “ฉันทุกข์ก็เพราะมีไอ้สมดมภ์ทำให้ทุกข์ แต่ฉันก็ ทุกข์เพราะไม่มีไอ้สมดมภ์นายสมดมภ์เหมือนกัน” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.24)

นัยแฝงของความทุกข์จากการไม่มีสมดมภ์ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็นความทุกข์จาก ความขาดพร่องทางกามารมณ์ และเมื่อความเปล่าเปลี่ยวใจถูกกระตุ้นด้วยลักษณะนิสัยเป็นคนทริฐสูงที่ นึกอยากเอาชนะอดีตสามี โดยการแสดงให้สมดมภ์เห็นว่าแม้เขาจะทอดทิ้งเธอไปมีผู้หญิงอื่น แต่กระนั้น เธอก็มีคุณค่าในตัวเองมากพอที่สามารถจะเริ่มต้นความรักครั้งใหม่กับผู้ชายคนอื่นได้ ดังนั้นรำพร ตัดสินใจเริ่มต้นรักครั้งใหม่กับอาชาชายหนุ่มที่สามารถเติมความขาดพร่องเชิงเชิงกามารมณ์รวมถึงเธอ สามารถใช้นิสัยเจ้าบงการของตนกับเขาได้ ด้วยเหตุที่อาชาต้องพึ่งพารำพรเรื่องการเงิน

เมื่อรำพรตัดสินใจอยู่กับอาชาอย่างเปิดเผย รำพรเลี้ยงฉลองความรักครั้งใหม่ นี้ ของเธอที่ร้านอาหารในค่าคืนหนึ่ง รำพรแสดงพฤติกรรมชัดเจนว่าอาชาคือคู่รักของเธอ ก่อนเธอจะหัน มากล่าวกับเคลียว่า

อย่าตกใจเลยนะเคลีย ขอพริสั้ววันเถอะ วันแรกใน 45 ปี ที่นี่ไม่มี
ใคร...ถึงจะมีฉันก็ไม่แคร์...ถ้าเราจำกัดความกล้าออกไปเสียได้แล้วเอาความกล้าเข้า
มาใส่แทน กล้าเผชิญกับความเหลื่อมล้ำต่ำสูง กล้าแย่งผิวเขา กล้ามีผิวอ่อนกว่า...
ความกล้าตัวเดียวเท่านั้นแหละที่จะทำให้เราเป็นเจ้าโลกได้ (กฤษณา อโศกสิน,
2552, น.176) (เน้นโดยผู้วิจัย)

การแสดงพฤติกรรมอันหมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศข้างต้นของรำพร มีที่มาจาก “ความกล้า” สลัดตัวเองออกจากกรอบของกฎเกณฑ์ที่เธอเคยกล่าวกับเคลียว่า “สมัยฉันเป็นเด็กรุนๆ แสนจะอยู่ในกรอบ และคิดว่าชั่วชีวิตเห็นจะทำอะไรนอกรีตกับใครไม่ได้” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.42) นั้น

ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสินได้แสดงทัศนะผ่านมุมมองของเคลียโดยเปรียบความรักครั้งใหม่ของรำพรว่า รำพรเหมือนคนที่กำลังเดินเข้าสู่ป่า ความว่า

คุณรำพรเป็นเหมือนคนเดินทางเสี่ยงโชคที่แสวงหาชุมทรัพย์ตาม
ลายแทง แต่ระยะที่เธอเดินมานั้นประสบแต่ความอดอยากยากแค้นทุรกันดาร
ชุมทรัพย์ที่คิดว่าจะพบได้ง่ายๆ กลับเป็นสิ่งที่อยู่ไกลเกินเอื้อม ถึงกระนั้นก็ยังบาก
บั้นติดตาม หามันด้วยความมานะพากเพียร จนท้ายที่สุดเธอรู้แน่ๆว่าป่าดงพงไพรที่
เธอจะเดินทางผ่านไปอีกนั้น อาจทำให้เธอสิ้นชีวิตก็ได้ ความปรารถนาที่จะขุด
ชุมทรัพย์จึงเลื่อนลงมาเหลือแต่เพียงว่า ให้พบบ่อน้ำใสที่เธอจะอาบกินได้อย่าง
สบาย (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.176) (เน้นโดยผู้วิจัย)

ความต้องการชดเชยความขาดพร่องเชิงกามารมณ์ก็กับความอยากประชดประชันอดีตสามี เป็นผลให้รำพรกล้าสละความกลัวต่อคำครหาของสังคมในแง่ที่เธอเป็นหญิงม่ายและมีสามีอายุน้อยกว่ามาก เธอปลดปล่อยสัญชาตญาณของตนตามใจอยากอย่างเต็มที่เหมือนคนที่กำลังเดินเข้าทางเข้าป่า ป่าที่ไร้กฎเกณฑ์ทางศีลธรรมคอยควบคุมพฤติกรรม จากเดิมที่รำพรเคยคาดหวังว่าเธอจะต้องมีชีวิตสมรสที่มีความสุข ด้วยความเพียบพร้อมของคู่ชีวิตทั้งด้านฐานะและการศึกษา จึงเหลือเพียงผู้ชายธรรมดาที่ผ่อนปรนความทุกข์ใจเธอได้เป็นพอ

นอกจากนี้ ความเปรียบเกี่ยวกับป่าที่สื่อถึงสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์นั้น ยังปรากฏในประสบการณ์ความรักของตัวละครสำคัญอย่างเคลีย เด็กสาวกำพร้าในอุปการะของรำพร ด้วยความที่เคลียมีปมกำพร้าที่ก่อให้เกิดรู้สึกเหมือนใช้ชีวิตตัวคนเดียว เคลียจึงมีความใฝ่ฝันถึงชายผู้มีลักษณะของ “วีรบุรุษ” ที่จะเข้ามาเติมเต็มความขาดพร่องและสร้างความมั่นคงแก่ชีวิต เมื่ออาชชายนครรักของรำพรสามารถเติมเต็มความโหยหาในข้อนี้ได้ ในเหตุการณ์ที่เขาสามารถช่วยชีวิตเคลียให้รอดจากการจมน้ำ เคลียจึงสำนึกในบุญคุณของเขาอุปกับความรู้สึกปรารถนาในตัวของเธอว่า

เหตุการณ์วันนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ดิฉันต้องจารึกไว้ในความทรงจำ
จนชั่วชีวิต มันเป็นประวัติศาสตร์ตอนที่สำคัญที่สุด เสมือนพระเจ้าได้เนรมิตสะพาน
เชื่อมทางชีวิตตอนที่กว้างที่สุดไว้ให้ดิฉันเดิน แม้ว่าจะเป็นการเดินทางจากนครหลวง
เข้าสู่ป่าดงพงไพรก็ตาม (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.148) (เน้นโดยผู้วิจัย)

นัยของการเดินทางจากนครหลวงคือการที่เคลียหลุดออกจากกรอบของกฎเกณฑ์แห่งศีลธรรม ที่เคลียยึดเป็นคุณธรรมในการครองตัวอย่างที่รำพรหมั่นเตือนเธอเสมอมา ซึ่งเคลียเองก็

ไม่เคยมีความประพฤติที่นอกกริตนกรออย ดังที่เคลียได้กล่าวกับรำพรว่า “หนูเชื่อว่าคนที่[ผู้ชาย]จะกล้าเกี่ยวเราหรือไม่มันอยู่ที่การวางตัวของเราด้วยเราไม่หลุกหลิกให้ทำเขาละก็ เขาจะเกี่ยว เขาก็เกี่ยว ครั้งเดียวเท่านั้นแหละค่ะ” (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.10) แต่เมื่อต้องประสบเหตุการณ์ที่เคลียมีโอกาสได้สัมผัสกับร่างกายอย่างแนบชิดกับอาซาในครั้งนี้ เคลียจึงไม่อาจเก็บความปรารถนาใจในได้สำนึกของความปรารถนาดังกล่าวจึงเปรียบได้กับการเดินสู่ป่าที่ไร้กฎเกณฑ์คอยควบคุม

นอกจากนี้ เมื่อความปรารถนาในใจของเคลียต่ออาซาเด่นชัดขึ้น กฤษณา อโศกสิน ได้เน้นประสบการณ์เกี่ยวกับสัญชาตญาณทางเพศของเคลียด้วยความเปรียบเทียบกับป่าอีกครั้ง เมื่อเคลียเกิดความรู้สึกหึงหวงอาซา ความว่า

หน้าดิฉันร้อนขึ้น และรู้สึกไม่สบายอารมณ์คำพูดหละหลวมของคุณ รำพรอยู่ ครามครัน ถึงเธอจะไม่อนุญาตให้เขากอด แต่ครั้งหนึ่งเขาก็เคยกอดดิฉันท่ามกลางสายน้ำดูเดือดหน้าต่อหน้า ร่างต่อร่างของเราแนบชิดไขว่คว้ากันอย่างร่วมเป็นร่วมตายดิฉันไม่เห็นใครนอกจากเขา และเขาก็ไม่นึกถึงใครนอกจากดิฉัน คืนนั้นเองที่ดิฉันรู้ตัวว่าได้ข้ามมาจากฝั่งหนึ่งมายังอีกฝั่งหนึ่ง ข้ามจากฝั่งที่เต็มไปด้วยธรรมชาติอันบริสุทธิ์ปลอดภัยไปสู่ป่าดงพงไพรที่เต็มไปด้วยสิ่งสสารสัตว์ (กฤษณา อโศกสิน, 2552, น.164 -165) (เน้นโดยผู้วิจัย)

นัยของการเดินทางจากธรรมชาติอันบริสุทธิ์เข้าป่าที่เต็มไปด้วยสิ่งสสารสัตว์นั้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่า ความปรารถนาในใจของเคลียต่ออาซานั้น เป็นการหลุดออกจากโลกเพียงสาโลกที่เคลียเคยยึดมั่นในความตึงามของชีวิต การครองตัวอย่างดีตามคำสั่งสอนของรำพร โดยเฉพาะความประพฤติด้านศีลธรรมทางเพศ เข้าสู่ป่าที่เคลียจะต้องต่อสู้อย่างหนักหน่วงระหว่างสัญชาตญาณทางเพศของตนกับบุญคุณของรำพรที่กรุณาชุบเลี้ยงเธอมา

นอกจากนี้ กฤษณา อโศกสินยังใช้ความเปรียบเกี่ยวกับ “ป่า” ในการสร้างจินตภาพให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสัญชาตญาณทางเพศของตัวเอกชายอย่างสดมภ์ ตัวละครที่กฤษณา อโศกสินได้ปูพื้นหลังให้ทราบถึงความสำราญเชิงกามารมณ์มาตั้งแต่ต้นเรื่อง เมื่อเคลียพิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างความสัมพันธ์ของสดมภ์กับรำพรและผกาแก้ว

ในความรักและด้วยความรักผู้ชายต้องมาหาเรา ไม่ใช่เราไปหาผู้ชาย นั่นคือคาถาชะงักสำหรับผู้หญิงฉลาดที่เข้าใจผู้ชาย และรู้ว่า ความรักสำหรับผู้ชายนั้นคือกีฬาชนิดหนึ่ง ถ้าจะเปรียบง่าย ๆ ก็คือกีฬาล่าสัตว์นั่นเองผู้ชายจะรู้สึกสนุกและคึกคะนองยิ่ง ถ้าสัตว์นั้นทำให้เขาตามล่าด้วยความยากลำบาก นุกป่าฝ่าดง

อันทรกันไปเป็นระยะทางไกลๆ มันทำให้เขาแข็งแรงและเกิดความรอบรู้ ข้านี้
ชำนาญในการผจญป่ายิ่งกว่าที่จะให้เขายกปืนส่องเอาๆ โดยเพียงแต่นั่งเฉยๆ อยู่บน
 ห้างถ้าเป็นเช่นนั้นเขาจะไม่มีควมภูมิใจเลยว่าเขาได้ออกล่าสัตว์ (กฤษณา อโศกสิน,
 2552, น.410) (เน้นโดยผู้วิจัย)

กฤษณา อโศกสินสื่อให้เห็นสัญชาตญาณทางเพศของผู้ชายอย่างสดมภ์ ซึ่งมีนิสัยเจ้า
 สำราญว่าเหมือนการออกล่าสัตว์ป่า ด้วยเขาเห็นว่าตนเองนั้นมีอำนาจเหนือเพศหญิง และด้วยเหตุนี้
 เอง ที่เมื่อรำพรไม่ยอมลงให้สดมภ์เป็นผู้ล่า สดมภ์จึงต้องหันไปหาหญิงอื่นที่สนองความต้องการของ
 เขาได้ ซึ่งนั่นก็คือผกาแก้วเมียเก็บที่เธอประพฤติดัวต่อสดมภ์ด้วยความเข้าใจในความต้องการของเพศ
 ชาย

การวิเคราะห์จินตภาพในประเด็นข้างต้นนั้น พบว่าผู้แต่งคือกฤษณา อโศกสินได้ใช้
 ความเปรียบของป่าเพื่อนำผู้อ่านให้เข้าถึงแก่นสำคัญของเรื่องอีกประการ นั่นคือ การแสดงให้เห็น
 เกี่ยวกับสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์ ทั้งสัญชาตญาณทางเพศ รวมถึงสัญชาตญาณการเอาตัวรอด
 ของมนุษย์ ผู้แต่งเลือกใช้ฉากอันได้แก่ป่าเข้ามารองรับสัญชาตญาณทั้งสองด้านของตัวละคร ซึ่ง
 ความหมายของป่าในการสื่อความครั้งนี้ ผู้แต่งได้อาศัยลักษณะภูมิศาสตร์ของป่าซึ่งเป็นพื้นที่ที่
 ปราศจากกฎเกณฑ์คอยควบคุม ด้วยนัยนี้ผู้แต่งจึงสามารถใช้ความเปรียบเพื่อแสดงให้ผู้อ่านทราบถึง
 สัญชาตญาณของตัวละครได้เด่นชัดขึ้น

อาจกล่าวได้ในที่สุดว่า การวิเคราะห์กระบวนการทางจินตภาพเกี่ยวกับ “ป่า” ทั้งใน
 ความหมายที่สื่อถึงประสบการณ์ชีวิตและสัญชาตญาณทางเพศ รวมถึงสัญชาตญาณการเอาตัวรอด
 ของมนุษย์ ดังที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ในข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยพบความงามของนวนิยายเรื่อง **ป่ากามเทพ** ได้
 รอบด้านทั้งในแง่ของเนื้อหาและกลวิธีทางภาษาที่ผู้แต่งคัดสรรมานำเสนอความหมายของชีวิตได้อย่าง
 เป็นเอกภาพ ที่สำคัญผู้วิจัยพบว่า กระบวนการทางจินตภาพทั้งสองประเด็นสามารถนำมาผู้อ่านให้
 การเข้าถึงแก่นเรื่องได้อย่างลึกซึ้งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาในประเด็นการตีความหมายชีวิตมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง **ป่ากามเทพ** ของ
 กฤษณา อโศกสินครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาประเด็นดังกล่าวผ่านเนื้อหา รวมถึงกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏ
 ในนวนิยายเรื่องดังกล่าว ผลการศึกษาพบว่า ในส่วนของเนื้อหานั้น ผู้แต่งอย่างกฤษณา อโศกสิน ได้

พยายามแสดงให้ผู้อ่านทราบถึงธรรมชาติและเนื้อหาของชีวิตมนุษย์ว่าในตัวตนของมนุษย์นั้นย่อมมีความนึกคิดรวมถึงลักษณะนิสัยด้านดีและเลวคละเคล้ากันไป ไม่มีชีวิตมนุษย์ผู้ใดที่ดีพร้อมอย่างหมดจด ดังที่ผู้แต่งได้แสดงผ่านประสบการณ์ชีวิตของตัวละครสำคัญคือ รำพร สดมภ์ อาซา เคลียและผกาแก้ว

อีกทั้งผู้แต่งยังชี้ให้เห็นมูลเหตุสำคัญที่เป็นปัจจัยสำคัญในการหลอมธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคน ดังแง่มุมที่สื่อถึงปัญหาของมนุษย์ว่า ภูมิหลังของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นพื้นฐานครอบครัวหรือประสบการณ์ชีวิตล้วนเป็นมูลเหตุสำคัญในการหล่อหลอมความนึกคิด รวมถึงการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ ดังที่กฤษณา อโศกสินได้สื่อผ่านตัวละครสำคัญอย่างสดมภ์กับรำพร คู่สามีภรรยาที่เติบโตมาในครอบครัวที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ กอปรกับการเลี้ยงดูที่ได้รับการเอาอกเอาใจ ภูมิหลังดังกล่าวจึงหลอมให้ทั้งคู่ต่างถืออิทธิเห็นความต้องการของตนเป็นสำคัญ เมื่อต้องมาใช้ชีวิตร่วมกันฐานะสามีภรรยาจึงเกิดเป็นปัญหาความไม่ลงรอยในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในที่สุดฝ่ายสามีอย่างสดมภ์ที่มีนิสัยเจ้าสำราญอยู่แล้วจึงโตกลับรำพรด้วยการหันไปติดพันหญิงอื่น ฝ่ายรำพรเมื่อถูกสามีหักหลังยิ่งแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวเป็นการตอบโต้ จนในที่สุดทั้งคู่ต้องหย่าร้างกัน ต่อเมื่อเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงที่สดมภ์ข่มเหงรำพรจนตั้งท้อง ทั้งคู่จึงเกิดสำนึกในความผิดของตน ที่สำคัญคือการสำนึกในฐานะพ่อและแม่ที่ต้องเลี้ยงดูให้ความอบอุ่นแก่ลูก ทั้งคู่จึงหันมาปรับความเข้าใจและใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอีกครั้ง

ส่วนอาซาและผกาแก้วภูมิหลังที่ขัดสนกอปรกับความอยากยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ได้ผลักดันให้ทั้งคู่ใช้ความเป็นหญิงและชายของตนเป็นทางลัดในการยกระดับชีวิต

อย่างไรก็ดี กฤษณา อโศกสิน ยังชี้ให้เห็นว่า แม้มนุษย์จะมีภูมิหลังที่ไม่สมบูรณ์แบบ แม้จะก่อให้เกิดปมปัญหาในใจ แต่กระนั้นมนุษย์สามารถเอาชนะปัญหาชีวิตได้ ด้วยการเรียนรู้ที่จะขัดเกลาความนึกคิดของตนจากประสบการณ์ชีวิต ดังที่ผู้แต่งสื่อผ่านประสบการณ์ชีวิตของตัวเองหญิงที่เป็นก่าพร่าอย่างเคลีย ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตเคลียเกิดตกหลุมรักอาซาชายคนรักของผู้มีพระคุณ ความปรารถนาดังกล่าวได้สร้างความขัดแย้งในใจของเคลียอย่างรุนแรงเมื่อเคลียต้องเลือกระหว่างความสุขส่วนตนกับความสุขของผู้มีพระคุณที่อุปการะเธอมา และด้วยความใฝ่ดีในกมลสันดานเคลียสามารถข่มความปรารถนาส่วนตนได้ เช่นเดียวกับผกาแก้วที่แม้จะตกอยู่ในสถานะภาพเมียเก็บของสดมภ์ แต่เมื่อสดมภ์ข่มเหงอดีตภรรยาจนตั้งท้อง ผกาแก้วจึงยอมถอยห่างออกจากสดมภ์ด้วยเห็นแก่เด็กที่กำลังจะเกิดมา

การแสดงเนื้อหาในประเด็นปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ข้างต้น สื่อให้เห็นเด่นชัดว่า กฤษณา อโศกสิน ต้องการแสดงให้เห็นว่ามนุษย์สามารถนำความผิดพลาดในอดีตมาเป็นประสบการณ์ชีวิต เพื่อก้าวไปข้างหน้า และที่สำคัญคือการแสดงให้เห็นว่า วุฒิภาวะของมนุษย์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับช่วงวัย หากแต่มนุษย์สามารถปรับวุฒิภาวะของตนได้ด้วยการขัดเกลาความใฝ่ดีในกมลสันดานของตน

ทั้งนี้ ด้านกลวิธีทางภาษาที่กฤษณา โศกสิน เลือกสรรมาโน้มนำความนึกคิดของผู้อ่านให้เกิดจินตนาการร่วมรับประสบการณ์เดียวกันกับตัวละครสำคัญในเรื่องคือความเปรียบเกี่ยวกับป่า ผู้วิจัยพบว่ากลวิธีดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับแก่นเรื่องที่น่าสนใจในสองความหมายคือ หนึ่งความหมายสื่อถึงสัญชาตญาณของมนุษย์ และสองคือความหมายที่สื่อประสบการณ์ชีวิต ด้วยลักษณะของพื้นที่ป่า ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยวิบากอันซับซ้อน ที่สำคัญคือป่ายังเป็นพื้นที่ที่แฝงนัยของการปราศจากการควบคุมจากกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม

เมื่อนำความหมายดังกล่าวมาเกี่ยวข้องกับปัญหาชีวิตและปัญหาด้านด้านศีลธรรมทางเพศของตัวละคร ทำให้การสื่อความหมายของชีวิตและการสื่อประสบการณ์สุนทรียะด้านอารมณ์ของตัวละครมีความเป็นเอกภาพอย่างมาก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

ควรมีการศึกษานวนิยายถ่ายภาพชีวิตของกฤษณา โศกสิน ร่วมกับผลงานของนักเขียนร่วมยุคเดียวกันท่านอื่นที่มีเนื้อหาหลักขงการถ่ายภาพชีวิต เพื่อจะได้ทราบว่านักเขียนนวนิยายไทยมีทัศนะอย่างไรต่อการสื่อความหมายชีวิตมนุษย์ รวมถึงศึกษากลวิธีทางภาษาอย่างความเปรียบหรือรูปสัญลักษณ์ว่าผู้เขียนนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวด้วยกลวิธีทางภาษาอย่างไร

บรรณานุกรม

- กฤษณา อโศกสิน. (2516). *เรือมนุษย์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
- _____. (2523). *ไฟหนาว*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
- _____. (2528). *ปูนปิดทอง*. กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.
- _____. (2529). *ข้ามสี่พันดร*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- _____. (2532). *ตะวันตกคืน*. กรุงเทพฯ: รุ่งแสงการพิมพ์.
- _____. (2543). *บุษบกใบไม้*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ดับเบิ้ลนายพริ้นต์จำกัด.
- “กฤษณา อโศกสิน คินสังเวียนน้ำหมึก ‘มนุษย์เป็นของตาย’” *มติชนรายวัน*. 17 มิถุนายน ,14.
- _____. (2552). *ป่ากามเทพ*. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ: เพื่อนดี.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2519). *วรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เจตนา นาควัชระ. (2520). “วรรณคดีวิจารณ์และวรรณคดีศึกษา”, ใน *วรรณไวทยากร* (วรรณคดี).
หน้า 1-49. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- _____. (2521). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- _____. (2538). *ทางไปสู่วัฒนธรรมแห่งการวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: ผู้จัดการ.
- _____. (2542). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ดวงมน จิตรจำนงค์. (2521). *บทวิเคราะห์ลิลิตพระลอเชิงวรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร
พิมพ์.
- _____. (2536). “สุขและทุกข์ในงานของนักเขียนสตรีไทย”, *รุสะมิแล*. 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม),
63-67.
- _____. (2536). *สุนทรียภาพในภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- _____. (2542). *พลังทางปัญญาทางมนุษยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นต์แอนด์แอนพบลิชซิง.
- _____. (2544). *คุณค่าและลักษณะเด่นของวรรณคดีไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพฯ: ธรรมศาสตร์.
- _____. (2556). *วรรณคดีวิจารณ์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- บุญเหลือ เทพยสุวรรณ, ม.ล., (2520). “หัวข้อของวรรณคดีไทย”, ใน *วรรณไวทยากร*. กรุงเทพฯ :
โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- _____. (2539). *แว่นวรรณกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พริ้นต์.
- พระราชวรมณี. (2528). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ไพลิน รุ่งรัตน์. (2546). *แกะลายไม้หอม...กฤษณา อโศกสิน*. กรุงเทพฯ: เพื่อนดี.

- วรรณนะ หนูหมื่น. (2552). *การศึกษานวนิยายฉายภาพชีวิตไทยร่วมสมัย (2520-2547)*. วิทยานิพนธ์
ปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาไทย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2531). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (2544). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: ธรรมชาติ.
- วีรศักดิ์ จันทร์เพชร. (2545). *จริยธรรมในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย(กลุ่มวรรณคดี) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รัชณี กล่อมเกลี้ยง. (2541). *พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายของกฤษณา อโศก
สิน*. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลิลิตพระลอ. (2513). พระนคร: องค์การคำคุณสุภา.
- สาคร บุญเลิศ. (2525). *วิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน*. ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุนทรภู่. (2555). *พระอภัยมณี*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2554). *ผ่านพบไม่ผูกพัน*. กรุงเทพฯ: สามัญชน.
- เสภาขุนช้างขุนแผน. (2517). พระนคร: บรรณาการ.
- ศรีวิน ธรรมรุ่งรอง. (2537). *บุคลิกภาพของสตรีในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของ กฤษณา อโศกสิน*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย(กลุ่มวรรณคดี) มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.
- Richards, I.A. (1965). *Principles of Literary Criticism*. New York: Harcourt, Brace &
World.

ภาคผนวก
บทความตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ

สำเนาต้นฉบับที่ได้รับการยินยอมจากผู้ตีพิมพ์ผลงานวิชาการ

เสนีย์ ชอบงาม และวรรณนะ หนูหมื่น. (2561). ปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายเรื่องป่า
กามเทพของกฤษณา อโศกสิน โดยบทความได้รับการตอบรับตีพิมพ์เผยแพร่ใน วารสาร
ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 เดือน
กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2561

ปัญหา และคุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ* ของกฤษณา อโศกสิน
 Problems and Human Value in Kritsana Asoksin's *Pa Kammathep* Novel

เสนีย์ ชอบงาม¹

Sanee Chobngam

วรรณนะ หนูหมื่น²

Wanna Numun

Abstract

This article is a part of the thesis entitled “The Interpretation of the Meaning of Life in Kritsana Asoksin’s *Pa Kammathep*”. The research aims to analyze the novel in terms of problems and human value by using the literary criticism method, and the findings are presented in descriptive analysis. The findings reveal that through her characters’ behaviors, the author presents three major human problems, including intolerance and sexual desires, poverty and ambition, as well as loneliness and hunger for love. Life experiences and limitations as seen in this novel also reflect another point of view of the author in that humans can eventually overcome their problems and prove their human values, as discovered through the leading characters’ behaviors, by refining their minds and inborn traits. The two values of humans discovered include not only restraint and understanding of human nature, but also acceptance of truth and encountering of problems.

Key Word: Kritsana Asoksin, *Pa Kammathep*, problems and human value

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขา ภาษาไทย และภาษาไทยประยุกต์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

M.A. Student, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

² รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

Associate Professor, Ph.D., Department of Educational Foundation, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hat Yai Campus

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง การตีความหมายชีวิตในนวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ* ของกฤษณา อโศกสิน วัตถุประสงค์การวิจัย คือวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ* ในประเด็นการแสดงปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ การศึกษาใช้วิธีวรรณคดีวิจารณ์ ผลการศึกษาเสนอด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้แต่งได้แสดงเนื้อหาด้านปัญหาของมนุษย์ที่เป็นประเด็นสำคัญของพฤติกรรมตัวละครใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การถือทิฐิ และปัญหาการมรณ 2) ความยากแค้น และความทะยานอยาก 3) ความเปลี่ยวเหงา และการโหยหาความรัก ทั้งนี้ การจำลองประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ผ่านปัญหา และข้อจำกัดของชีวิตดังที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องดังกล่าวนี้ ยังเป็นที่มาของทัศนะอีกด้านหนึ่งที่ผู้แต่งได้เน้นย้ำว่า มนุษย์สามารถเอาชนะปัญหาของตน อีกทั้งยังพิสูจน์คุณค่าความเป็นมนุษย์ได้ด้วยการขัดเกลาจิตใจและกมลสันดานของตน ดังข้อค้นพบการแสดงคุณค่าของมนุษย์ผ่านพฤติกรรมของตัวละครสำคัญใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) การรู้จักยับยั้งชั่งใจ และความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ 2) การยอมรับความจริงและการกล้าเผชิญปัญหาในชีวิต

คำสำคัญ: กฤษณา อโศกสิน ปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ ป่ากามเทพ

บทนำ

เมื่อพิจารณาว่า “วรรณคดีคือการแปลชีวิต+การสร้างความงาม” (Siwasriyanon, 1988, p. 136) ในกระบวนการแปลชีวิตนั้น ผู้ประพันธ์จำเป็นต้องอาศัยเครื่องมืออันหมายถึงการกำหนด “ปัญหา” และ “ความขัดแย้ง” ขึ้นแก่ตัวละคร เพื่อจะได้เสนอความเป็นไปของโครงเรื่อง และสื่อความหมายของชีวิตตามภารกิจของวรรณกรรม ในขณะเดียวกันการกำหนดให้ตัวละครต้องเผชิญปัญหานั้น ยังสามารถสื่อคุณค่าอันน่าชื่นชมแก่ตัวละครได้เช่นกัน ดังที่ Chitchamnon (2001, pp. 136-137) กล่าวว่า “ปัญหาของมนุษย์ [มิใช่กำหนดขึ้น] เพื่อตำหนิติเตียนหรือสร้างความเกลียดชัง แต่ควรกล่าวว่า ปัญหาของมนุษย์เป็นอุปกรณ์สร้างความเข้าใจในมนุษย์และอาจให้ความชื่นชมในความเป็นมนุษย์ได้ด้วย”

ในบรรดางานวรรณกรรมประเภทนวนิยายที่สามารถนำเสนอ “ปัญหา” ของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง และในขณะเดียวกันก็สามารถสร้าง “คุณค่า” อันน่าชื่นชมต่อความเป็นมนุษย์ได้ด้วยนั้น ผู้วิจัยพบว่านวนิยายของนักเขียนหญิงนามปากกา กฤษณา อโศกสิน มีลักษณะโดดเด่นที่น่าสนใจศึกษา ดังที่ Debyasuvann (1977, p. 100) ได้ตั้งข้อสังเกตว่า นวนิยายของกฤษณา อโศกสินนั้น “มีลักษณะเป็น ‘นวนิยายถ่ายภาพชีวิต’ ไม่ทำให้ภาพในเรื่องดงามกว่าชีวิตจริง ... โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับกามารมณ์ ต้องการจะให้เห็นว่า ในชีวิตของคนทั้งหลาย ความใคร่และความรักจะเข้ามีส่วนสำคัญ ไม่เลือก้วยเลือกชั้นในสังคม”

ความโดดเด่นดังกล่าวที่น่าสนใจศึกษาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในกรณีที่นวนิยาย *ป่ากามเทพ* เป็นการเริ่มตั้งต้นงานฉายภาพชีวิตในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางเพศ ซึ่งควรได้รับการพิเคราะห์เพื่อเข้าถึงแก่นสำคัญของนวนิยายเรื่องนี้ ดังนักวรรณคดีศึกษาคนสำคัญอย่าง Debyasuvann (1996, p. 99) กระตุ้นเตือนให้ผู้อ่านตระหนักถึงคุณค่าของนวนิยาย *ป่ากามเทพ* ว่า “เป็นหนังสือที่อ่านอย่างลวก ๆ ไม่ได้ ต้องอ่านอย่างเอาใจใส่พิเคราะห์ มีข้อชวนให้คิดมีปัญหาวนให้ขบ นับเป็นหนังสือดีเล่มหนึ่ง”

ด้วยข้อชี้แนะข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษานวนิยายเรื่องนี้ในแง่มุมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี บทความชิ้นนี้ไม่ได้มุ่งวิเคราะห์ลักษณะเด่นด้านกลวิธีในนวนิยายข้างต้น แต่จะมุ่งศึกษาเนื้อหาในประเด็นการแสดงลักษณะนิสัยที่ชี้ปัญหาและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของตัวละครสำคัญ ได้แก่ ราพร สดมภ์ อาชา เคล็ย และผกาแก้ว ประเด็นลักษณะนิสัยตัวละครนี้ Debyasuvann (1996, pp. 94-96) ชี้ว่าเป็น “ความดีที่ขึ้นหน้าที่สุด” ของนวนิยายเรื่องนี้ ตัวละครสำคัญของเรื่องไม่ว่าจะเป็นราพร สดมภ์ อาชา เคล็ยรวมถึงผกาแก้ว “ไม่อยู่ในเกณฑ์คนดี” ด้วยมีปัญหาเรื่องการถือทิฐิในแง่ที่ต่างก็อยาก

เอาชนะกับการตกอยู่ในอำนาจความรักความใคร่ตามธรรมชาติของมนุษย์ แต่มีคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่ชวนให้พิศวง

ตัวละครสำคัญของเรื่องทั้งรำพร สดมภ์ อาชา และเคลีย Debyasuvam (1996, p. 94) ชี้ว่าผู้แต่งเผยให้เห็นลักษณะนิสัยที่สามารถถ่ายภาพชีวิตมนุษย์ได้อย่างสมจริง กล่าวคือ รำพรมีนิสัย “ขี้หึงและเอาแต่ใจ” ส่วนสดมภ์ก็เป็นคนที่ “เจ้าชู้ ชอบตั้งตัวไว้เหนือคนอื่น” เมื่อทั้งสองต้องมาใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะสามีภรรยา ความถือดีในตนเองก็ยิ่งผลักดันให้นิสัยส่วนตนของทั้งสองเพิ่มความรุนแรงขึ้น เมื่อไม่ยอมลงให้แก่กัน ปัญหาดังกล่าวจึงกลายเป็นโทษที่ต่างก็แสดงออกด้วยความก้าวร้าวประชดประชัน จนชีวิตสมรสต้องประสบปัญหา จุดเริ่มต้นของความบาดหมางดังกล่าวเป็นประสบการณ์ร่วมที่ สามารถพบเจอได้ตาม “ปรกติชีวิต” ส่วนอาชา ก็มีลักษณะนิสัย “ทะเยอทะยานอยากเปลี่ยนชีวิตจากที่เป็นชาวนาไปเป็นชาวเมืองหลวง” เขายังมุ่งจะคว้า “ปริญญาเพื่อยกฐานะทางเศรษฐกิจ” และยอมขายศักดิ์ศรี เป็นสามีลับๆ ของรำพร แม้ภายหลังอาชาจะรักเคลีย เด็กในบ้านของรำพร แต่เขาก็ปล่อยตัวไปตามความทะเยอทะยานอยากเสียมากกว่า จนละทิ้งเคลียในที่สุด (Debyasuvam, 1996, p. 95)

ทั้งนี้ ตัวละครเคลียซึ่งเป็นเด็กกำพร้า นั้น Debyasuvam (1977, p. 103) วิเคราะห์ว่า “เคลียเป็นเด็กที่ได้รับความเอาใจใส่ ไม่เคยถูกละเลย...มีความสามารถเพียงใด ก็ใช้ความสามารถเหมาะแก่ระดับของตน ไม่เคยถูกทอดทิ้งให้มีเวลาว่าง เหม่อฝัน เคลียต้องดูแลผู้มีพระคุณ มีความรู้สึกว่าคุณเป็นผู้ที่มีคนต้องการความช่วยเหลือ คือผู้มีพระคุณของตนนั้น ขาดตนเสียมิได้” ลักษณะนิสัยของเคลียดังกล่าวมานี้ โดยเฉพาะสำนึกกตัญญูในแง่ที่เคลียรู้ว่าตัวเองเป็นที่ต้องการของผู้มีพระคุณนั้นก็ได้กลายเป็นวิจารณ์ญาณสำคัญที่ช่วยให้เคลียสามารถข่มความปรารถนาในใจที่มีต่อชายคนรักของผู้มีพระคุณได้ สอดคล้องกับข้อสังเกตของ Chitchamnong (1993, p. 66) ชี้ว่าเคลีย “เป็นคนดีอย่างสมเหตุสมผล เคลียเข้าใจข้อดีของมนุษย์ในบุคคลที่ตนเกี่ยวข้องสัมพันธ์ด้วย” แต่ก็ไม่ได้ฉวยโอกาสเอาเปรียบ ลักษณะเด่นของเคลียคือว่า “กมลสันดานและความใฝ่ดีของมนุษย์ประกอบกับศักยภาพในการขัดเกลาตนเป็นที่มาของวุฒิภาวะซึ่งไม่ขึ้นกับวัยเสมอไป” ความเห็นนี้ขยายความได้ว่า ความเข้าใจข้อดีของผู้อื่น ความเข้าใจในคุณค่าของตนประกอบกับการขัดเกลาตนเป็นที่มาของความดี

ส่วนตัวละครผกาแก้ว Debyasuvam (1996, p. 99) ชี้ว่าแม้จะสลัดตัวเองหลุดจากการเป็น “ภรรยาเก็บ” ของสดมภ์ ผกาแก้วก็ยังไม่อาจหา “สามีที่เซ็ดหน้าชูตา” ได้ เส้นทางชีวิตของผกาแก้ว ส่วนหนึ่งถูกกำหนดด้วยนิสัยของตัวเองที่ยอมขายศักดิ์ศรีถูกผู้หญิงแลกับความสะดวกสบาย ข้อพิเคราะห์ตัวละครข้างต้น มีประเด็นสำคัญที่ชี้ว่านวนิยาย *ป่ากามเทพ* โดดเด่นในการแสดงปัญหา และคุณค่าของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางเพศ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่มีความร่วมสมัย ผู้วิจัยจึงจะได้ตั้งเป็นวัตถุประสงค์การวิจัยและวิเคราะห์ให้เห็นลักษณะเด่นดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์ประเด็นสำคัญด้านการแสดงปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ ที่
กฤษณา อโศกสิน สื่อผ่านพฤติกรรมตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ*

ขอบเขตการวิจัย

นวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ* ของกฤษณา อโศกสิน ตีพิมพ์ครั้งที่ 3 ปี พ.ศ. 2552

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาประเด็นปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ* ของ
กฤษณา อโศกสินครั้งนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย ด้วยวิธีการทางวรรณคดีวิจารณ์ และเสนอผล
การศึกษาด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน เป็นตัวบทที่ได้รับความนิยมในการกำหนดเป็น
ขอบเขตการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ ด้วยความโดดเด่นด้านการเสนอเนื้อหาที่สะท้อนปัญหาของมนุษย์
อย่างลุ่มลึก ดังผลการศึกษาของ Klomkliang (1998) เรื่อง *พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอก
หญิงในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน* รัชนีมุ่งศึกษาพฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงทั้งสิ้น
16 ตัวละคร จากนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ในช่วง ปี 2512-2538 จำนวน 15
เรื่อง พบว่า พฤติกรรมทางเพศของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน มี 7 ลักษณะ

คือ 1) การมีความสัมพันธ์กับผู้ชายหลายคน 2) มีพฤติกรรมความเป็นเมียที่ต่างจากภรรยา 3) มีพฤติกรรมอยู่ด้วยกันก่อนแต่งงาน 4) มีพฤติกรรมนอกใจสามี 5) มีพฤติกรรมติดตามผู้ชายที่ตนพึงใจ 6) มีพฤติกรรมขายบริการทางเพศ 7) มีพฤติกรรมแย่งสามีของเพื่อน

พฤติกรรมทางเพศด้านลบดังกล่าวมานั้น กฤษณา อโศกสิน ได้แสดงให้เห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับภูมิหลังที่ขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว เป็นผลให้ตัวละครขาดภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิต ดังเมื่อตัวละครเติบโตขึ้นมักเรียกร้องเอาความสนใจจากบุคคลอื่น เพื่อชดเชยความขาดพร่องของตน การแสดงพฤติกรรมทางเพศข้างต้นของตัวเอกหญิง (Klomklang, 1998) สอดรับกับผลการศึกษาของ Dhammarangrong (1994) เรื่อง **บุคลิกภาพของสตรีในนวนิยายที่ได้รับรางวัลของกฤษณา อโศกสิน** ขอบเขตการศึกษาประกอบด้วย นวนิยายที่ได้รับรางวัลในช่วงปี 2511-2533 จำนวน 12 เรื่อง ผู้วิจัย(ศรีวิมล)พบว่านวนิยายช่วงปี 2523-2533 กฤษณา อโศกสินนำเสนอบุคลิกภาพของตัวละครสตรีที่มีความสมจริงสอดคล้องกับชีวิตในสังคมปัจจุบัน ตัวละครมิได้ดำเนินชีวิตตามค่านิยมของสตรีตามขนบทางศีลธรรมแต่อย่างใด ตัวละครแต่ละตัวมีพฤติกรรมด้านดี และด้านร้าย คละเคล้ากันไปตามแต่สถานการณ์ และประสบการณ์ชีวิต อีกทั้งยังพบว่าตัวละครสตรีในช่วงหลังนี้ มีพัฒนาการทางความคิด และการแสดงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อบุคลิกภาพที่ไม่ยึดติดกับค่านิยมของกุลสตรีไทย แต่อาศัยประสบการณ์กำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ปัญหาของตัวละครเอกที่กฤษณา อโศกสินสื่อผ่านนวนิยายนั้น Boonlert (1982) ยังทำวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์เรื่อง **วิเคราะห์นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน** โดยมีขอบเขตคือนวนิยายของกฤษณา อโศกสินที่ได้รับการตีพิมพ์ในช่วงปี 2509-2523 จำนวน 15 เรื่อง พบว่า นวนิยายของกฤษณา อโศกสิน สามารถสะท้อนให้เห็นปัญหาชีวิตของมนุษย์ในแง่มุมต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ เช่น ปัญหาระหว่างสมาชิกในครอบครัว อย่างคู่สามีภรรยา บิดามารดากับบุตร ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อโยงไปยังตัวละครแวดล้อม ด้วยการให้คุณค่าทางอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดอย่างปุถุชนธรรมดา ลักษณะตัวละครของกฤษณาจึงไม่ดีหรือร้ายอย่างสุดโต่ง ตามสูตรสำเร็จ แต่มีลักษณะเฉพาะตัวโดยพัฒนาไปตามประสบการณ์ชีวิต และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ตัวละครได้เผชิญ

ผู้วิจัยได้ลำดับเอกสารงานวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์มานั้น พบว่ายังไม่มียานวิจัยชิ้นใดที่มุ่งศึกษานวนิยายเรื่อง **ป่ากามเทพ** อย่างจริงจังและลงลึก แม้แต่วิทยานิพนธ์ของ Boonlert (1982) ก็ยังมีได้วิเคราะห์ตัวละครเคลีย ซึ่งมีบทบาทเป็นผู้เล่าเรื่อง และเสนอมุมมองต่อพฤติกรรมตัวละครเอกที่สื่อความหมายต่อชีวิต ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ที่สื่อผ่านตัวละครสำคัญในนวนิยายเรื่องนี้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัญหาของมนุษย์

ในนวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ* กล่าวได้ว่ากฤษณา อโศกสินแสดงปัญหาของมนุษย์ที่โดดเด่นในประเด็น ต่อไปนี้ 1) การถือทิฐิ และปัญหาเรื่องกามารมณ์ 2) ความเปลี่ยวเหงา และการโยยหาความรัก และ 3) ความทะยานอยากเพื่อหนียากแค้น ประเด็นทั้ง 3 มีลักษณะร่วมกันในแง่ที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมทางเพศ ดังจะได้ลำดับอภิปรายต่อไปนี้

1.1 การถือทิฐิ และปัญหาเรื่องกามารมณ์: เหตุแห่งความล้มเหลวในชีวิตคู่

นวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ* แสดงปัญหาในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับความแตกร้างของชีวิตหลังสมรสระหว่างตัวละครเอกชายและหญิงอย่างสดมภ์ และรำพร กฤษณา อโศกสินในฐานะผู้แต่งได้แสดงทัศนะแฝงว่า ฐานะทางเศรษฐกิจที่ร่ำรวยของตัวเอกทั้งคู่ รวมถึงพิธีแต่งงานที่เอิกเกริกในรอบปีไม่อาจรับประกันถึงความสงบสุขในชีวิตคู่ หากสามีภรรยาไม่ปรับลดทิฐิของตนลง ดังที่ผู้แต่งได้เผยให้เห็นถึงภูมิหลังของตัวเอกทั้งสดมภ์ และรำพร ผ่านมุมมองผู้เล่าคือเคลียว่า “...สดมภ์นั้นเป็น...หนุ่มเจ้าสำราญ...เป็นลูกผู้ดีมีเงินและบิดามารดาตามใจ...จึงฟุ้งเอนินิสัยนั้นติดมาใช้กับคุณรำพรเสียทุกอย่าง” นิสัยส่วนตัวที่ว่าของสดมภ์คือความเอาแต่ใจเห็นความสุขและความต้องการของตนเป็นสำคัญ ส่วนรำพรเป็น “...คนสวยมาก การศึกษาดี...ฐานะชาติตระกูลดีพร้อม...” (Asoksin, 2009, pp. 79, 321) ภูมิหลังที่ตัวเอกทั้งคู่ต่างก็ร่ำรวย การศึกษาสูงและที่สำคัญคือถูกตามใจจนติดเป็นนิสัย ในแง่ที่ได้ตามความปรารถนา ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ถือทิฐิและมีความถือดีที่มีอยู่อย่างมาพอกันทั้งรำพรและสดมภ์ ดังที่ตัวละครผู้เล่าอย่างเคลียเผยว่า “...ทั้งคุณสดมภ์ และคุณรำพรเป็นคนเจ้าความคิด...ไม่มีใครยอมเออออให้ใครได้” (Asoksin, 2009, p. 39) ยิ่งในบริบทของสังคมไทยที่มักให้อำนาจแก่ฝ่ายชายเป็นสำคัญ สดมภ์เองซึ่งเติบโตมาจากครอบครัวที่เอาใจยิ่งเห็นความต้องการของตนเป็นสำคัญ เมื่อผู้หญิงอย่างรำพรไม่ยอมผ่อนปรนตามความต้องการจึงเกิดเป็นปัญหาในที่สุด

นอกจากความมีทิฐิสูงที่ต่างก็ไม่มีใคร “ยอมให้แกกัน” ขนวนวนสำคัญอีกประการที่ผู้แต่งสื่อว่าเป็นปัญหาใหญ่ที่สร้างความแตกร้างในชีวิตคู่คือ ความเป็นหนุ่มเจ้าสำราญกับความเจ้าชู้ของ

สดมภ์ ปัญหาความไม่พอเพียงทางกามารมณ์ของเขา ผนวกกับการถือทิฐิที่ยึดถือความเห็นของตนโดยสำคัญว่าอำนาจสูงสุดในบ้าน ดังที่กล่าวว่า “ที่บ้านฉันเป็นราชา” (Asoksin, 2009, p. 246) เมื่อรำพรก็ถือทิฐิสูงไม่ยอมลงให้สดมภ์ปกครองเธอ จึงเกิดเป็นปัญหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กระทั่งชีวิตคู่แตกร้าง ยิ่งเมื่อสดมภ์ยังถือความคิดตนเป็นใหญ่ หวังมีอำนาจเหนือรำพรเพื่อจะได้มีอิสระในการใช้ชีวิตอย่าง “หนุ่มเจ้าสำราญ” ความคิดและพฤติกรรมของเขาที่พยายามกดรำพรจึงส่งผลย้อนกลับต่อปัญหาชีวิตคู่ให้ยิ่งบานปลายแรงขึ้น ส่วนรำพรก็มีทิฐิสูงอยู่แล้ว นอกจากเธอไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจของสดมภ์ รำพรยังแก้ลำโดยการพยายามควบคุมสดมภ์ ทั้งในเรื่องค่าใช้จ่าย และที่สำคัญคือเรื่องความต้องการเชิงกามารมณ์ของเขา ดังที่สดมภ์เผยถึงพฤติกรรมของรำพรว่า “นอกจาก[รำพร]จะรีดเอาเงินทุกบาททุกสตางค์...[รำพร]เข้มงวดกวดขันในเรื่องไปไหนมาไหน มองผู้หญิงมากก็ไม่ได้...ดูเหมือน[รำพร] พยายามกักฉันให้อยู่กับเขาเพียงสองคนไปจนตลอดชีวิต”(Asoksin, 2009, p. 247)

ความอึดอัดอย่างมากต่อชีวิตคู่ที่ถูกจำกัดอิสระ และถูกลดความเป็นชายในแง่พฤติกรรมเจ้าสำราญเชิงกามารมณ์กับผู้หญิงอื่น การควบคุมสิ่งเหล่านี้ยิ่งบีบคั้นให้สดมภ์คับแค้น เขาจึงคิดโต้กลับให้รำพรเจ็บปวดใจโดยแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวมุ่งการ “พูดจาบาดหู ทำกริยาบาดตา... ยั่วโทสะ” (Asoksin, 2009, p. 13) ที่สำคัญคือการหันไปให้ความสนใจกับผู้หญิงอื่น เริ่มจากคนใกล้ตัวอย่างเคลีย ดังที่รำพรเผยต่อเคลียว่าครั้งหนึ่งสดมภ์ “...เคยขอแกกับฉัน ตอนนั้นแกเพิ่งจบ 6 ใหม่ๆ” (Asoksin, 2009, p. 8) พฤติกรรมของสดมภ์พิเคราะห์ได้ว่าเขาต้องการประชดรำพรเพื่อให้เธอหวนพิจารณาบทบาทความเป็นภรรยาที่ไม่โอนอ่อนตามความต้องการเรื่องกามารมณ์ให้สามสดมภ์ ยังทำร้ายจิตใจรำพรให้รู้สึกว่ามีข้อบกพร่องที่ไม่สามารถยึดเหนี่ยวสามีไว้กับตัวได้ ส่วนที่สดมภ์เคยขอเคลียกับรำพรพฤติกรรมดังกล่าวของสดมภ์มีนัยว่าเขาเห็นเคลียอายุน้อย “เป็นเด็กในบ้าน” ที่ขาดประสบการณ์ชีวิต และขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เคลียจะต้องพึ่งพาเขา นัยนี้เขาจึงสามารถครอบงำ และวางอำนาจปกครองเคลียได้ เมื่อสดมภ์ไม่อาจมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับเคลียได้เพราะรำพรไม่ยินยอม เขาก็ยังแก้ลำให้รำพรรู้สึกเจ็บปวดต่อไป โดยมีผกาแก้วเป็นเมียเก็บ ผกาแก้วมีข้อจำกัดที่ความขัดสน ประกอบกับเป็นคนระดับล่าง ผกาแก้วจึงมีที่ไปที่สงบเสถียรยอมสดมภ์ทุกอย่าง ดังที่สดมภ์เผยกับเคลียว่า “...ผกาแก้วรู้ว่าฉันเจ้าชู้ แต่เขาเคยกระฟัดกระเฟียดเคียดแค้นเอากับฉันใหม่ คนแบบนี้เรายังรัก...มีอะไรก็จะทูนหัวให้” (Asoksin, 2009, p. 321) คำพูดของสดมภ์สะท้อนมุมมองกลับว่า เหตุที่เขามีผกาแก้วเป็นเมียเก็บเพราะต้องการอุดช่องโหว่ของปมในใจที่เขาขาดอำนาจในฐานะสามี ซึ่งไม่อาจควบคุมและปกครองรำพรได้ รวมถึงยังรู้สึกขาดอำนาจความเป็นชายเชิงกามารมณ์

นัยด้านพฤติกรรมและความคิดของสดมภ์ข้างต้น เป็นเนื้อหาที่ผู้แต่งสื่อว่านี่คือปัญหาสำคัญในชีวิตคู่ เมื่อสามีภรรยาต่างถือทิฐิเป็นใหญ่ต่างฝ่ายมุ่งเอาชนะจะมีอำนาจเหนืออีกฝ่าย ที่สำคัญคือการพยายามลดหรือควบคุมพฤติกรรมทางเพศของสามี แล้วฝ่ายชายก็แก้ลำกลับด้วยการ

ทำตัวเจ้าชู้ยิ่งขึ้น ให้ภรรยารู้สึกเจ็บแค้นไม่น้อยกว่าที่ตนได้รับ ความขัดแย้งที่รุนแรงดังกล่าว คือจุดแตกหักของชีวิตคู่ และเมื่อรำพรแยกทางกับสดมภ์ เธอจึงหาความรักครั้งใหม่จากอาชามาทดแทน แต่กระนั้นอดีตสามีอย่างสดมภ์ซึ่งยังรักและหวงรำพรอยู่ก็แสดงพฤติกรรมเสมือนการแก้แค้นไม่ให้รำพรมีความสุขกับรักครั้งใหม่ ไม่ว่าจะเป็ความพยายามใช้เคลียเป็นเครื่องมือในการแยกอาชามาจากรำพร การใช้ถ้อยคำก่นด่าเสียดสีให้รำพรเจ็บช้ำอยู่เสมอ กระทั่งรำพรได้กลับด้วยถ้อยคำพรุสวาทตามนินสยเจ้าอารมณ์ของเธอ ความเจ็บช้ำใจที่สะสมเรื่อยมาของสดมภ์จึงปะทุเป็นพฤติกรรมความรุนแรงที่เข่าใช้กำลังข่มขืนเธอ

การข่มขืนข้างต้นมีนัยซ่อนเร้นที่พิเคราะห์ได้ว่า นอกจากจะเป็นการแก้แค้นในแง่ที่สดมภ์ไม่อาจทนถ้อยคำหยาบหมิ่นของรำพรได้ นี่ยังเป็นพฤติกรรมความรุนแรงที่แฝงด้วยความรู้สึกที่ทั้งรัก และหวง ดังที่สดมภ์เอ่ยปากว่า “อย่างน้อยรำพรก็เคยอยู่กับฉันมา 20 ปี ใจความหวังดีนั้นมันก็ต้องเหลืออยู่บ้าง” (Asoksin, 2009, p. 332) การเริ่มต้นรักครั้งใหม่ของรำพร สดมภ์คงคิดว่าเธอสามารถสลัดความทุกข์ใจได้ ตรงกันข้ามกับตนเองที่ยัง “ขยาดการแต่งงาน” อีกทั้งลึกลงแล้วสดมภ์ยังรักและหวงรำพรอยู่มาก สดมภ์จึงข่มขืนรำพรเพื่อเป็นการแก้แค้นและแสดงให้เห็นว่าเธอไม่สามารถชนะเขาได้โดยการมีความสุขกับชายอื่น ดังที่เขารับกับบอาชามาหลังจากนั้นว่า “ความเจ็บของผมถูกบ่าบัดแล้ว ผมสะใจ” (Asoksin, 2009, p. 433)

ทั้งนี้ ผู้แต่งยังเผยให้เห็นความขัดแย้งอันซับซ้อนในใจของสดมภ์ ผ่านความคิดของผกาแก้วว่า พฤติกรรมก้าวร้าวของสดมภ์นั้น “เป็นธรรมชาติของมนุษย์... ที่มักจะเห็นของที่สูงญูไปแล้วมีค่าขึ้น เวลาอยู่กับมือก็ไม่เคยเห็นว่าของนั้นดี แต่เวลาจากไปเป็นของของคนอื่น...นี่ก็เสียดาย” (Asoksin, 2009, p. 316) ถึงแม้ความรุนแรงที่สดมภ์ใช้กำลังข่มขืนรำพร กระทั่งเธอตั้งท้องจะเป็นเหตุการณ์สำคัญที่คลี่คลายปัญหา จนทั้งคู่กลับมาเข้าใจและใช้ชีวิตร่วมกันอีกครั้งในตอนท้าย แต่กระนั้น พฤติกรรมความรุนแรงของทั้งสดมภ์ และรำพร ที่ต่างก็มุ่งกระทำต่อกันเพียงเพื่อหวังจะเอาชนะ ดังที่ปรากฏระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งนำพาชีวิตคู่ของตัวละครทั้งสองไปสู่ความล้มเหลวนั้นก็แฝงทัศนคติของผู้แต่งที่ต้องการเน้นย้ำว่า ความแตกร้าง และล้มเหลวของชีวิตคู่ มีต้นเหตุที่ควรระวังในแง่การไม่ยอมปรับลดการถือทิฐิ และความถือดีที่ต่างก็อยากเอาชนะต่อกัน

1.2 ความทะยานอยากเพื่อหนีความยากแค้น: ต้นเหตุที่กระตุ้นการดิ้นรนยกฐานะจนทำลายศักดิ์ศรีของตนเอง

ความยากแค้น และความทะยานอยากของตัวละครสำคัญอย่างผกาแก้ว กับอาชาคือสิ่งที่กฤษณา อโศกสินสื่อว่า เป็นต้นเหตุที่กระตุ้นสู่การดิ้นรนยกฐานะจนลดค่าศักดิ์ศรีตนเอง อาชาคือ

มีพื้นเพเป็นคนชนบทที่ยากแค้นตั้งแต่เด็ก ความลำบากยากจนนี้เองผลักดันให้อาชามุ่งมั่น แต่ขณะเดียวกันก็ทะยานอยากจะมีชีวิตที่ดีขึ้น ดังที่เขาตั้งใจจะ “คว้าปริญญาบัตร” ให้ได้ ด้วยความคิดว่า “มันเป็นใบเบิกทาง” สู่อารมณ์อาชีพที่สังคมให้เกียรติ และสร้างรายได้มากพอต่อการจุนเจือครอบครัวรวมถึงเลี้ยงตัวเอง (Asoksin, 2009, p. 357) ความคิดนี้ได้ซ่อนนัยว่าอาชามีชีวิตที่ขาดการยอมรับนับถือจากสังคม เขาจึงต้องการยกระดับสถานะตนเอง อย่างไรก็ตาม เมื่ออาชาไม่อาจหาเงินได้พอส่งเสียตัวเอง แต่เพราะมีความทะยานอยากเขาจึงรับข้อเสนอยอมเป็นสามีของ รำพร แลกกับที่เธอส่งเสียเลี้ยงดูเขา ในช่วงที่รำพรแยกทางกับสมมภ์สามีเก่า

ปฏิกิริยาต่อพฤติกรรมที่อาชาทะยานอยากจะยกสถานะตนเองจน “ขายร่างกายขายอุดมคติ” (Asoksin, 2009, p. 282) ปรากฏผ่านตัวละครแวดล้อม เมื่อรับรู้ความสัมพันธ์ลึกซึ้งของอาชากับรำพร ดั่งที่น้องสาวของอาชาพูดกับเคลียว่า “...รู้ไปถึงไหนก็ขายขี้น้ำเขาวันยังค่ำ... ผู้หญิงทั้งเมืองหาไม่ได้อีกแล้วหรือ...คว่าเอาแม่มาอายุตั้งสี่สิบห้ามาเป็นเมีย” (Asoksin, 2009, p. 121) สิ่ง “ขายขี้น้ำ” ก็คือ พฤติกรรมอันหมิ่นเหม่ต่อศีลธรรมทางเพศของอาชาที่เขาอาศัยความรักความใคร่ของรำพร เป็นข้อเรียกร้องให้เธอส่งเสียเลี้ยงดูเขาจนจบปริญญา นี่คือการทะยานอยากที่อาชาจะเลื่อนสถานะทางสังคม และยกฐานะทางเศรษฐกิจของตน

การมีแม่มาอายุมากกว่าเก็นยี่สิบปีคอยส่งเสีย ทำให้สภาพของอาชาไม่ต่างกับ “แมงดา” ตามที่ตัวละครแวดล้อมต่างนิทาเขา ความทะยานอยากที่กระตุ้นการดิ้นรนจนอาชาลดคุณค่าศักดิ์ศรีตนเองนั้น สื่อผ่านน้ำเสียงของผู้เล่าแบบรู้แจ้ง ที่บรรยายสภาพและความรู้สึกของอาชาว่า เขาตกอยู่ในสภาพที่ไม่ต่างกับ “หุ่นยนต์” ซึ่งรำพรใช้เงิน “ซื้อ” มาครอบครอง ต้องใช้ชีวิตตามคำสั่งของรำพร ขาดไร้ซึ่งความนึกคิดที่เป็นของตน (Asoksin, 2009, pp. 138, 339, 86)

ทั้งนี้ แม้อาชาจะมองความสัมพันธ์ระหว่างเขากับรำพรว่า “ต่างคนต่างไม่มีใครขาดทุน เพราะได้แลกเปลี่ยนกันแล้วอย่างยุติธรรม” (Asoksin, 2009, p. 138) แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เขาได้ฉวยโอกาสขณะที่รำพรกำลังประสบปัญหาความเปลี่ยวเหงา และความว่าเหวเป็นบันไดไต่ทะยานไปสู่เป้าหมาย อาชาเป็นคนยึดเอาปัญหาของตนเป็นใหญ่อย่างแท้จริง ทั้งนี้ นอกเหนือความต้องการเชิงกามารมณ์แล้ว การที่รำพรส่งเสียอาชานั้น ยังแฝงด้วยความคาดหวังจะได้เขาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ที่ร่วมทุกข์สุขอย่างคู่สามีภรรยา เพื่อเติมเต็ม และเยียวยาความปวดร้าวจากปัญหาชีวิตคู่ที่เพิ่งล้มเหลวไป อย่างไรก็ตาม “ความยุติธรรม” ที่อาชากล่าวถึงนั้น ก็เป็นชุดความคิดที่สื่อความเห็นแก่ตัว ซึ่งได้ลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีของเขาเอง เขาใช้ความเป็นชายเอาเปรียบผู้หญิง ทั้งในด้านความรู้สึก และทรัพย์สิน ความสำเร็จ เช่น ใบปริญญาที่เขามุ่งมั่นไขว่คว้า วิธีการได้มานั้นนับว่าปราศจากความชอบธรรม ดังเมื่อเขาผลัดตัวออกจากรำพร เขายังคงอาศัยปัญหาความอ้างว้างของผู้หญิงคนอื่นๆ เป็นบันไดไต่ทะยานไปอย่างไม่รู้จบสิ้นต่อไป

ความพ่ายแพ้ต่อปัญหาความยากแค้นที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเอง ในแง่มุมที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมทางเพศ ยังปรากฏเป็นปัญหาสำคัญของตัวละครหญิงอย่างผกาแก้วภรรยาลับของสดมภ์ ผกาแก้ว “เป็นคนต่างจังหวัด พ่อแม่ฐานะไม่สู้ดีนัก” (Asoksin, 2009, p. 321) อีกทั้งระดับการศึกษาก็จบเพียงชั้นมัธยม เธอต้องดิ้นรนหาเลี้ยงตัวเองในสังคมเมืองซึ่งวุฒิการศึกษาเป็นตัวกำหนดหน้าที่การงาน เมื่อผู้หญิงตัวคนเดียวต้องเผชิญกับภาวะบีบเค้นทางเศรษฐกิจ เธอเผชิญกับเคลียถึงประสบการณ์ชีวิตอันยากแค้น ก่อนตัดสินใจเป็นภรรยาเก็บของสดมภ์ว่า “...เวลานั้นที่กำลังกระเสือกกระสน... ชีวิตยุคใหม่ไม่ใช่สวนดอกไม้ แต่มันเป็นป่า ที่ใช้ชีวิตเดินป่ามานานพอสมควร...รยอนต์ผ่านมาที่ต้องขึ้น แม้วารถคันนั้นจะมีคนนั่งเบียดกันอย่างปลาซาดินอยู่แล้ว” (Asoksin, 2009, p. 354)

ผกาแก้วจำยอมตกอยู่ในสถานะภรรยาเก็บของสดมภ์ โดยใช้ความเป็นหญิงเป็นสะพานทอดไตไปสู่เป้าหมาย เพื่อเติมเต็มต้นทุนให้ชีวิตเธอ ทั้งยังสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของตัวเองและน้องชายให้สุขสบายขึ้น พฤติกรรมของผกาแก้ว สื่อถึงการลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเอง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาในแง่มุมของจริยธรรมทางเพศ ที่สังคมมีระบบคิดว่าผู้หญิงไม่ควรมีพฤติกรรมเสื่อมเสียเรื่องการลอบเป็นชู้หรือเป็นเมียน่อย ก็จะไม่เห็นว่าไม่พอลบล้างความไม่เหมาะสม ทั้งนี้แม้ผู้แต่งจะเผยให้เห็นภาวะและความจำเป็นในชีวิตของผกาแก้ว รวมถึงความเจ็บตัวในสถานะของเธอ ที่ผกาแก้วสงบเสงี่ยมต่อสดมภ์ ถึงขั้นไม่สนใจรู้ด้วยซ้ำว่าตนเอง “...เป็นภรรยาคนที่เท่าไรของสดมภ์...” ความสัมพันธ์ที่ผกาแก้วจึงได้แต่คิดหวังให้สดมภ์ “ได้ให้เธอมากกว่าที่ให้อยู่แล้ว” (Asoksin, 2009, pp. 321-322) นัยของพฤติกรรมดังกล่าวสื่อให้เห็นว่า ผกาแก้วละทิ้งความบากบั่นของตนในการเอาชนะปัญหาสนใจแต่จะเอาตัวรอดในระยะสั้น

ประเด็นที่สามารถสรุปจากที่วิเคราะห์มาคือ ความทะยานอยากที่จะสำเร็จการศึกษาของอาซา ที่อาศัยช่องว่างอันเป็นปัญหาของผู้หญิง รวมถึงการดิ้นรนของผกาแก้วจนมีกิจการเป็นของตนเองภายใต้การจุนเจือของสดมภ์นั้น เป็นการถึบตนเองจากปัญหาความยากแค้น โดยมองข้ามการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรม ประเด็นนี้เป็นจุดเน้นที่ผู้แต่งอย่าง Asoksin ต้องการสื่อว่าการเผชิญและการแก้ปัญหาลักษณะดังกล่าว อาจส่งผลต่อการกระทำที่เสมือนการลดทอนคุณค่า และศักดิ์ศรีของตนเอง แม้จะสมปรารถนาในความมุ่งหวัง แต่ก็ยังเป็นหนทางที่ไม่น่าชื่นชม

1.3 ความเปลี่ยวเหงา และการโยยหาความรัก: แรงผลักดันสู่พฤติกรรมหมั่นหม่อมต่อจริยธรรมทางเพศ

การเผชิญปัญหาเชิงกามารมณ์เพราะความเปลี่ยวเหงา และการโยยหาความรัก เป็นภาวะบีบเค้นทางอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะในแง่มุมที่อาจหมั่นหม่อมต่อจริยธรรมทางเพศ ดังที่ผู้แต่งได้สื่อผ่านประสบการณ์ชีวิตของตัวละครเอกหญิงอย่างรำพร และเคลีย ปฏิกริยาต่อความไม่ลงรอยในความสัมพันธ์เชิงอำนาจเริ่มจากสดมภ์พยายามแสดงพฤติกรรม “แก้ล้ากลับ” เพราะถูกรำพรกดขี่ เขาหันเหไปให้ความสนใจ และติดพันหญิงอื่น หนักเข้าจนถึงขั้น “กลับบ้านดึก...และบางทีก็ไม่กลับเลย” (Asoksin, 2009, p. 58) นี่เป็นที่มาของปัญหาเชิงกามารมณ์ที่ได้ก่อความทุกข์ และความคับแค้นใจแก่รำพรอย่างหนัก จนรำพรตัดสินใจหย่าขาดกับสดมภ์ แต่กระนั้นการตัดสดมภ์ออกจากชีวิต ก็ยังไม่สามารถกำจัดความทุกข์ได้ ดังที่เธอเผยกับเคลียว่า “ฉันทุกข์ก็เพราะมีไอ้สดมภ์ทำให้ทุกข์ แต่ฉันก็ทุกข์เพราะไม่มีไอ้นายสดมภ์เหมือนกัน” (Asoksin, 2009, p. 24)

ถ้อยคำข้างต้นของรำพรสื่อให้พิเคราะห์ได้ว่า ความทุกข์เพราะการไม่มีสดมภ์นั้นเป็นความทุกข์ใจที่เกิดจากการต้องเผชิญกับปัญหาความ “เปลี่ยวเหงา” ในแง่ที่ขาดสามีให้กำลังใจ และขาดคู่ร่วมทุกข์สุขรวมถึงเธอยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการเชิงกามารมณ์ได้ การที่รำพรต้องสูญเสียสิ่งที่เคยมี และความรู้สึกที่เคยได้รับ เป็นความผกผันของประสบการณ์ชีวิตที่หนักหน่วงเป็นอย่างมาก แม้รำพรจะมีเคลียคอยอยู่ประนบัติ และเป็นທີ່ปรึกษาแต่กระนั้นเคลียก็เป็นเพียงเด็กในอุปการะ ไม่ใช่คู่ชีวิตของรำพร เคลียไม่สามารถจะเป็นที่ปรึกษาได้อย่างสามีและยังไม่อาจบรรเทาความปรารถนาปัญหาเชิงกามารมณ์ให้รำพรได้ สถานภาพของรำพรที่เสมือนหญิงม่ายตัวคนเดียวดังพิเคราะห์มานั้น เป็นต้นตอของปมในใจที่บีบเค้นให้รำพรนี้ก็อยากจะมีคนรักมาเติมเต็ม ชดเชยความขาดพร่องของชีวิต นอกจากนี้ทุนเดิมที่มีนิสัยเจ้าทิฐิ ยึดความคิดตนเองเป็นใหญ่ โดยไม่สนใจฟังเสียงทัดทานของผู้อื่น ก็ได้ผลักดันให้รำพรหาทางออกเพื่อระบายความทุกข์ใจ และชดเชยความเปลี่ยวเหงากามารมณ์ของตน ด้วยการเลี้ยงดูส่งเสียอาชิตัวเอกชายที่มีอายุห่างกันกว่า 20 ปี แลกกับการที่เธอต้องมาอยู่กินกับเธอ

ทั้งนี้ การตัดสินใจส่งเสียเลี้ยงดูอาชิตัวนั้น รำพรพิเคราะห์แล้วว่า จุดอ่อนของอาชิตัวที่อายุน้อยกว่าเธอมากนั้น จะเป็นข้อได้เปรียบให้สามารถบงการ และควบคุมพฤติกรรมของอาชิตัวได้ โดยเฉพาะความจำเป็นที่อาชิตัวต้องพึ่งรำพรเรื่องการเงินนั้นจะเป็นข้อผูกมัดอย่างดีให้เขาสนองตอบทุกความต้องการของเธอตามนิสัยของคนที่ตั้งเอาตัวเองเป็นใหญ่ รำพรคิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับเด็กหนุ่มผู้นี้จะไม่ซ้ารอยกับอดีตสามีที่มีความพร้อมสรรพอย่างสดมภ์ ที่ได้สร้างความเข้าใจแก่เธอ

มาแล้ว การแก้ปัญหาเชิงกามารมณ์ของรำพร ที่ส่งผลถึงพฤติกรรมหมั่นหม่อมต่อจริยธรรมทางเพศ ยังปรากฏเด่นชัดขึ้นเมื่อรำพรได้รับรู้ความสัมพันธ์ระหว่างอาซาและเคลีย ความวิตกกังวลเมื่อเกรงว่าจะถูกคนใกล้ชิดที่เป็นสาวรุ่นทั้งยังมีสถานะต่ำกว่าตนอย่างเคลียแย่งสามีใหม่ไป และต้องผิดหวังจากความรักข้ามสอง ได้ผันแปรเป็นความนึกคิดที่อยากจะรักษาความสุขอันฉาบฉวยของตนไว้ เมื่อต้องการเหนี่ยวรั้งอาซาไว้กับตัว นอกจากใช้เงินเพื่อทุ่มเทในการแก้ปัญหาด้วยการรับเอาครอบครัวอาซา มาร่วมชายคาแล้วนั้น รำพรยังหวนกลับมาเลือกใช้ “ความกตัญญู” ดังที่เคยใช้ยึดเหนี่ยวเคลียไว้เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับสดมภ์ มาเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องให้เคลียกลับมาอยู่บ้านเดียวกับเธอและอาซาแบบสามคนผัวเมีย ความคิดที่จะเหนี่ยวรั้งอาซาดังกล่าวของรำพรเป็นพฤติกรรมที่หมั่นหม่อมกับจริยธรรมทางเพศเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ นอกจากความเปลี่ยวเหงาจะเป็นมูลเหตุของพฤติกรรมหมั่นหม่อมจริยธรรมทางเพศแล้ว การโยยหาความรักยังเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ผู้แต่งเห็นว่ามีส่วนสำคัญต่อการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์เช่นกัน ดังปรากฏผ่านประสบการณ์ชีวิตของเคลีย ในการเผชิญความรู้สึกโดดเดี่ยวในฐานะเด็กกำพร้า ผู้แต่งเผยความว่าแหงของเคลียต่อปมดังกล่าวว่า “ดิฉันเผชิญกรรมเก่ามาตั้งแต่เกิด... น้ำมนต์แห่งชีวิตของฉันคือน้ำตา น้ำตาแห่งความรู้ญาติชาดมิตร น้ำตาแห่งความระกำซ้ำซอกขณะเดินเดียวเข้าสู่ป่าแห่งความระกำ” (Asoksin, 2009, p. 201)

สำนึกของเคลียต่อความขาดพร่องที่เป็นกำพร้า กอปรกับสถานะเด็กในบ้านรำพร และตัวตนที่ไม่ชัดเจนอันเป็นผลมาจากการถูกรำพรเลี้ยงอย่างกึ่งลูกกึ่งคนใช้ เหล่านี้เป็นมูลเหตุที่ชวนให้พิเคราะห์ว่า เป็นประสบการณ์ชีวิตด้านลบที่หล่อหลอมให้ตัวเอกหญิงอย่างเคลีย เด็กสาวที่กำลังย่างเข้าสู่ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เกิดปมโยยหาความรัก และต้องการมีคนที่รักที่เป็น “วีรบุรุษ” ในแง่ที่สามารถปกป้อง และดูแลเธอได้ เพื่อเติมเต็มความรัก และที่สำคัญคือสามารถเป็นหลักประกันความมั่นคงให้ชีวิตเธอได้

ท่ามกลางความใฝ่ฝันของเคลียถึงชีวิตต่อไปข้างหน้า การเข้ามาของอาซา ชายหนุ่มซึ่งเป็นสามีใหม่ของรำพร จึงมีนัยให้เชื่อมโยงได้ต่อไปอีกว่าอาซาเป็นผู้เติมเต็มความขาดพร่องในใจของเคลีย ในแง่ที่มีอาซาก็มีภูมิหลังชีวิตที่ “ขรุขระเหมือนกัน” กับเคลีย (Asoksin, 2009, p. 98) ความเหมือนกันทั้งภูมิหลัง และช่วงวัยที่ใกล้เคียง จึงทำให้เคลียเกิดความรู้สึกไม่โดดเดี่ยวในชะตาชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ของตนมากนัก ยิ่งเมื่ออาซาได้เคยช่วยเคลียให้รอดชีวิตจากการจมน้ำ สำนึกในบุญคุณที่อาซาสามารถปกป้อง และช่วยชีวิตเธอ เป็นพฤติกรรมที่แฝงนัยความเป็น “วีรบุรุษ” ตามที่เคลียฝันจะได้มาร่วมชีวิต กระนั้นก็ดี เคลียก็มีความคิดเชิงตำหนิที่เขายอมขายตัวเป็นสามีให้รำพร

นี่เป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งในจิตใจ ที่ผลักดันเคลียไปสู่การเผชิญปัญหาเชิงกามารมณ์ เธอต้องตัดสินใจเลือกระหว่างความรักและความปรารถนาที่มีต่ออาซา (เพื่อเติมเต็มความรักที่โยยหา) กับข้อตำหนิที่อาซาขายตัวชายศักดิ์ศรี เคลียยังคำนึงถึงความกตัญญูต่อรำพรผู้อุปการะ

เลี้ยงดูเธอมาอีกด้วย อย่างไรก็ตามก็เคลียได้ปล่อยใจให้เตลิดไปกับความต้องการเชิงกามารมณ์ของตนเอง และอาซาได้รู้เฝ้าเพื่อโน้มน้าวให้เคลียละทิ้ง “ความกตัญญู” ซึ่งเป็นพันธะที่เหนียวรั้งเคลียไว้กับรำพร และการที่เคลียลอบสานสัมพันธ์กับอาซาในระยะเวลานั้น ก็แสดงให้เห็นว่าปมในใจของการโหยหาความรัก กอปรกับความอ่อนแอในใจ เป็นมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเคลียให้เธอประพฤตินั้นเหมาะต่อจริยธรรมทางเพศ

จึงสรุปได้ว่า ปัญหามนุษย์ในแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเชิงกามารมณ์ทั้ง 3 ประเด็น ดังที่ปรากฏในประสบการณ์ชีวิตของตัวละครอย่าง รำพร สดมภ์ อาซา เคลีย และผกาแก้ว ในนวนิยายเรื่อง *ปากกามเทพ* นั้น ผู้แต่งได้ตีแผ่ไว้อย่างซบซึ้ง และลุ่มลึก สอดคล้องกับทัศนะของ Debyasuvarn (1977, p. 100) ที่ได้กล่าวถึงความโดดเด่นด้านเนื้อหาในนวนิยายของกฤษณา อโศกสินว่า “ไม่ทำให้ภาพในเรื่องงดงามกว่าชีวิตจริง...คนๆหนึ่งมักมีทั้งด้านดีและด้านชั่วปะปนกันอยู่ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับกามารมณ์ [ผู้แต่ง] ต้องการจะให้เห็นว่า ในชีวิตของคนทั้งหลาย ความใคร่และความรักจะเข้ามีส่วนสำคัญ ไม่เลือกภัยเลือกชั้นในสังคม”

2. คุณค่าของมนุษย์

ปัญหาของมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง *ปากกามเทพ* นอกจากผู้แต่งได้เน้นจุดอ่อน และธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ ในแง่ที่ยังเกี่ยวข้องกับกิเลส และความปรารถนาเชิงกามารมณ์แล้ว พบว่า อีกนัยหนึ่งของปัญหา ยังเป็นโอกาสอันดีที่ตัวละครจะได้พิสูจน์คุณค่า และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ว่าสามารถจัดการกับปัญหาได้ด้วยวุฒิภาวะและกมลสันดานแบบใด ประเด็นดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจะได้อภิปรายต่อไป

2.1 ความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และการรู้จักยับยั้งชั่งใจ: คุณธรรมที่รักษาความนับถือตนเองไว้ได้

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ในประเด็นปัญหาของมนุษย์แล้วว่า สถานภาพกำพร้าเป็นปมสำคัญที่ส่งผลให้เคลียเกิดความรู้สึก “โดดเดี่ยว” และนี่ก็ “โหยหา” สิ่งเติมเต็มความขาดพร่องในใจ แต่กระนั้น รำพรหญิงผู้มีสถานะเสมือนแม่ก็เลี้ยงดูเคลียด้วยความเอาใจใส่ ทั้งในแง่ที่รำพรไม่ปล่อยให้

เคลียมีเวลาว่างมากจนเกินไป เธอมอบหมายงานบ้านให้เคลียรับผิดชอบตามสมควร อีกทั้งเคลียยังต้องคอยปรนนิบัติรำพร นอกจากนี้รำพรยังคอยอบรมสั่งสอนเคลียทั้งในเรื่องการครองตัว การเลือกคู่ชีวิต ที่สำคัญคือการรับรู้คุณคนประเด็นหลังนี้ แม้จะแฝงนัยให้พิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากการที่รำพรนึกหวาดกลัวว่าเคลียจะทรยศเธอเช่นเดียวกับอดีตสามีที่นอกใจไปติดพันหญิงอื่น แต่กระนั้นคำสอนดังกล่าวก็เป็นพื้นฐานทางความคิดอันดีที่ส่งผลให้เคลียเป็นคนที่มีจิตใจละเอียดอ่อนสามารถเข้าใจปัญหาชีวิตของผู้อื่น โดยเฉพาะปัญหาความรู้สึกโดดเดี่ยวของรำพร ดังที่ผู้แต่งเผยให้เห็นสำนึกในข้อนี้ของเคลียว่า เมื่อรำพรหย่าขาดกับสดมภ์ “เธอเรียกดิฉันไปคุยด้วยบ่อยๆ เพราะนอกจากดิฉันแล้ว เธอก็ไม่มีใคร” (Asoksin, 2009, p. 7)

การตระหนักรู้ในความสำคัญของตัวเองว่าเป็นที่ต้องการของผู้มีพระคุณได้กลายเป็นคุณธรรมสำคัญที่เคลียใช้หักห้ามความปรารถนาใจในเมื่อเธอเกิดความรู้สึกกร้ออาซา

อาจกล่าวได้ว่า ภูมิหลังชีวิตที่ไม่สมบูรณ์แบบเป็นประสบการณ์ร่วมอันดีที่เอื้อให้เคลียมีความเข้าใจในปัญหาชีวิตผู้อื่น ยิ่งเมื่ออุปการะการอบรมที่ดีก็ยิ่งเสริมให้เคลียมีลักษณะของคนดี ความเข้าใจปัญหาชีวิตผู้อื่น โดยเฉพาะพฤติกรรมทางเพศด้านลบของตัวละครแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นรำพร อาซา รวมถึงผกาแก้ว เคลียเข้าใจได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจาก ความต้องการดิ้นรนเพื่อบรรเทาความรู้สึก “โดดเดี่ยว” ไม่ต่างกันกับเคลีย และด้วยความอ่อนแอที่ต่างก็ยอมให้ความปรารถนาในใจอยู่เหนือการขังใจต่อคุณค่าทางศีลธรรม ตัวละครทั้งสามจึง “ไขว่คว้า” ทางออกอย่างฉาบฉวยในการชดเชยความเปลี่ยวเหงาของตน ดังความเข้าใจของเคลียที่มีต่อพฤติกรรมของรำพร “หญิงม่ายไร้ลูก” เคลียมองออกถึงการที่รำพรใช้เงิน “ซื้อ” ความรักจากเด็กหนุ่มอย่างอาซา ว่านอกเหนือจากความต้องการ “ประชดประชันชีวิต” ตามนิสัยของหญิงที่ริษยา ที่อยากจะแสดงให้อดีตสามีเห็นว่าเธอไม่สิ้นไร้ไม้ตอกแล้วนั้น พฤติกรรมดังกล่าวของรำพรยังมีที่มาจากความปรารถนาส่วนลึกคือความรู้สึก “โหยหาความรักและอำนาจ” เพื่อชดเชย “สิ่งตรงข้ามกับที่เธอเคยมี” (Asoksin, 2009, p. 323) นั่นหมายถึงความต้องการเป็นใหญ่ในบ้านด้วยนิสัยที่เป็นคน “เจ้าความคิด” โดยเด็กหนุ่มอย่างอาซาชอบรับการบงการของเธอได้ ต่างกับสดมภ์อดีตสามีของรำพร และที่สำคัญคืออาซาสามารถให้ความสุขเชิงกามารมณ์ต่อรำพรได้หลังจากที่อดีตสามีได้ “พรากรความสุขทางใจของเธอไป” ด้วยการติดพันหญิงอื่น และทอดทิ้งให้ รำพรเผชิญ “ความว้าเหว” (Asoksin, 2009, p. 86, 322)

ส่วนพฤติกรรมของอาซาที่จำยอม “ปิดปาก ปิดใจ ปิดความรู้สึก” โดย “ขายความเป็นชาย” ของตนแก่รำพรหญิงม่ายอายุคร่าวแม่ รวมถึงท่าทีของผกาแก้วที่ต้อง “อ่อนน้อม ถ่อมตน” ต่อสดมภ์ (Asoksin, 2009, p. 181, 322) ความสยบยอมดังกล่าวของคนทั้งสอง เคลียก็พิเคราะห์ได้ถึงสาเหตุว่ามีที่มาจาก การที่อาซาและผกาแก้วไม่สามารถเอาตัวรอดจากภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจในสังคมเมืองได้ ทั้งคู่จึงต้องจำยอมตกอยู่ใต้อำนาจของผู้อุปถัมภ์อย่างรำพรและสดมภ์เพื่อแลกกับการยกระดับความเป็นอยู่ของตน และเจือจุนครอบครัวให้ได้ยุติกันดี

ความพยายามเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ของเคลีย ยังปรากฏในตอนที่เคลียทำความเข้าใจได้ว่า อาชายอมเป็น “ผู้ถูกซื้อ” ให้รำพรเลี้ยงดูส่งเสียเพราะอาชายากจน ทั้งยังต้องเจ็จน้องๆ แต่เขาก็ปรารถนาความสำเร็จทางการศึกษา และมุ่งหวังอยากมีงานที่ผู้อื่นนับถือ ทางลัดในการจัดการกับปัญหาดังกล่าวก็คือการยอมขายตัวเป็นสามีของรำพร กระนั้นก็ดีเคลียก็ได้คิดว่า อาชาก็ยังมีความน่าชื่นชม ดังที่เขาเมื่อน้ำใจช่วยเคลียให้รอดชีวิตจากอุบัติเหตุจมน้ำ ส่วนผสมระหว่างความดีเลวดังกล่าวของอาชา ทำให้เคลียได้เรียนรู้ธรรมชาติของมนุษย์ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังที่ผู้เล่าแบบบูรณาการให้ทราบความนึกคิดของเคลียที่เข้าใจเกี่ยวกับตัวอาชาว่า “ความบกพร่องของเขา...เป็นสัญลักษณ์แห่งการเอาตัวรอดอย่างธรรมดาเยี่ยงปวงชน...ดิฉันต้องเผชิญกับข้อเท็จจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ มันเป็นส่วนดีในส่วนชั่ว...แม้เพชรที่สว่างบริสุทธิ์แวววาว ก็ยังมีฝัฟาราคี สำมะหาอะไรกับชีวิตจิตใจของมนุษย์...จะหาให้ผุดผ่องไม่มีตำหนีย่อมหาได้ไม่” (Asoksin, 2009, p. 135)

ทัศนคติข้างต้นของเคลีย สื่อถึงความเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ ในแง่ที่เคลียได้ถูกคิดว่าคนเราต่างก็มีส่วนดีเลวคละเคล้ากันไปตามแต่ข้อจำกัด และเงื่อนไขของชีวิตรวมถึงกมลสันดานที่จะเป็นตัวกระตุ้นหรือเร่งเร้าให้เกิดพฤติกรรมต่างกันไป นี่สื่อให้เห็นว่าแม้วิญญูของเคลียจะไม่มากนัก เคลียก็มีใจเป็นธรรมพอที่จะไม่ปล่อยให้ออคติส่วนตัวเร่งเร้าตัดสินอาชาอย่างฉาบฉวย เมื่อมีความเข้าใจที่เรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต กอปรกับความไม่ตีในกมลสันดาน ที่เคลียรู้จักขัดเกลาจิตใจตนเอง และพยายามทำความเข้าใจธรรมชาตินิสัยของผู้อื่น เคลียจึงมีวุฒิภาวะและมองชีวิตอย่างรอบคอบ เคลียมีสำนึกใคร่ครวญผลการกระทำของตน อันนำมาซึ่งการรู้จักยับยั้งชั่งใจต่อความปรารถนาของตัวเองที่อาจก่อผลกระทบเป็นความทุกข์ต่อผู้อื่น ดังที่เคลียรู้จักระงับจิตใจและยุติพฤติกรรมลึกลอบมีความสัมพันธ์กับอาชาเมื่อสำนึกได้ถึงบุญคุณของรำพรที่เลี้ยงดูเธอมา และในที่สุดเคลียก็อาศัยความเข้มแข็งในจิตใจข่มความอ่อนแอที่ถูกสัญชาตญาณทางเพศรุกเร้า

การที่เคลียเติบโตมาด้วยการอุปการะของสดมภ์ และรำพร ความใกล้ชิดในสถานะกึ่งแม่ลูก ทำให้เคลียได้รับความทุกขใจของรำพร ว่ามีที่มาจากความผิดหวังต่อสามีในชีวิตหลังสมรส ยิ่งเมื่อสดมภ์ติดพันหญิงอื่น ทอดทิ้งให้รำพร “ต้องผจญกับน้ำตาและความว้าเหว่” (Asoksin, 2009, pp. 79-80) เคลียรับรู้ความทุกขใจของรำพรที่ถูกสามีนอกใจและทอดทิ้ง ความเข้าใจประสบการณ์ปวดร้าวของรำพรเป็นที่มาให้เคลียตระหนักรู้ต่อหน้าที่ของตนที่ต้องคอยเคียงข้างให้กำลังใจรำพร ยิ่งเมื่อสำนึกถึงความกตัญญูต่อรำพรที่เป็นเสมือนแม่บังเกิดเกล้า แม้เคลียจะมีใจและแอบมีความสัมพันธ์ลับๆ กับอาชาในช่วงสั้นๆ แต่ก็เพราะความอ่อนไหว เมื่อรับรู้ความทุกขใจของรำพร และความไวที่เคลียสำนึกชั่วดีได้ เธอจึงรักษาความนับถือตนเองไว้ได้ โดยข่มใจยุติความสัมพันธ์กับอาชา ดังที่บอกกับเขาว่า “คนเราจะประเสริฐสุดก็ตรงขณะใจตนเอง” (Asoksin, 2009, pp. 368, 222)

ความตระหนักของเคลียว่าการลอบมีสัมพันธ์กับอาชาจะ “เหยียบย่ำ” และสร้างความทุกขใจต่อผู้มีพระคุณ เป็นที่มาให้เคลียตัดสินใจออกจากบ้านรำพรด้วยความคิดเด็ดเดี่ยวว่า

“ดิฉันฆ่าตัวดิฉันเองดีกว่าจะฆ่าคุณรำพร” (Asoksin, 2009, p. 290) นัยแฝงของการยอม “ฆ่า” ตัวเอง คือการยอมตัดความรักความใคร่ของตนที่มีต่ออาชาน้ำใจและความสุขของรำพรไว้ เคลียยังยอมเผชิญความยากลำบากในโลกภายนอก ทั้งที่แทบไม่รู้จักโลกภายนอกเพราะเคลียอยู่แต่กับบ้านเพื่อปรนนิบัติรำพรเสมอ ความเด็ดเดี่ยวที่เคลียตัดสินใจไปจากรำพรเพื่อยุติความสัมพันธ์อย่างเด็ดขาดกับอาชาน้ำใจ และที่สำคัญเพื่อสร้างความสุขคืนให้รำพร พร้อมกับที่เคลียยังรู้สึกภูมิใจในตนเองที่ฉุดคิดได้ทันนั้น แสดงให้เห็นคุณค่าของเคลียที่ยังรักษาความนับถือตนเองไว้ได้ และวางตัวอย่างรู้ผิดชอบชั่วดี นอกจากเคลียนอกจากเคลีย ผกาแก้วเป็นอีกตัวละครที่ไม่ยอมให้ภูมิหลังขาดพร่องของตน ก่ออคติ และเป็นอุปสรรคต่อความพยายามเรียนรู้ที่มาของปัญหาผู้อื่น โดยเฉพาะความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ในแง่ที่ว่า ความรักความอบอุ่นรวมถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครอบครัวเป็นส่วนสำคัญในการสร้างประสบการณ์และหล่อหลอมพฤติกรรมของมนุษย์

ด้วยเหตุที่ “พ่อแม่เสียไปหมดแล้ว”(Asoksin, 2009, p. 281) ผกาแก้วจึงกลายเป็นเสาหลักเดียวในการหาเลี้ยงชีพของตนและน้องชาย การดิ้นรนเอาตัวรอดจากปัญหาเศรษฐกิจในสังคมเมืองเป็นความเหนื่อยยากที่ผู้หญิงตัวคนเดียวอย่างเธอไม่อาจรับมือได้ กระทั่งเธอต้องอาศัยทางลัดเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชีวิต นั่นคือการยอมเป็นภรรยาลับของสดมภ์ ความไม่สมบูรณ์ของภูมิหลัง รวมถึงข้อบกพร่องของพฤติกรรมที่ยอมเป็นภรรยาลับนี้ เป็นมูลเหตุที่สามารถวิเคราะห์ได้ถึงที่มาของความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ ในแง่ของการฝ่าฟันอุปสรรคชีวิตเพียงลำพังนั้น เป็นความเหนื่อยยากที่ยากจะผ่านพ้นไปโดยง่าย ดังปรากฏเป็นความเห็นใจชะตากรรมของตัวละครแวดล้อมอย่างเคลีย และอาชาน้ำใจที่ต้องเผชิญกับปัญหาในโลกภายนอกเพียงลำพังไร้การค้ำจุนจากรำพร ความเข้าใจดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้จากน้ำเสียงที่แผงนัยความน้อยเนื้อต่ำใจต่อชะตากรรมของผู้อื่น รวมถึงตัวเองด้วยว่า “คนที่หวังพึ่งได้ก็เห็นจะมีแต่พ่อแม่เท่านั้น แต่สำหรับบางคน แม้แต่พ่อแม่ก็ยังหวังพึ่งไม่ได้” (Asoksin, 2009, p. 359)

ทั้งนี้ นอกจากภูมิหลังที่ไม่สมบูรณ์จะทำให้ผกาแก้วเข้าใจการเผชิญปัญหาของเคลียและอาชาน้ำใจแล้ว ในฐานะที่เธอเป็นผู้หญิงที่โดนผู้ชายเอาเปรียบ ด้วยสดมภ์ไม่เห็นความสำคัญของเธอในฐานะภรรยา สดมภ์มักจะมาหาเธอตามอำเภอใจ ผกาแก้วจึงมีความเห็นใจชะตากรรมของรำพรที่ต้องตกอยู่ในสถานะหญิงม่ายด้วยสามีไม่แยแสจนต้องใช้เงินซื้อความรัก ดังที่เธอกล่าวกับสดมภ์ว่า “เรื่องอะไรที่ไม่ทำให้คนอื่นเสียหาย ดิฉันก็ว่าไม่ใช่เรื่องน่ารังเกียจเหยียดหยามอะไรเท่าไรหรอก คนเราจะเลือกเกิด จะเลือกเป็น จะเลือกมีไม่ได้หรอกค่ะ” (Asoksin, 2009, p. 315) นัยความเห็นดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ได้ถึงใจความเข้าใจรำพรในแง่ที่แม้จะมีพฤติกรรมน่าตำหนิ แต่ก็หาได้สร้างความทุกข์ใจแก่ผู้อื่น ที่สำคัญคือการแผงนัยอุทธรณ์ความจำเป็นของตนเองที่ต้องตกอยู่ในสภาพเมียเก็บของผู้อื่นอีกด้วย

แม้ความพ่ายแพ้ต่อแรงเสียดทานจากปัญหาชีวิตจะผลักดันให้ผกาแก้วมีพฤติกรรมที่หมิ่นต่อจริยธรรมทางเพศ คือการยอมเป็นภรรยาลับของสดมภ์ ด้วยเล็งเห็นว่าเขาสามารถเป็นที่พึ่งพา

แก่เธอได้ แต่กระนั้น เมื่อสดมภ์ข่มเหงรำพรจนตั้งท้อง ผกาแก้วเองที่เคยประสบปัญหาครอบครัวไม่สมบูรณ์แบบมาแล้ว ก็เกิดสำนึกยับยั้งความสุขสบายอันฉาบฉวยของตนด้วยการถอยห่างออกจากสดมภ์ ผกาแก้ว “ขอให้...[สดมภ์]กลับไปคืนดีกับคุณรำพร และตั้งต้นชีวิตใหม่” (Asoksin, 2009, p. 466) เพื่อ “เด็กที่เกิดมาจะได้มีความอบอุ่นอย่างสมบูรณ์” (Asoksin, 2009, p. 467) ที่สำคัญคือผกาแก้วอ่านพฤติกรรมที่สดมภ์ตามรังความรำพรออกว่าเป็นความหึง “หวง” ซึ่งสดมภ์ยังคงนี้กรักรำพรอยู่ พื้นฐานความรักจะเป็นส่วนสำคัญของการกลับมาร่วมสร้างครอบครัวของคนทั้งสองให้สมบูรณ์ได้ การสละความสุขสบายครั้งนี้ของผกาแก้ว ด้วยเล็งเห็นว่าทั้งสดมภ์และรำพรสามารถกลับมาเริ่มต้นสร้างครอบครัวที่สมบูรณ์ใหม่ได้ นับเป็นคุณธรรมสำคัญที่เธอสามารถกอบกู้ความนับถือตนเองกลับมาได้อย่างน่าชื่นชม

อาจกล่าวได้ในที่สุดว่า การเผชิญปัญหาของเคลีย และผกาแก้ว เป็นเนื้อหาสำคัญที่กฤษณา อโศกสินต้องการเน้นย้ำว่า ข้อจำกัดในชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการเติบโตมาในสภาพครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ รวมถึงความอ่อนด้อยของวัยวุฒิ และการศึกษา นั้น ไม่เป็นอุปสรรคต่อการพิสูจน์คุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะในแง่ความใฝ่ดีในการขัดเกลากรรมสันดานของตนเอง ให้รู้จักเรียนรู้ที่มาของปัญหาในชีวิตผู้อื่น รวมถึงการยับยั้งชั่งใจต่อพฤติกรรม และความสุขสบายส่วนตนที่อาจก่อปัญหาต่อผู้อื่น

2.2 การยอมรับความจริง และการกล้าเผชิญปัญหา: คุณธรรมที่กำกับความสัมพันธ์กับผู้อื่น

ความเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ อันเป็นที่มาของการรู้จักยับยั้งชั่งใจที่เคลีย และผกาแก้วใช้เป็นแนวทางในการจัดการกับปัญหาชีวิตของตนนั้น นอกเหนือจากการรักษาความนับถือตัวเองไว้ได้แล้ว อีกแง่มุมหนึ่งยังเป็นบทพิสูจน์คุณค่าความเป็นมนุษย์ ที่เรียนรู้เพื่อยอมรับความจริงว่าตนเองเป็นอุปสรรคต่อการสานสัมพันธ์ในชีวิตคู่ของผู้อื่น การตัดสินใจเผชิญปัญหาด้วยการยอมถอยออกจากความสัมพันธ์ จึงเป็นคุณธรรมที่สามารถกำกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นไว้ได้ ดังที่เคลียสามารถกลับมาอยู่ในการอุปการะของรำพร และมีโอกาสได้ตอบแทนบุญคุณตามสำนึกกตัญญูที่เคลียมีต่อรำพร ส่วนผกาแก้วที่แม้จะเลิกรากับสดมภ์แล้ว ด้วยเหตุผลคือเธอต้องการให้เขากับอดีตภรรยากลับไปสร้างครอบครัวใหม่เนื่องจากทั้งคู่กำลังจะมีลูกด้วยกัน เมื่อมีโอกาสพบเจอกันอีกครั้ง ทั้งคู่ก็สามารถได้ถามทุกข์สุขต่อกันในฐานะกัลยาณมิตรที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่วนอาษาที่เมื่อยอมรับความจริงได้ว่าสดมภ์กับรำพรกำลังมีลูกด้วยกัน การถอยออกจากความสัมพันธ์กับรำพร โดยไม่กล่าวการเผชิญปัญหา

ความขัดสนเบื้องต้นที่ไม่มีรำพรคอยอุปถัมภ์ ทำให้สดมภ์นึก “เห็นใจ” ในความ “เสียสละ” ของ อาซาและยื่นมือเข้าช่วยเหลือในฐานะมิตรผู้หนึ่ง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์แล้วว่าจุดเริ่มต้นของเรื่องราวในนวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ* มีที่มา จากทัศนคติของผู้แต่งต้องการสื่อให้เห็นว่า “การถือทิฐิ” คือมูลเหตุสำคัญที่ส่งผลให้ชีวิตคู่ต้องประสบ ความล้มเหลว ดังสื่อผ่านประสบการณ์ชีวิตหลังสมรสของสดมภ์และรำพร ที่ต่างก็ต้องการอยู่เหนืออีก ฝ่าย และเมื่อเกิดปัญหา ความถือดีมีทิฐิก็ผลักดันให้ทั้งคู่ปฏิเสธความจริงที่เป็นข้อบกพร่องของตน นั่น คือการไม่ยอมรับผิดในส่วนของตน แต่ยังคงกล่าวโทษอีกฝ่ายว่าเป็นชนวนที่ทำให้เกิดปัญหา ดังที่สดมภ์ กล่าวย้อนกับเคลียว่า การที่รำพรต้องเผชิญกับความทุกข์ใจนั้น “ก็ใครละเป็นคนทำ” (Asoksin, 2009, p. 320) ส่วนรำพรก็กล่าวโทษว่าสดมภ์เป็นต้นเหตุ “ให้[เธอ]เป็นบ้าแบบนี้” (Asoksin, 2009, p. 12) นอกเหนือจากการไม่ยอมรับความจริงที่เป็นข้อบกพร่องของตนเอง ทั้งคู่ยังหนีปัญหาด้วยการ ไม่ยอมหันหน้าคุยกันเพื่อปรับความเข้าใจ ด้วยเหตุนี้ แม้ทั้งคู่จะเลือกจบปัญหาด้วยการหย่าขาดจาก กัน แต่ปัญหาก็ยังเกิดขึ้นตามมาอย่างไม่รู้จบ ดังที่รำพรยังต้องเผชิญความทุกข์อย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะ เป็นอาการ “หงอยเหงาเศร้าซึม...ร้องไห้...เหม่อลอย” เมื่อนึกถึงสดมภ์อย่างไม่รู้ตัว (Asoksin, 2009, p. 7) ส่วนสดมภ์ก็ยังคงตามรังควานอดีตกรยาอย่างไม่ลดละ เพราะส่วนลึกเขายังรักและหวังรำพร จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ที่สดมภ์ข่มขืนรำพรจนตั้งท้องนั่นเอง เหตุการณ์ดังกล่าวในช่วงแรกนั้น รำพร รู้สึกว่าตนพ่ายแพ้ต่อสดมภ์ เธอจึงหาทางแก้แค้นให้สดมภ์เสียใจโดยพูดกับเคลียว่า เธออยาก “ฉีดยา เอาเด็กออก” ถ้อยคำดังกล่าวชี้ว่ารำพรวิตกว่าจะสูญเสียคนรักใหม่อย่างอ้ออาซา หากเขารู้ว่าเธอตัง ท้องกับสดมภ์และรำพรอาจต้องกลับไปทนทุกข์ใช้ชีวิตร่วมกับสดมภ์อีกครั้ง กระนั้นก็ดี ผู้แต่งสื่อให้ เห็นคุณค่าของรำพรที่กล้าเผชิญปัญหาและกล้ายอมรับความจริงเมื่อเธอถูกคิดถึงสำนึกความเป็นแม่ และมีใจเป็นธรรมที่จะไม่หลอกให้อาซารับเป็นพ่อของเด็ก ทั้งนี้รำพรยังรู้คิดเมื่อพูดกับเคลียว่าเด็กที่ เกิดมา “เขาก็มีสิทธิ์ที่จะได้บูชาคนที่ทำให้เขามีโอกาสเกิดมาเป็นตัวเป็นตน” (Asoksin, 2009, p. 449) นั่นหมายความว่ารำพรกล้าบอกความจริงกับลูกกว่าคนที่ทำให้เขาเกิดมาคือพ่อที่ชื่อสดมภ์ รำพร กล้า “สู้หน้ากับความจริง” (Asoksin, 2009, p. 450) แม้เผชิญกับการถูกครหาว่าตั้งท้องเพราะ “การ ถูกข่มขืน” (Asoksin, 2009, p. 451) สิ่งนี้พิสูจน์คุณค่าของรำพรที่กล้ายอมรับความจริง พร้อมกับมีวุฒิ ภาวะเพิ่มขึ้นจึงสามารถรักษาความสัมพันธ์ในชีวิตครอบครัวไว้ได้

อย่างไรก็ดี เหตุการณ์ที่รำพรถูกสดมภ์ข่มขืนนี้ ก็เป็นจุดหักเหสำคัญในการคลี่คลาย ปมปัญหาของตัวเอกทั้งสอง ผู้แต่งได้สื่อว่าตัวละครเอกทั้งสองคือรำพรและสดมภ์ยอมรับความจริงว่า ตนมีความบกพร่องของตนและการยอมรับอย่างซื่อตรงต่อความรู้สึกส่วนลึกของตน เพราะกล้าเผชิญ ปัญหาที่เป็นทิฐิในใจตน ทั้งคู่ยอมรับข้อผิดพลาดของตนแล้วมุ่งกอบกู้ความสัมพันธ์ของชีวิตคู่พร้อมกับ เห็นความสำคัญของการทำหน้าที่พ่อแม่เมื่อรู้ว่ากำลังจะมีลูกด้วยกัน คุณค่าของการรักษา ความสัมพันธ์ฉันผัวเมียไว้ได้ระหว่างสดมภ์กับรำพรเห็นชัดในตอนที่สดมภ์ยอมปรับนิสัยที่หยาบ

กระด้างและลดโทสะกับการถือทิฐิของตนลงเมื่อรำพรที่เจ็บปวดใกล้คลอด ส่วนรำพรก็ยอมลดอคติลงเมื่อรับรู้ถึงความสำนึกผิดของสดมภ์ เธอจึงยกโทษให้เขา (Asoksin, 2009, p. 483) เมื่อพิเคราะห์ระยะเวลาตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงขึ้นจนถึงวาระที่รำพรคลอดลูก นับเป็นระยะเวลาที่นานมากพอให้สดมภ์ได้พิสูจน์ตัวเองที่ปรับนิสัยยอมรับข้อบกพร่องของตน จนรำพรเห็นใจลดทิฐิของตนลง รำพรยอมให้สดมภ์ตั้งชื่อลูกตามคำขอ การยินยอมดังกล่าวชี้ว่ารำพรได้ยอมรับความจริงแล้วว่าสดมภ์คือพ่อของลูก และยอมรับกับใจตนเองว่าลึกๆ แล้วเธอยังรักสดมภ์

สรุปการวิจัย

การแสดงปัญหา และคุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง *ปากามเทพ* มีความโดดเด่นในแง่ที่ผู้แต่งสามารถจำลองประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ได้อย่างใกล้เคียงกับความเป็นจริงของชีวิต ผู้แต่งชี้ให้เห็นจุดอ่อนของมนุษย์ โดยเฉพาะมิติการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความหมั่นหม่อมต่อจริยธรรมทางเพศ ดังแสดงผ่านประสบการณ์ชีวิตของรำพร สดมภ์ อาชา และผกาแก้ว ที่ต่างก็มีปัญหาเป็นความอ่อนแอต่อความปรารถนาในใจ ความบกพร่องของตัวละครสำคัญข้างต้นมีที่มาสืบเนื่องจากธรรมชาตินิสัย และภูมิหลังของชีวิต รวมถึงการเผชิญภาวะบีบคั้นในประสบการณ์ของตน

เงื่อนไขดังกล่าวและกมลสันดานของแต่ละบุคคลส่งผลให้ผู้อ่านได้เห็นปัญหาและคุณค่าของตัวละคร โดยเฉพาะการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นซึ่งหมั่นหม่อมต่อจริยธรรมทางเพศ ไม่ว่าจะเป็นการที่อาชา และผกาแก้วใช้ร่างกายเข้าแลกเพื่อเป็นทางลัดในการจัดการปัญหาความขัดสนของชีวิต และการแบ่งเบาภาระที่ต้องเจือจุนครอบครัว ผนวกกับความทะยานอยากจะยกฐานะของตน ส่วนตัวเอกอย่างสดมภ์ และรำพรก็ใช้ความมั่งมีบรรเทาความขาดพร่องที่ต่างก็โหยหาความรักคละเคล้ากับความใคร่ แม้แต่ตัวละครสำคัญผู้เล่าเรื่องอย่างเคลียก็มีความอ่อนแอ แม้ในระยะเวลาสั้นๆที่ปล่อยใจให้อาชาทั้งที่รู้ว่ากระทำผิดต่อรำพรผู้มีพระคุณ

ความโดดเด่นของเนื้อหาในนวนิยาย *ปากามเทพ* ยังมีประเด็นคุณค่าของมนุษย์ที่ผู้แต่งชี้ให้เห็นว่าปัญหาของชีวิตไม่ได้สกัดกั้นต่อการพยายามจัดการข้อจำกัดดังกล่าวโดยสิ้นเชิง หรือกระทั่งกมลสันดานของมนุษย์ก็สามารถขัดเกลาได้ ดังที่เคลียแม้เป็นกำพรว้า และผกาแก้วที่เสียพ่อแม่ไปตั้งแต่เด็ก ทั้งคู่ถึงจะมีการศึกษาไม่มากนัก แต่ก็มีวิจรรย์ญาณรู้จักนึกคิดเมื่อประพฤติดผิดพลาดสามารถยุติปัญหาเชิงกามารมณ์ของตนได้อย่างน่าชื่นชม ส่วนตัวเอกชายหญิงอย่างสดมภ์ และรำพรก็กล้ายอมรับความจริงที่เป็นข้อบกพร่องของตน เมื่อความพลาดพลั้งได้สร้างบทรเย็นจนเกิดวิฤตภาวะขึ้นในภายหลัง ความแตกร้างของชีวิตคู่ที่มีมูลเหตุมาจากทิฐิ ทั้งที่ตัวละครเอกทั้งสองยังมีใจรักกัน แต่ก็เพราะความเปลี่ยวเหงาที่เกิดจากความอ่อนไหวทางอารมณ์นี้เอง ที่เป็นตัวกระตุ้นให้ไวดต่อการรับรู้

ถึงความผิดพลาดของตนซึ่งสร้างความปวดร้าวให้อีกฝ่าย จนเมื่อมีลูกทั้งสองจึงหันมาสำรวจความบกพร่องของตน และเห็นความผิดพลาดของตัวเองพร้อมกับเห็นคุณค่าของชีวิตใหม่

References

- Asoksin, K. (2009). *Pa Kammathep*. (3th ed). Bangkok: Puendee. [in Thai]
- Boonlert, S. (1982). *An Analysis of Kritsana Asoksin's Novels*. (Master's thesis). Srinakarinwirot University . Bankkok. [in Thai].
- Chitchamnong, D. (2001). *The Literary Values and Characteristics of Early Ratanakosin Literature*. Bangkok: Thammasat. [in Thai]
- _____. (1993). "Happiness and Suffering in Literary Works of Thai Female Writers", *Rusamilae*. 15 (May-August), 63-67. [inThai]
- Dhammarangrong, S. (1994). *Female Characters in Kritsana Asoksin's Prize-Winning Novels*. (Master's thesis). Mahasarakram University . Mahasarakram. [in Thai].
- Debyasuvarn, B. M.L. (1977). "Turning Age of Thai Literature", in *Wan Waithayakorn (Literature)*, p55-156. (2 ed). Bangkok : Social Sciences and Humanities Textbooks Project. [inThai]
- _____. (1996). *The Essence of Literature*. Bangkok : Amarin Printing & Publishing. [in Thai]
- Klomkliang, R. (1998). *Sexual Behaviours of Female Characters in Kritsana Asoksin's Novels*. (Master' s thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok. [in Thai]
- Siwasriyanon, W. (1988). *Literature and Literary Criticism*. Bangkok: Thaiwatnaphanich. [in Thai].

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นาย เสนีย์ ชอบงาม		
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5911120017		
วุฒิการศึกษา			
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีการศึกษา	
ศิลปศาสตรบัณฑิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2556	
(ภาษาและวรรณคดีไทย)			

ทุนการศึกษา

ทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2561

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

เสนีย์ ชอบงามและวรรณะ หนูหมื่น(2561). ปัญหาและคุณค่าของมนุษย์ในนวนิยายเรื่อง *ป่ากามเทพ*ของกฤษณา อโศกสิน *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่* ปีที่10 ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2561(ได้รับการตอบรับตีพิมพ์)